

**ÖZERK BENLİK İLE KARŞILIKLI BAĞIMLILIK ARASINDAKİ
İLİŞKİDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ VE ROMANTİK
İLİŞKİ İNANÇLARININ ARACI ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Şeyma Nur ŞAFAK

Eskişehir 2024

**ÖZERK BENLİK İLE KARŞILIKLI BAĞIMLILIK ARASINDAKİ
İLİŞKİDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ VE ROMANTİK
İLİŞKİ İNANÇLARININ ARACI ROLÜ**

Şeyma Nur ŞAFAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Danışman: Prof. Dr. Baki DUY

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

ÖZERK BENLİK İLE KARŞILIKLI BAĞIMLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİDE ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ VE ROMANTİK İLİŞKİ İNANÇLARININ ARACI ROLÜ

Şeyma Nur ŞAFAK

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mayıs, 2024

Danışman: Prof. Dr. Baki DUY

Bu araştırmanın temel amacı, özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın alt boyutları (duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol) arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ve akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracı rolünün incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 315'i (%71,6) kadın 125'i (%28,4) erkek olan yaş ortalaması 21,5 ve standart sapması 2,25 olarak dağılım gösteren 440 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanılmasında Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği, İlişki İnançları Ölçeği, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Formu ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada veri analizinde Jamovi 2.3.28 ve R programı içerisinde bulunan “lavaan” paketinden yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, karşılıklı bağımlılık puanları kendini feda etme ve kişilerarası kontrol alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşırken, duyguları bastırma alt boyutunda anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Gerçekleştirilen aracılık analizlerine göre, özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide yalnızca ebeveyn reddinin aracılık rolü anlamlı bulunmuştur. Benzer biçimde özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide yalnızca akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracılık rolü anlamlı bulunmuştur. Son olarak, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide hem ebeveyn reddinin hem de romantik ilişki inançlarının aracı rolü anlamlı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ilgili alanyazın ile tartışılmış ve gelecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Karşılıklı bağımlılık, Özerk benlik, Romantik ilişki inançları, Ebeveyn kabul reddi.

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF PERCEIVED PARENTAL ACCEPTANCE- REJECTION AND ROMANTIC RELATIONSHIP BELIEFS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN AUTONOMOUS SELF AND CODEPENDENCY

Şeyma Nur ŞAFAK

Department of Educational Sciences, Counseling and Guidance Division

Anadolu University, Graduate School of Education, May, 2024

Supervisor: Prof. Dr. Baki DUY

The main purpose of this study is to examine the mediating role of parental acceptance-rejection and irrational romantic relationship beliefs in the relationship between the autonomous self and the sub-dimensions of codependence (suppression of emotions, self-sacrifice, and interpersonal control). The study group of the research consists of 440 university students, 315 (71.6%) of whom are female and 125 (28.4%) of whom are male, with a distribution of 21.5 years of age and a standart deviation of 2.25. The Composite Codependence Scale, Autonomous-Relational Self Scale, Relationship Beliefs Scale, Adult Parent Acceptance-Rejection Scale Short Form, and a personal information form developed by the researcher were used to collect the data. Jamovi 2.3.28 and the "lavaan" package in the R program were used in data analysis. Analysis yielded that while there was a significant difference in the self-sacrifice and interpersonal control sub-dimensions of codependence by gender, the emotion suppression sub-dimension did not differ. Mediation analysis revealed that only parental rejection significantly medaited the relationship between autonomous self and emotional suppression. Likewise, irrational romantic relationship beliefs significantly medaited the relationship between autonomous self and self-sacrifice. Finally, both parental rejection and irrational romantic relationship beliefs mediated the relationship between autonomous self and interpersonal control significantly. The findings the research were discussed regarding the relevant literature and suggestions were made for further research.

Keywords: Codependency, Autonomous self, Relationship beliefs, Parental acceptance rejection.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Şeyma Nur ŞAFAK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç.....	4
1.3. Önem	5
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	7
2. ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Karşılıklı Bağımlılık.....	9
2.1.1. Karşılıklı bağımlılık ve aile sistem yaklaşımı	12
2.1.2. Karşılıklı bağımlılık ve psikodinamik yaklaşımlar	14
2.1.3. Karşılıklı bağımlılık ve toplumsal cinsiyet rolleri.....	15
2.1.4. Karşılıklı bağımlılıkla ilgili araştırmalar.....	17
2.2. Benlik Kurgusu	20
2.2.1. Özerk benlik kurgusu	24
2.2.2. Özerk benlik kurgusu ve karşılıklı bağımlılık.....	26
2.2.3. Özerk benlik kurgusu ile ilgili araştırmalar	27
2.3. Akılcı Olmayan İnançlar	28
2.3.1. Akılcı olmayan romantik ilişki inançları	31
2.3.2. Akılcı olmayan romantik ilişki inançları ve karşılıklı bağımlılık.....	34
2.3.3. Romantik ilişki inançları ile ilgili araştırmalar	34
2.4. Ebeveyn Kabul-Reddi.....	36
2.4.1. Ebeveyn kabul-reddinin sıcaklık boyutu:.....	36
2.4.2. Ebeveyn kabul-reddi ve karşılıklı bağımlılık	39
2.4.3. Ebeveyn kabul-reddi ilgili araştırmalar	40
3. YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırma Modeli.....	43
3.2. Çalışma Grubu	43

3.3. Veri Toplama Araçları	44
3.3.1. Kişisel bilgi formu	44
3.3.2. Özerk-ilişkisel benlik ölçeği (ÖİBÖ)	44
3.3.3. Bileşik karşılıklı bağımlılık ölçeği (BKBÖ)	45
3.3.4. İlişki inançları ölçeği (İİÖ)	46
3.3.5. Yetişkin ebeveyn kabul-ret ölçeği kısa formu (EKRÖ-K)	47
3.4. Verilerin Toplanması	48
3.4.1 Etik Bildirim	48
3.5. Verilerin Analizi	48
3.5.1. Verilerin Analize Hazırlanması	48
3.5.2. Veri Analizi Teknikleri	50
4. BULGULAR	51
4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	51
4.2. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler	51
4.3. Karşılıklı Bağımlılığın Cinsiyete Göre Farklılaşmasının İncelenmesi	52
4.4. Özerk Benlik ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	53
4.4.1. Özerk Benlik ile Duyguları Bastırma Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	54
4.4.2. Özerk Benlik ile Kendini Feda Etme Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	56
4.4.3. Özerk Benlik ile Kişilerarası Kontrol Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	58
5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	62
5.1. Sonuç ve Tartışma	62
5.1.1. Karşılıklı bağımlılığın alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmasının bulgularının tartışılması	62
5.1.2. Özerk benlik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması	64

5.1.2.1. Özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması.....	64
5.1.2.2. Özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması.....	66
5.1.2.3. Özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması.....	68
5.2. Öneriler	70
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	51
Tablo 4.2. Araştırma Değişkenlerinin Pearson Momentlar Çarpımı Korelasyon Katsayıları	52
Tablo 4.3. Duyguları Bastırma, Kendini Feda Etme İle Kişilerarası Kontrolün Cinsiyete Göre Farklılaşması	53
Tablo 4.4. Özerk Benlik ile Duyguları Bastırma Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi	54
Tablo 4.5. Özerk Benlik ile Duyguları Bastırma Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	56
Tablo 4.6. Özerk Benlik ile Kendini Feda Etme Etme Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi	57
Tablo 4.7. Özerk Benlik ile Kendini Feda Etme Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	58
Tablo 4.8. Özerk Benlik ile Kişilerarası Kontrol Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	59
Tablo 4.9. Özerk Benlik ile Kişilerarası Kontrol Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları	61

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.1. Duyguları Bastırma Paralel Aracılık Etkisi Modeli	55
Şekil 4.2. Kendini Feda Etme Paralel Aracılık Etkisi Modeli.....	57
Şekil 4.3. Kişilerarası Kontrol Paralel Aracılık Etkisi Modeli	60

KISALTMALAR DİZİNİ

BKBÖ	: Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği
ÖİBÖ	: Özerk İlişkisel Benlik Ölçeği
EKRÖ-K	: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Formu
İİÖ	: İlişki İnançları Ölçeği
ADDT	: Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi
EKR	: Ebeveyn Kabul-Reddi
Rİİ	: Akılcı Olmayan İlişki İnançları
OB	: Özerk Benlik Kurgusu
DB	: Duyguları Bastırma
KF	: Kendini Feda Etme
KK	: Kişilerarası Kontrol

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans süresi boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim hem nezaketiyle hem samimiyetiyle her zaman desteğini yanımda hissettiğim, endişelendiğimde bana alternatif yolları gösteren, yalnızca tez danışmanım değil aynı zamanda örnek aldığım bir psikolojik danışman olan Prof. Dr. Baki DUY'a teşekkür ederim. Değerli önerileri ile tezime katkı sunan Doç. Dr. Yıldız KURTYILMAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih YILMAZ hocalarıma teşekkür ederim. Bana tez sürecimde sağladığı destek için başta Prof. Dr. A. Aykut Ceyhan olmak üzere Anadolu Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalındaki tüm hocalarıma bana öğrettikleri her şey ve birlikte çalışacağımız günler için ayrıca teşekkür ederim.

Anadolu Üniversitesi'ne geldiğim ilk gün hem oda arkadaşım olan hem de oda dışında da yanımda olup hiçbir zaman benden desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Başak ERDEM KARA'ya teşekkür ederim. Pozitif enerjisi ile yanımda olan Dr. Öğr. Üyesi Ayşen BALKAYA ÇETİN hocama ve bu süreçteki çalışma arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim.

Birbirimizi bulduğumuz için mutlu, birlikte geçireceğimiz günler için heyecanlı olduğum, yalnızca tez sürecimde yanımda olmayıp hayatımın her aşamasında yanımda olmayı da istediği için Emre YAMAN'a minnettarım. Her zaman yanında olmak en büyük dileğim.

Canım ailem, size ne kadar teşekkür etsem az. Ben kendime inanmadığımda bile bana inanmaya devam eden, benimle ağlayan, benimle gülen, kalbi hep benimle atan canım annem Dilnur ŞAFAK'a, geçirdiğimiz o kadar zorluklara rağmen kendinden eminliğinden hiç ödün vermeyen, her zaman sevgisinin sıcaklığını hissettiğim canım babam Abdulkerim ŞAFAK'a, benden çok daha mantıklı yaklaşımı ile her zaman hayran olduğum, bana yol gösteren, bir tanecik eğlence ve dertleşme arkadaşım, kardeşim Beyza ŞAFAK'a teşekkür ederim. İyi ki bu evde doğmuşum, başka yerde olmayı dilemezdim.

1. GİRİŞ

Bu bölümde ilk olarak, araştırmada ele alınan problem durumu tanımlanmıştır. İkinci olarak, araştırmanın amacı ve öneminden bahsedilmiştir. Son olarak ise araştırmanın varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bireyler dünyaya geldikleri andan itibaren çevrelerindeki kişilerle etkileşime geçme ve ilişki kurma ihtiyacı içerisindeyler. Buna karşın, genç yetişkinlik döneminde romantik ilişkilere verilen önem artmaktadır. Bu dönem içerisinde romantik ilişki deneyimleri genç yetişkin gelişimsel döneminde gerçekleştirilmesi beklenen bir görev olarak değerlendirilmektedir (Erikson, 1994). Bireylerin bu dönemlerde kurduğu ilişkiler sevgi, ait olma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikteyse bireylerin uyumlarını ve psikolojik iyilik oluşları üzerinde olumlu rol oynayabilmekteyken romantik ilişkilerin kurulmasında ve sürdürülmesinde ortaya çıkan problemler bu gelişimsel görevde krizlere ve bireylerin iyi oluşları üzerinde olumsuz role sahip olabilmektedir (Kansky, 2018). Bu dönemde genç yetişkinlerin yaşamında önemli bir rol oynayan yakın ilişkiler açısından incelenmesi önemli olabilecek bir kavram da karşılıklı bağımlılık olarak görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık için kullanılan en yaygın tanıma göre; bireyin kendinden başkalarına aşırı odaklanması, duyguları ifade etmede yaşanan güçlük ve ilişkiler aracılığı ile kendine bir amaç edinmeye çalışması gibi işlevsel olmayan davranış kalıpları yoluyla kendini gösteren psikososyal bir durum olarak ifade edilmektedir (Fischer ve Spann, 1991). Karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin karakteristik özellikleri incelendiğinde, benlik saygısını uygun düzeyde deneyimlemede, işlevsel sınırlar belirlemede, kendi gerçekliğini belirlemede, kendi ihtiyaçlarını ve isteklerini önceliğe almada, ilişkilerde orta yolu bulmada yaşanan zorlukların ön plana çıktığı görülmektedir (Mellody vd., 1989). Karşılıklı bağımlı bireyler ilişkilerinde uygun sınırlar belirlemede zorlanırken kendi duyguları, ihtiyaçları ve isteklerine yabancılaşmaktadırlar (Carr ve Buchanan, 1997). Bununla birlikte, karşılıklı bağımlılığın ortaya çıkmasında erken çocukluk döneminden itibaren bireyin özerklik gelişimi yaşantıları önem taşımaktadır. Bowlby (1969) karşılıklı bağımlılığı erken çocukluk döneminde bakım verenden ayrılaşmanın yeterli gelişmemesine dayandırmaktadır.

Bireylerin yakın ilişkileri içerisinde karşılıklı bağımlılık geliştirmesinde rol oynayabilecek çeşitli etmenlerden söz edilebilmektedir. Bireylerin yakın ilişkilerinde yaşadıkları karşılıklı bağımlılık örüntülerini incelerken sahip oldukları benlik kurguları ön plana çıkmaktadır. Benlik kurgusu türlerinden biri olarak ele alınan özerk-ayrık benlik kurgusu; bireyin kendisini içinde bulunduğu sosyal ortamdan ayrı değerlendirerek kendi özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillenen duygusal ve davranışsal örüntülerin birleşimi olarak ele almaktadır (Markus ve Kitayama,1991; Kağıtçıbaşı, 1996). Özerklik, bireylerin özellikle ergenlik döneminde ortaya çıkan kendi duygu ve davranışlarını yönetebilme, kendi kararlarını verebilmeyi içeren gelişimsel görevlerden biri olarak ele alınmakta olup ergenlerin iyi oluşu açısından önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır (Ryan ve Deci, 2000). Bu dönemde bireylerin aileleri ile güvenli bağlarını sürdürerek gerektiğinde yardımlarına başvurmaları beklenirken aynı zamanda kendi yaşamlarını şekillendiren konularda, kendi duygu ve davranışlarında aktif bir rol olması beklenmektedir (Ryan ve Lynch, 1989). Bireylerin özerklik gelişiminin engellendiği durumlarda ilişkilerinde bağımsız bir etkileşim kurma yeteneği zayıflayarak kişinin kendi duygu, düşünce ve eğilimlerini tanıma ve anlamasını, kendi kararlarını verebilmesini içeren özerk benlik duygusunun da zayıflayabildiği öne sürülmektedir. Aynı zamanda bireylerin kendilerini algılamadaki yaşadıkları eksiklikler diğerlerine odaklanarak diğerleri ile ilgilenmeye ve diğerlerinin onaylarıyla kendi benliklerini sürdürmelerine yol açabilmektedir (Bacon ve Conway, 2023). Bu bağlamda karşılıklı bağımlılığın gelişiminde özerk benliğin rolü önemslenmektedir. Karşılıklı bağımlılığın gelişiminde benlik kurgularının rolünün incelenmesi önemslenmekteyken, benliğin gelişiminde rol oynayan erken çocukluk döneminde ebeveyn ile kurulan ilişkilerin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Her birey sosyal bir varlık olarak hayatını devam ettirebilmek için duygusal destek, bakım, ilgi gibi olumlu tepkilere ihtiyaç duymakta olup yetişkinlik döneminde ihtiyaçlar daha karmaşık bir yapı haline gelmektedir. Bebeklikte ve çocuklukta bakım veren bağlanma nesnelerinden karşılanan ilgi ve bakım ihtiyaçları ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde romantik ilişkiler aracılığı ile güvenli bağlar kurulmaya çalışılarak karşılanmaya çalışılmaktadır. Rohner (2004) tarafından ortaya konulan Ebeveyn Kabul-Ret Kuramına göre sevildiklerini hissettikleri tutarlı bir ortamda büyüyen çocuklar diğerlerini ulaşılabilir ve duyarlı algılamaktayken kendilerini de yeterli ve ilgiyi hak eden kişiler olarak görme eğilimine sahiptirler. Buna karşın, reddedildiğini algılayan bireyler

daha kaygılı ve güvensiz hissetme eğiliminde olup kişilerarası ilişkilerde güçlük yaşama eğilimindedirler (Rohner ve Britner 2002; Tariq ve Kauasr, 2015). Cullen ve Carr'a (1999) göre karşılıklı bağımlılık ebeveynlerden algılanan yüksek tehdit algısı ve kendini suçlama ile ilişkili olarak görülmektedir. Farklı bir çalışmada bireylerin erken çocukluk döneminde ebeveynlerinden algıladıkları ret düzeyleri ile ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmalar ile flört kaygısı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir (Epli vd., 2021). Bireylerin yaşamlarının erken dönemlerinde ebeveynlerinden algıladıkları kabul veya ret düzeylerinin yetişkinlikteki yakın ilişkilerine yönelik inançları, kişilik örüntülerini ve psikolojik uyumları üzerinde rol oynayabileceği belirtilmektedir (Rohner, 2004). Buradan hareketle bireylerin erken dönemlerindeki ebeveynlerinden algıladıkları kabul veya ret algılarının yetişkinlik dönemlerinde kurdukları yakın ilişkilerde geliştirilebilecek karşılıklı bağımlılığı anlama üzerinde önemli olabilecek bir kavram olduğu düşünülmektedir.

İlişkilere yönelik inançlar gerçeklikle yakınlık gösteren bir yapı olabilirken zaman zaman değerlendirmede yapılan yanlışlıklarla gerçeklikle örtüşmeyen hale gelebilmektedir. Akılcı inançlar bireyle, eşyle ve ilişkinin doğası ile uyum gösteren inançlar olarak değerlendirilirken (Sullivan ve Schwebel, 1995) akılcı olmayan ilişki inançları bireylerin kendisine, eşine ve kurulan ilişkiye yönelik gerçekle örtüşmeyen değerlendirmeler olarak ele alınmıştır (Ellis, 1986). İlişkiye dair inançların gerçeklikle tutarlı olması ilişki içerisindeki eşlerin etkili problem çözmelerine, iletişime açık olmalarına, sevgi ve ilgilerini ifade etmelerine olanak sağlamaktadır. Buna karşılık ilişkiye yönelik inançları gerçeklikle tutarlı olmayan bireylerin karşılaşabileceği bazı sorunlar bulunmaktadır. İlişkiye yönelik akılcı olmayan inançlara sahip bireylerde ilişkiye ve eşe yönelik yüksek beklentiler ve standartların karşılanmamasından kaynaklanan hayal kırıklığı ilişki çatışmalarına neden olabilmektedir (Sullivan ve Schwebel, 1995). Bireylerin ilişki içerisinde akılcı olmayan inançlara sahip olması ile ilişkilerini sürdürmek için kendini feda edici davranışlar göstermelerine veya eşlerini aşırı kontrol etme gibi ilişki içerisinde yıkıcı davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir (Topçu, 2023). Karşılıklı bağımlılık ile akılcı olmayan inançlar birbirleri ile ilişkili olabilecek kavramlar olarak bu çalışmada ele alınmış olup karşılıklı bağımlılık ile arasındaki ilişkiyi ele alan sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Avcı Çayır ve Kalkan, 2018; Topçu, 2018).

Topçu (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme ve kişilerarası kontrol boyutlarının akılcı olmayan romantik ilişki inançları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu ve aynı zamanda benliğin ayrımlaşması ile romantik ilişki inançları arasındaki ilişkide karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme ve kişilerarası kontrol boyutlarının aracılık rolünün olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre; bireylerin kendini feda etme ve kişilerarası kontrol düzeyleri arttıkça akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının da artma eğiliminde olduğu söylenebilir. Benzer bir bulgu Avcı Çayır ve Kalkan (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada bireylerin kişilerarası bilişsel çarpıtmaların kişilerarası bağımlılık ile pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir.

Alanyazında yer alan çalışmaların bulguları değerlendirildiğinde özerk benlik, romantik ilişki inançları, ebeveyn kabul-reddi ile karşılıklı bağımlılığın incelendiği bir çalışmaya rastlanmaması karşılıklı bağımlılık kavramının ortaya çıkmasında rol oynayabilecek etmenlerin anlaşılması bağlamında incelenmesinin önemli olabileceği düşünülmüştür. Aynı zamanda karşılıklı bağımlılığın üç alt boyutu olan “kendini feda etme”, “duyguları bastırma” ve “kişilerarası kontrol” üzerinde rol oynayabilecek değişkenler modele alınarak üç farklı model bağlamında karşılıklı bağımlılığın incelenmesinin karşılıklı bağımlılık kavramını incelemeye önemli olabilecek bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Bu gerekçe ile “özerk benlik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ve akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracı rolü var mıdır?” çalışmanın problemi olarak belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu çalışmada özerk benlik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ve akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolünün olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ek olarak, karşılıklı bağımlılığın alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Buna göre araştırmanın problemi ve alt problemlerine aşağıda yer verilmiştir:

- Karşılıklı bağımlılığın alt boyutları (kendini feda etme, duyguları bastırma, kişilerarası kontrol) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- Özerk benlik, romantik ilişki inançları ve ebeveyn kabul reddi karşılıklı bağımlılığı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

- Özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın alt boyutları (kendini feda etme, duyguları bastırma, kişilerarası kontrol) arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ve akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracılık rolü var mıdır?

1.3. Önem

Genç yetişkinlik döneminde romantik ilişkilere verilen önem artmaktadır. Yakın ilişkilerin içerisinde değerlendirilen bir eşle kurulan romantik ilişkiler genç yetişkin gelişimsel döneminde gerçekleştirilmesi beklenen bir görev olarak değerlendirilmektedir (Erikson, 1994). Romantik ilişkilerin kurulmasında ve sürdürülmesinde ortaya çıkan problemler bu gelişimsel görevin yerine getirilmesinde krizlere neden olabilmektedir. Üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma merkezlerine hangi alanlarda başvurduğunun incelendiği bir çalışmada romantik ilişkilerde yaşanan güçlüklerin dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir (Aluede, Imhonde ve Eguavoen, 2006). Benzer şekilde ülkemizde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada da romantik ilişkilerde yaşanan güçlüklerin psikolojik danışma merkezlerine yardım başvurularında önemli rol oynadığı görülmektedir (Erkan vd., 2011). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde yaşadıkları güçlüklerde rol oynayabilecek örüntülerden biri olan karşılıklı bağımlılığın incelenmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, karşılıklı bağımlılık ile özerk benlik arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ve akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Karşılıklı bağımlılık kavramını incelemek üzere yurtiçinde sınırlı sayıda çalışmanın bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde, karşılıklı bağımlılık ile ilişkisi incelenen değişkenlerin; bağlanma (Ançel ve Kabakçı, 2009; Sezen, 2019), gerçek-ideal benlik farklılaşması (Malakçioğlu, 2019), kadınlarda ailenin işlevselliği, roller (Ulusoy ve İnçeoğlu, 2021), kadınlarda demografik değişkenler (Altunova ve Altıntaş, 2015), mükemmeliyetçilik ve sosyal onay (Karaşar, 2020), kadınlarda psikolojik iyi oluş (Tekin ve Ançel, 2023), benliğin ayrımlaşması ile romantik ilişki inançları (Topçu, 2023) ile ele alındığı görülmektedir. Gerçekleştirilen sınırlı sayıda araştırma arasında karşılıklı bağımlılığı yapısal eşitlik modeli içerisinde aracılık etkilerinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmış olup kuramsal anlamda karşılıklı bağımlılığın daha somut anlaşılabilmesi adına birden fazla değişkenle ele alınan yapısal eşitlik modelleri içerisinde çalışmaların gerçekleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda sosyal bilimlerde gerçekleştirilen araştırmalarda bağımlı ve bağımsız değişken

arasındaki ilişkiyi açıklamada birden fazla değişkenden yararlanılan çoklu aracılık modellerinin daha gerçeğe yakın bulgular sunacağı belirtilmektedir (Frazier vd., 2004). Aynı zamanda yurtiçinde gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde, çalışma grubunu kadınların oluşturduğu çalışmalara rastlandığı görülmektedir. Gerçekleştirilen araştırmada her iki cinsiyete de ulaşılarak üniversite öğrencilerinin oluşturulduğu çalışma grubunda karşılıklı bağımlılık üzerinde rol oynayan etmenlerin incelenmesi önemli görülmektedir.

Karşılıklı bağımlılık diğer tüm psikolojik yapılar gibi kültür içerisinde incelenmesi gereken bir kavramdır. Karşılıklı bağımlılık ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar dikkate alındığında, çoğunlukla bireyci kültürlerde gerçekleştirilen araştırmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte kültürlerarası gerçekleştirilen çalışmalarla birlikte karşılıklı bağımlılığın kültürel değerlere göre farklılaşmasını incelemek mümkün olmuştur. Chang'ın (2010) Tayvan ve ABD'deki üniversite öğrencilerinde gerçekleştirdiği çalışmaya göre kültürel değerler ile karşılıklı bağımlılık örüntülerinin önemli ölçüde ilişkili olduğu görülmekteyken aynı zamanda psikolojik uyumsuzluk ve strese bağlı etmenlerin kültürel değerler ve bağlanma biçimlerinde daha güçlü yordayıcılar olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanında toplulukçu kültürlerin değerleri dikkate alındığında kişilerarası ilişkilere; özellikle aile üyeleri ile ilişkilere ve diğerleri ile ilgilenme ve bakım vermeye verilen önem göz ardı edilememektedir. Toplulukçu kültürlerde diğerlerine önem verirken kendi ihtiyaçlarını göz ardı etme ve bakıcılık davranışı geliştirme kültürel değerler arasında yer alabilmekte olup aksi haldeki davranışlar kültürel olarak kabul edilmekte zorlanılan davranışlar arasında gösterilmektedir. Bu anlamda karşılıklı bağımlılığın ülkemizde nasıl bir yapı gösterdiği, özellikle de Türk kültürüne uygun şekilde Kağıtçıbaşı (1996) tarafından geliştirilen “Aile Değişim Kuramı ve Benlik Modeli” içerisindeki özerk benlik yapısı arasındaki ilişkinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın ülkemizde son zamanlarda hız kazanan bir kavram olmasına rağmen ülkemizde gerçekleştirilen araştırmaların sınırlı olması nedeniyle karşılıklı bağımlılık ile ilişkili olabilecek etmenlerin incelenmesi bağlamında alanyazına anlamlı katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Karşılıklı bağımlılık ile ilişkili olabilecek etmenlerin ortaya çıkarılması ile birlikte karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylere yönelik geliştirilebilecek müdahale ve önleyici uygulamaların geliştirilmesinde psikolojik

danışmanlara ve adaylara yol göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Geliştirilebilecek psiko-eğitim programları, gruplarla ve bireylerle gerçekleştirilebilecek psikolojik danışma aracılığıyla bireylerde ilişkilere yönelik işlevsel davranışlar kazandırılmasına yardımcı olması bakımından önemli görülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma kapsamında verilerin toplandığı katılımcıların kullanılan veri toplama araçlarına içten ve samimi yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Gerçekleştirilen araştırmada öz bildirime dayalı ölçekler kullanılmıştır. Öz bildirime dayalı ölçeklerde bireylerin sosyal istenirlik bağlamında gerçekte olduklarından daha az veya daha yüksek puan alma eğilimi bulunabilmektedir. Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 2023-2024 öğretim dönemi Güz yarıyılında öğrenim görmekte olan lisans öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla elde edilen bulguların diğer yaş gruplarında genellenmesinde dikkatli olunmalıdır. Aynı zamanda cinsiyet dağılımının dengeli olmaması araştırma bulgularının değerlendirilmesinde bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

1.6. Tanımlar

Karşılıklı Bağımlılık: Bireyin kendinden başkalarına aşırı odaklanması, duyguları ifade etmede yaşanan güçlük ve ilişkiler aracılığı ile kendine bir amaç edinmeye çalışması gibi işlevsel olmayan davranış kalıpları yoluyla kendini gösteren psikososyal bir durum olarak ifade edilmektedir (Fischer ve Spann, 1991).

Özerk Benlik: Bireyin kendisini içinde bulunduğu sosyal ortamdan ayrı değerlendirerek kendi özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillenen duygusal ve davranışsal örüntülerin birleşimi olarak ele almaktadır (Markus ve Kitayama, 1991).

Kabul: Bireyler tarafından ebeveynden algılanan sözel (iltifat etme, övme vb.) veya davranışsal (sarılma, öpme vb.) olarak ortaya çıkabilen ilgi, yakınlık, şefkat ve bakım deneyimidir (Rohner vd., 2005).

Ret: Bireyler tarafından ebeveynden algılanan soğuk ve şefkatsiz, düşmanca ve saldırgan, ihmalkâr ve ayrıca ayırmamış olarak dört farklı şekilde ortaya çıkabilen deneyimlerdir (Rohner vd., 2005).

Akılclı Olmayan Romantik İlişki İnançları: Bireylerin kendisine, eşine veya kurulan ilişkiye yönelik gerçekle örtüşmeyen değerlendirmelerdir (Ellis, 1986).

2. ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak, karşılıklı bağımlılık kavramı ile ilgili bilgi verilmiş olup aile sistemi kuramı, psikodinamik yaklaşımlar ve toplumsal cinsiyet rolleri yaklaşımları bağlamında incelenmiş ve karşılıklı bağımlılık ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar sunulmuştur. İkinci olarak benlik kurgusu tanıtılarak özerk benlik kurgusu ile ilgili yaklaşımlardan bahsedilmiş, özerk benlik kurgusu ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişki ele alınmış ve özerk benlik kurgusu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü olarak ebeveyn kabul-ret kuramından bahsedilmiş, ebeveyn kabul-reddi ile karşılıklı bağımlılık birlikte ele alınmış ve ebeveyn kabul-ret kuramı ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Son olarak akılcı olmayan inançlardan bahsedilmiş, akılcı olmayan romantik ilişki inançları ile karşılıklı bağımlılık birlikte ele alınmış ve akılcı olmayan ilişki inançları ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Karşılıklı Bağımlılık

Karşılıklı bağımlılık kavramına dair yapılan tanımın yıllar içerisinde değişim gösterdiği görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık ile ilgili ilk çalışmalara incelendiğinde, çoğunlukla eş veya annelerin madde kullanımı bağımlılığına sahip bir aile üyesine yönelik aşırı destekleyici ve korumacı davranış örüntülerini tanımlamak için kullanıldığı görülmektedir (Happ vd., 2023). 1980’lerden itibaren “Co-Dependents Anonymous” (CODA) programının geliştirilmesiyle birlikte karşılıklı bağımlılık kavramına yönelik çalışmaların odağı madde kullanım bozukluğu olan bireylerden işlevsel olmayan bir ilişkiye tepki olarak sağlıklı ilişki kalıpları geliştiren bireylere yönelmiştir (Lampis vd., 2017).

Sonraki yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarda madde kullanım bozukluğuna sahip ebeveynleri olan ve olmayan gruplarda karşılıklı bağımlılık örüntülerinin incelenmesiyle madde kullanım bozukluğuna sahip ebeveyni olan ve olmayan gruplar arasında karşılıklı bağımlılık düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmüştür (O’Brien ve Gaborit, 1992). Buradan hareketle karşılıklı bağımlılık madde kullanım bağımlılığına sahip aile üyelerine gösterilen aşırı korumacı davranış kalıplarını ifade etmeye yönelik bir kavram olmaktan ziyade; bireylerin önem verdikleri eş, çocuk veya ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerde ortaya çıkan bir kavram olarak kullanılmaya başlamıştır (Oakley vd., 2011).

Alanyazında karşılıklı bağımlılık ile ilgili net kabul edilen bir tanım olmamakla birlikte “codependency” kavramının çevirisinde de “eş bağımlılık”, “ilişki bağımlılığı”, “karşılıklı bağımlılık” olmak üzere farklı kelimeler ile ifade edildiği görülmektedir. Karşılıklı bağımlılığın en yaygın kullanılan tanımına göre; bireyin kendinden başkalarına aşırı odaklanması, duyguları ifade etmede yaşanan güçlük ve ilişkiler aracılığı ile kendine bir amaç edinmeye çalışması gibi işlevsel olmayan davranış kalıpları yoluyla kendini gösteren psikososyal bir durum olarak ifade edilmektedir (Fischer ve Spann, 1991). Karşılıklı bağımlılık ile ilgili en yaygın kabul gören tanımlardan bir diğeri ise Amerikan Ulusal Karşılıklı Bağımlılar Birliği (National Council on Codependence) (1990’dan aktaran Ançel, 2012) tarafından kullanılmıştır. Amerikan Ulusal Karşılıklı Bağımlılar Birliği’ne göre karşılıklı bağımlılık bireylerin insanlara veya nesnelere bağımlı olmayı ifade ederken aynı zamanda kendine yabancılaşma, benliği küçümseme, madde kullanım bozukluklarının eşlik edebildiği ile karakterize olan öğrenilen bir davranış olarak tanımlanmaktadır.

Bir ilişki içerisinde bireylerin karşılıklı duygusal istismar örüntülerini taşımaları karşılıklı bağımlılığı açıklamak için yeterli değildir. Karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin belirleyici özellikleri incelendiğinde, benlik saygısını uygun düzeyde deneyimlemede, işlevsel sınırlar belirlemede, kendi gerçekliğini belirlemede, kendi ihtiyaçlarını ve isteklerini önceliğe almada, ilişkilerde orta yolu bulmada yaşanan zorlukların ön plana çıktığı görülmektedir (Mellody vd., 1989). Karşılıklı bağımlı bireyler ilişkilerinde uygun sınırlar belirlemede zorlanırken kendi duyguları, ihtiyaçları ve isteklerine yabancılaşmaktadırlar (Carr ve Buchanan, 1997).

Beattie (2008) karşılıklı bağımlılığın bireyin kendi benliğini ilişki içerisinde olduğu kişi ile tanımlamaya başladığında başladığını ileri sürmektedir. İlişki içerisindeki olunan kişiye bakım, düşük düzeyde benlik saygısı, duyguların bastırılması, aşırı kontrol etme isteği ve takıntılı davranışlar, zayıf kişisel sınırlar, iletişimde yaşanan güçlükler karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek bireylerde görülebilecek özellikler arasında yer almaktadır (Beattie, 2008). Karşılıklı bağımlı bireyler benlik saygılarını ilişkilerine indirgeme eğilimine sahip olabilmektedir. Karşılıklı bağımlı bireylerin ilişki içerisinde oldukları eşlerini nasıl davranmaları ve nasıl hissetmeleri gerektiği ile ilgili sinyaller veren bir “barometre” olarak konumlandırabilmektedirler (Morgan, 1991). Ortak özellikler ele alındığında karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin işlevsiz bir

ilişkiyi veya davranışları sonlandırmakta zorlandıkları görülmektedir. Dear ve arkadaşları (2005) on bir karşılıklı bağımlılık tanımının tematik analizini yaparak dört ortak unsur belirlemiştir. Buna göre; dışa odaklanma, kendini adama, diğerlerini kontrol etmeye aşırı yönelim ve kendi duygularını bastırma olarak ortaya çıkmıştır. Madde kullanım bozuklukları, düşük öz saygı ve ilişki problemleri karşılıklı bağımlılığa eşlik eden öğeler de olsa tanımlayıcı öğeler olarak görülmemektedir.

Hagan (1989) ilişkilerinde karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip bireylerin; karar vermeleri gerektiğinde kendi iradelerinden ziyade ilişkide oldukları kişilerden referans alma, kendi duygularını göz ardı ederek ilişkide oldukları kişilere bakım verirken kendini feda etme, düşük öz saygıya sahip olma, ilişki içerisinde kurban veya kurtarıcı rolü aracılığı ile kontrol edici davranışlar gösterme, umutsuz, güçsüz hissetme ile birlikte ihtiyaç duyulmaktan dolayı kendine değer verme davranışları ile karakterize olduğunu öne sürmektedir. Karşılıklı bağımlı davranış örüntüleri gösteren bireyleri ilişkiye karşı gösterilen bağımlılıklardan ayıran en önemli özelliğin ilişki içerisinde olunan kişinin işlevsiz davranışlarını açık veya örtük bir biçimde destekleyerek ilişkiyi devam ettirme çabası olduğu ileri sürülmektedir (Oakley vd., 2011).

İlişkilerinde karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip bireylerin yıkıcı ve yürümeyen ilişkileri devam ettirerek ilişkiyi sürdürme eğiliminde olduğu görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip bireyler ilişki içerisinde stres yaşamalarına, kendilerinden ödün vermelerine ve eşlerinden uygunsuz davranışlarla karşılaşmalarına rağmen ilişkilerine yönelik güçlü bir bağa sahip olabilmekte ve öznel iyi oluşlarına zarar verebilmektedir (Noriega vd., 2008; Reilly, 1998).

Karşılıklı bağımlılık davranışlarının ortaya çıkmasında rol oynayan etmenler arasında erken dönemde öğrenilen davranış kalıpları ve aile içi yaşantılar önemli görülmektedir (O’Gorman, 1993). Özellikle madde kullanım sorunları veya farklı işlevsel olmayan yaşantılara sahip ebeveynlere bakım verme sorumluluğu üstlenen çocuklara dikkat çekildiği görülmektedir. İlgili çalışmalar gözden geçirildiğinde, karşılıklı bağımlılık davranışlarının geliştiği bireylerin yalnızca madde kullanım bozukluğuna sahip ebeveynlerin çocukları ve madde kullanım bozukluğuna sahip kişilerin eşlerinde görülmeyip işlevsel olmayan aile içi örüntüleri ve aile içi stres yaşantıları ile de ilişkili bir yapı olduğu görülmektedir (Chang, 2018; Cullen ve Carr, 1999; Fuller ve Warner, 2000). Bu aile hikayesi örüntüsüne bağlı olarak Fuller ve Warner (2000), karşılıklı

bağımlılık yapısını diğerleriyle kurulan ilişkilerdeki işlevsel destek ve bakım sunma özelliklerinden veya davranışlarından ayırmak için, karşılıklı bağımlılığın stresli bir aile ortamında yaşayan ve bakım verme durumunda kalmış bireylerin kendisi dışındaki kişilere aşırı odaklanması olarak tanımlanmasını önermiştir. Cullen ve Carr'ın (1999) gerçekleştirdiği çalışmaya göre karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan grubun karşılıklı bağımlılık düzeyi düşük olan gruba göre kök ailesindeki özellikle algılanan belirsiz aile içi roller ve duyguların ifade edilmesine izin verilmeyen işlevsel olmayan davranışlar bakımından karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan grup lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Karşılıklı bağımlılık farklı ilişki türleri içerisinde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir ancak genellikle aile veya romantik ilişkiler gibi birey karşısındaki kişiye ne kadar yakınsa aradaki karşılıklı bağımlılık bağının o kadar güçlü olduğu söylenebilir. Karşılıklı bağımlı davranış kalıplarının gelişmesinde kültürel etmenlerin rolü tartışılmaktadır. Karşılıklı bağımlılığın kültürel değerlerle özellikle toplulukçu kültürel yönelimlerle önemli ölçüde ilişkili olabileceği düşünülse de kültürler arası çalışmalar incelendiğinde, karşılıklı bağımlılığın farklı kültürel eğilimler içinde de gelişebilen psikolojik bir yapı olduğu görülmektedir (Chang, 2018). Chang'ın (2010) Tayvan ve ABD'deki üniversite öğrencilerinde gerçekleştirdiği çalışmaya göre kültürel değerler ile karşılıklı bağımlılık örüntülerinin önemli ölçüde ilişkili olduğu görülmekteyken aynı zamanda psikolojik uyumsuzluk ve strese bağlı etmenlerin kültürel değerler ve bağlanma biçimlerinden daha güçlü yordayıcılar olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte toplulukçu kültürlerin değerleri dikkate alındığında; kişilerarası ilişkilere, özellikle aile üyeleri ile ilişkilere ve diğerleri ile ilgilenme ve bakım vermeye verilen önem göz ardı edilememektedir. Toplulukçu kültürlerde diğerlerine önem verirken kendi ihtiyaçlarını göz ardı etme ve bakıcılık davranışı geliştirme kültürel değerler arasında yer alabilmekte olup, aksi haldeki davranışlar kültürel olarak kabul edilmekte zorlanılan davranışlar arasında gösterilebilir.

2.1.1. Karşılıklı bağımlılık ve aile sistem yaklaşımı

Karşılıklı bağımlılığı açıklamada Bowen'ın (1978) Aile Sistem Yaklaşımından yararlanıldığı görülmektedir. Bowen (1978) aileyi sistem ve alt sistemlerden oluşan birbiri ile etkileşim içerisinde olan bir yapı olarak tanımlamaktadır. Kuramın temel kavramlarından biri olan “benliğin ayrımlaşması” bireyin duygusal olarak ailesinden

ayrışarak dengeli bir şekilde kendi duygu ve düşüncelerini oluşturabilmesini ifade ederken “füzyon” bireyin ailesi ile iç içe geçen duygusal kimliğini tanımlamaktadır. Benliğin farklılaşması ile birlikte bireyin bir yandan önemli bir ilişki sisteminin yoğunluğuna duygusal olarak bağlı kalırken, diğer yandan kendi kendini yönlendiren seçimler yaparak özerk bir şekilde davranabilme kapasitesi olarak ele alınabilir (Kerr ve Bowen, 1988).

Benlik ayrışma düzeyi düşük olan bireylerin çevrelerindeki kişilerle iç içe geçmiş bir benlik geliştirmesi ve özellikle stresli yaşam olaylarına maruz kaldıklarında kendi kimliklerini ortaya koymakta zorlandıkları söylenebilir (Gibson ve Donigian, 1993). Benlik ayrışması bakımından düşük ayrışma düzeyine sahip bireyler incelendiğinde, kendi duygu ve düşüncelerine yönelik farkındalık düzeylerinin düşük olmasından dolayı daha tepkisel hareket ettiği, başkaları tarafından kontrol edilmeye ihtiyaç duyduğu, ailesinin duygu ve düşüncelerini içselleştirdiği, farklı durumlara karşı bilişsel esnekliğinin düşük olduğu ve duygusal bağımlılık düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir (Bulut Ateş vd., 2020). Bowen’a (1978) göre temel ve işlevsel benlik ayrışması arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre işlevsel olan benliğin ayrışması bireylerin çoğunlukla ailesi olarak ortaya çıkan önemli ilişki sistemlerindeki kronik kaygı düzeyine bağlıdır. Temel benlik ayrışması ise önemli ilişki sistemlerindeki kronik kaygıya bağlı olmayıp ayrışma düzeyi yüksek olan bireylerin daha sağlam bir benliğe sahip olduğu söylenebilir. Burada sağlam bir benlik ile kastedilen bireyin net bir şekilde tanımlanmış düşünce, inanç ve yaşam ilkelerine sahip olmasıdır. Ayrışma düzeyi yüksek olan bireylerin çevrelerindeki insanlardan ve sistemlerden daha az etkilendiği ve kendi inanç ve değer sistemlerine daha bağlı oldukları söylenebilmektedir.

Aile sistemindeki kaygı ve benliğin ayrışma düzeyinin düşük olması durumunda düşük benlik saygısı, ilişki sorunları, takıntılı davranış örüntüleri gibi karşılıklı bağımlılıkla ilişkili durumlar ortaya çıkabilmektedir (Chang, 2018). Buna ek olarak çiftler birbirleri ile ailelerinde öğrendikleri farklılaşma düzeyleri üzerinden ilişkilerini kurabileceğinden aynı ayrışmamama örüntülerinin devam edeceği söylenebilir (Prest ve Protinsky, 1993).

Bowen’ın (1978) öne sürdüğü bir diğer önemli kavram aile sistemi içerisindeki “üçgen”lerdir. Aile sistemi içerisindeki üçgenler aile içerisindeki kaygı ile baş etme yolu

olarak aile üyeleri veya sistem dışındaki bireylerin dahil olması ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Aile içerisindeki iki üye arasındaki duygusal sorunlar veya kaygının çözülemediği durumlarda bu kaygı ile baş edebilmek ve durumu stabilize edebilmek için başka bir kişi veya bir nesne ilişkiye dahil olur ve sistem içerisinde bir “üçgenleşme” gerçekleşmiş olur. Aile sistemi içerisinde oluşan üçgenlere göre aile içerisinde üyelerin üstlendiği roller değişebilmektedir. Aile içi rollerin değişimine örnek olarak ebeveynleri arasındaki uyumsuz ve çatışmalı ilişkide problemleri çözen konumunda dahil olan bir çocuk ile oluşan üçgen ilişkisinde yetişkinlik yaşantısında diğerlerinin ihtiyaçlarına fazlasıyla odaklanan, diğerlerinin yaşadıkları sorunları çözmekten sorumluymuş gibi hisseden bir rolü benimseyerek aynı rolü diğer ilişkilerinde de sürdürebilir (Kerr ve Bowen, 1988).

Bowen’ın (1978) öne sürdüğü benliğin ayrımlaşması, füzyon ve üçgenleşme gibi kavramların karşılıklı bağımlılığın ortaya çıkmasını açıklamada yararlanıldığı görülmektedir. Aile sistem yaklaşımı çerçevesinden incelendiğinde, kendi aile sisteminden ayrımlaşma ve kendiliğini geliştirmekte güçlük yaşayan bireylerde karşılıklı bağımlılığın ortaya çıkmasında önemli olabileceği söylenebilir. Benliğin ayrımlaşmasının düşük düzeyde olması ile birlikte bireylerin aile içerisinde geliştirdikleri işlevsel olmayan ilişki kalıplarının romantik ilişkilerinde de devam edebileceği görülmektedir (Reyome vd., 2010; Lampis vd., 2017). Karşılıklı bağımlılık ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi inceleyen farklı kültürlerde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, karşılıklı bağımlılık ile benliğin ayrımlaşması arasında negatif yönde ve istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Reyome vd., 2010; Chang, 2018; Topçu, 2023).

2.1.2. Karşılıklı bağımlılık ve psikodinamik yaklaşımlar

Karşılıklı bağımlılık son yıllarda ön plana çıkmaya başlayan bir kavram olarak görülmekle birlikte kavramlaştırılma çalışmalarının çok daha eskiye dayandığı söylenebilir. Karen Horney’nin (1950’den aktaran Carfora, 2009) öne sürdüğü “sağlıksız bağımlılık” (morbid dependency) kavramı için çocuğun ebeveynlerinin onayladığı ve onaylamadığı özelliklere uyum sağlarken güvensizlik, ebeveynlerinden korkma ve yalnızlığı deneyimlerken bu tür aile dinamiklerine karşı geliştirdiği davranışın çoğunlukla kendini korumak adına kendi hayatından ve benliğinden fedakarlık ettiğini öne süren bir sağlıksız bir ilişki bağımlılığı kavramını sonrasında karşılıklı bağımlılık olarak ifade

edildiği görülmektedir. Nesne ilişkileri kuramı bağlamında karşılıklı bağımlılık incelendiğinde, erken çocukluk yıllarında ebeveynleri tarafından görmezden gelinen çocukların kendilerini suçlu hissetmeleri sonucunda yaşanan gerilimi azaltabilmek için ebeveynlerin onayını ve sevgisini kazanma adına kendinden ödün veren davranışlar gösterebilmektedir. Birey aşırı bakım verme, duygularını bastırma gibi davranışları ile ebeveynlerinin onayını kazanabileceği sahte bir kendilik geliştirebilmektedir (Carson ve Baker, 1994).

Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları istismar, reddedilme veya terk edilme gibi durumları içerebilen duygusal bağlarının bireylerin yetişkinlik yaşamlarında kurdukları romantik ilişkilerde birlikte oldukları kişiler duygusal açıdan istismar eden özelliklere sahip olsa bile birlikte olunan kişilere yardım etmek, bakım vermek ve destek sunmaktan tatmin duygusu yaşayan bireylerin karşılıklı bağımlılık senaryoları sürebilmektedir (Noriega vd., 2008). Ebeveynlerin aşırı kontrol edici ve otoriter olduğu, çocukları ile ilişkilerindeki iletişim eksiklikleri ve çocuklarına bakım verme ve ilgideki eksiklikleri içeren ebeveynlik stillerinin yetişkinlik dönemlerinde bireylerin karşılıklı bağımlılık geliştirme üzerinde rol oynayabileceği ileri sürülmektedir (Fischer, Spann ve Crawford, 1991).

2.1.3. Karşılıklı bağımlılık ve toplumsal cinsiyet rolleri

Karşılıklı bağımlılığın herkes tarafından kabul gören net bir tanımı olmamakla birlikte en yaygın tanımına göre bireyin kendinden başkalarına aşırı odaklanması, duyguları ifade etmede yaşanan güçlük ve diğerleri ile kurduğu ilişkiler aracılığı ile kendine bir amaç edinmeye çalışması gibi işlevsel olmayan davranış kalıplarını içeren psikososyal bir durum olarak ifade edildiği görülmektedir (Fischer ve Spann, 1991). Karşılıklı bağımlılık ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde, karşılıklı bağımlılık tanımlarının çoğunlukla kadınlardan beklenen bakım verici olma, kendini ilişki içerisinde olduğu kişilere adanma, fedakârlık gibi geleneksel roller ile ilişkili olduğu görülmektedir (Dear ve Roberts, 2002).

Karşılıklı bağımlılığa feminist bakış açısıyla yaklaşan araştırmacılara göre mevcut toplumsal yapıların kadınlar arasında bakıcılık ve fedakârlığın gelişimini beslediğini ve erkekleri fedakârlık eğilimleri geliştirmekten koruduğunu ve karşılıklı bağımlılık ile özdeşleştirilen bilişsel ve davranışsal yapıların kadınlarla ilişkilendirilen toplumsal

cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Van Wormer, 1989). Aynı zamanda kadınların romantik ilişkilerde yakınlıklarını ve ilişkilerini sürdürebilmek adına özverili davranışlarla birlikte kendilerini susturma davranışı gösterme eğilimlerinin depresif belirtilerle pozitif yönlü bir ilişkisi olduğu bulgusundan yola çıkarak kültürel olarak dikte edilen toplumsal cinsiyet rollerinin göz ardı edilemeyeceği ileri sürülmektedir (Jack, 1991). Jack'ın (1991) önerdiği “kendini susturma” davranışı gösteren kadınların kendilerini ifade etmenin eşlerini ve ilişkilerini kaybetmelerine yol açacağı düşüncesi nedeniyle düşünce ve görüşlerini bastırmakta olabileceği ileri sürülmektedir (Harper ve Welsh, 2007).

Karşılıklı bağımlılık ile cinsiyetle ilişkilendirilen çalışmalar incelendiğinde, kadınların ilişkileri sürdürme ve ilişkilerine değer verme yönündeki eğilimine yönelik toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu varsayılmaktadır. İlişkilerin uyumlu bir şekilde sürdürüldüğünden emin olma, eşin ihtiyaçlarını ve duygularını kendi ihtiyaçlarının ve duygularının önüne koyma kadın cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilmektedir (Strakes, 1997). Kadınlar diğerlerine olan bağlılığını hissetmek ve korumak adına kendi iyilik hallerini yok sayan ilişki içerisinde bakım verici olma ve sorumluluğunu rolünü üstlenerek kendilerini feda etme davranışı gösterebilmektedir (Anderson, 1994). Uygun olmayan bu ilişki yürütme yönteminde kadınların toplumdaki bakım verme ve kendini feda etme rolü devam etmektedir.

Buna göre bakım verme ve fedakârlık davranışları toplum tarafından kadına atfedilen roller arasında yer alırken toplum tarafından kadınlar için desteklenen davranışlar arasında yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından kadının ilişki içerisinde fedakâr davranışlar göstermesi ilişkiyi sürdüren bir yapı gibi ele alınması, kadınlarda karşılıklı bağımlılığın fark edilmesini zorlaştırmaktadır. Cowan ve Warren (1994) tarafından gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet rolleri ile karşılıklı bağımlılığın incelendiği çalışmada; kadınlarla alışıldık biçimde ilişkilendirilen sosyal olarak istenmeyen özelliklerin karşılıklı bağımlılıkla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu, olumlu kadınsı özelliklerin ise ilişkili olmadığını ortaya konulmuştur. Aynı zamanda, sosyal olarak istenmeyen özellikler cinsiyetle ilişkilendirilmediği görülmektedir. Buna göre; karşılıklı bağımlılığın öncelikle her iki cinsiyet açısından da patolojik olan özelliklerle, yani itaat ve boyun eğme ile ilişkili özelliklerle ilişkili olduğu fikrini desteklediği görülmektedir (Cowan ve Warren, 1994).

2.1.4. Karşılıklı bağımlılıkla ilgili araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde karşılıklı bağımlılığın çeşitli değişkenlerle incelendiği görülmektedir. Yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, karşılıklı bağımlılığın kaygı bozuklukları, depresyon, kendine zarar verici kişilik örüntüleri, benlik duygusunda kayıplar ile ilişkili olduğu görülmektedir (Reyome ve Ward, 2007). Karşılıklı bağımlılığın kişilik özellikleriyle incelendiği çalışmalarda dışadönüklük, uyumluluk ve vicdanlılık özellikleriyle (Gotham ve Sher, 1995); sınır kişilik bozukluğu ve kendine zarar verici kişilik özellikleriyle (Wells, Gilckauf ve Bruss, 1998) pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktayken benlik saygısı ile negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. (Springer, Britt ve Schlenker, 1998).

Cowan vd. (1995) tarafından gerçekleştirilen karşılıklı bağımlılık, ilişki içerisinde güç kullanım stratejileri ve benlik kaybının ilişkisinin incelendiği bir çalışmada kadın katılımcıların karşılıklı bağımlılık düzeylerinin erkek katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda hem kadınlar hem de erkekler arasında karşılıklı bağımlılık ve benlik kaybı, ilişki içerisinde dolaylı güç stratejilerin kullanımıyla pozitif yönde, algılanan güçle negatif ilişkiliyken, benlik kaybı doğrudan stratejilerin kullanımıyla negatif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Yalnızca kadınlar arasında karşılıklı bağımlılığın, doğrudan güç stratejilerin kullanımıyla, karar vermeyle ve benlik kaybı ile de negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre çalışmada kadın katılımcıların karşılıklı bağımlılık düzeylerinin erkek katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmekteyken güç kullanım stratejileri, benlik kaybı ve karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkilerin yalnızca kadınlar arasında değil erkekler için de geçerli olduğu görülmektedir (Cowan vd., 1995).

Fuller ve Warner'ın (2000) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmada alkol kullanım bozukluğuna sahip ebeveyn, fiziksel veya psikolojik rahatsızlığı bulunan ebeveyne sahip olma gibi çevresel stres yaşayan öğrenciler, çevresel stres yaşamayan öğrencilere göre karşılıklı bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek karşılıklı bağımlılık ortalamalarının olduğu görülmektedir.

Laizane'nin (2012) ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında karşılıklı bağımlılık düzeyleri ile ebeveynlerin alkol kötüye kullanımları, bağlanma biçimleri, içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemleri arasındaki ilişkinin ve cinsiyete göre karşılıklı bağımlılığı yordayan etmenlerin incelendiği görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre, kız öğrencilerin karşılıklı bağımlılık ortalamalarının erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca kız öğrenciler için çekilme, kaygı ve anneye yabancılaşmanın karşılıklı bağımlılık üzerinde yordayıcı rolü bulunurken erkek öğrenciler için çekilme ve anneye yabancılaşmanın karşılıklı bağımlılık üzerinde yordayıcı rolü olduğu ortaya konulmuştur.

Bacon vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen nitel bir çalışmada kendilerini karşılıklı bağımlı olarak tanımlayan bireylerin deneyimledikleri karşılıklı bağımlılık örüntülerinin üç boyut altında yer aldığı görülmektedir. İlk boyut olarak, bireylerin kendi benliklerini ilişki içerisinde oldukları kişilerden bağımsız bir şekilde değerlendirememeleri, ikinci boyut; duygusal, ilişkisel ve mesleki konularda aşırı dalgalanmalar ve üçüncü boyut olarak da erken çocukluk dönemlerinde deneyimledikleri ebeveyn terki veya ebeveynin aşırı kontrolü olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre kendilerini karşılıklı bağımlı olarak tanımlayan bireyler kendi benliklerini net bir şekilde tanımlamada güçlük yaşamaktayken aynı zamanda diğerlerinin isteklerine uyum sağlayarak kendi ihtiyaç ve isteklerini göz ardı etme eğiliminde oldukları da görülmektedir. Kendi benliklerini “bukalemun” olarak tanımlayarak ilişki içerisinde oldukları kişilere göre benliklerinin de değiştiğini ifade etmektedirler. Kendilerini karşılıklı bağımlı olarak tanımlayan katılımcılar duygularında, ilişkilerinde, mesleki yaşamlarında dalgalanmalar deneyimlediklerini ilişki içerisinde oldukları bireylere yönelik karşılıklı bağımlılıklarını erken çocukluk döneminde yaşadıkları ebeveyn terki veya aşırı kontrol gibi deneyimlerle ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Happ ve diğerlerinin (2023) gerçekleştirdiği karşılıklı bağımlılığın ilişkiyi algılama, ilişkide ikili başa çıkma ve yaşam doyumu ile ilişkisinin incelendiği çalışmada karşılıklı bağımlılık puanı yüksek olan katılımcıların kendilerinin ve eşlerinin başa çıkma biçimlerini daha olumsuz değerlendirme eğiliminde oldukları görülmektedir. Aynı zamanda yapılan yapısal eşitlik modellemesinde, karşılıklı bağımlılık bireylerin

ilişkilerini sorunlu olarak değerlendirmesi üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğuna ulaşılmıştır.

Sezen (2019) psikoloji öğrencilerinde ve klinik psikologlarda karşılıklı bağımlılığı incelemeye amaçladığı çalışmasında aynı zamanda yetişkin bağlanma boyutları ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkiyi de incelemiştir. Araştırmanın cinsiyete göre ele alınan bulgularına göre karşılıklı bağımlılığın kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda elde edilen bulgulara göre, karşılıklı bağımlılık ile kaygılı ve kaçınan bağlanma boyutu ile pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur. Bağlanma ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkinin incelendiği diğer çalışmalarda da kaygılı bağlanma ile kaçınan bağlanma ile pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu bulgularına ulaşıldığı görülmektedir (Ançel ve Kabakçı, 2009).

Malakçıoğlu'nun (2019) gerçek-ideal benlik farklılığının karşılıklı bağımlılık ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkideki aracı rolünü incelediği çalışmasına göre; kaygılı bağlanma ile karşılıklı bağımlılık arasında pozitif yönde istatistiksel bakıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen aracılık analizinin sonuçlarına göre, gerçek benlik ile ideal benlik arasındaki farklılığın kaygılı bağlanma ile karşılıklı bağlanma arasındaki ilişkide aracılık rolünün istatistiksel açıdan anlamlı bulunduğu görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık kavramı ile ilgili gerçekleştirilen bir diğer aracılık çalışmasında Karaşar'ın (2020) karşılıklı bağımlılık ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkide sosyal onay arayışının aracı rolünü incelediği çalışmasının bulgularına göre, ve karşılıklı bağımlılık ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkide sosyal onay arayışının aracılık rolünün istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu rapor etmiştir.

Tekin ve Ançel'in (2023) çalışmayan evli kadınların psikolojik iyi oluşunu yordayan değişkenleri incelediği çalışmada cinsiyet eşitliği algısı, evlilik süresi ve karşılıklı bağımlılığın psikolojik iyi oluşu istatistiksel açıdan anlamlı birer yordayıcısı olup, toplam varyansın %52'sini açıkladığı bulunmuştur. Aynı çalışmada ev hanımlarının %78,7'sinin karşılıklı bağımlılık düzeylerinin orta veya yüksek seviyede olduğu görülmekteyken karşılıklı bağımlılık ile psikolojik iyi oluşun negatif yönde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Altunova ve Altıntaş'ın (2015) kadınların karşılıklı bağımlılık düzeyleri ile ilişkili olan değişkenleri inceledikleri çalışmada, çalışmayan kadınların

alışan kadınlara göre karşılıklı bağımlılık düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulguları elde edilmiştir. Aynı çalışmaya katılan kadınların yüksek gelir düzeyine sahip olanların düşük gelir düzeyine sahip olanlara göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak karşılıklı bağımlılık düzeyinin daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yurtiçinde karşılıklı bağımlılık ile ilgili gerçekleştirilen deneysel bir çalışmada Ulusoy ve Güçray (2019) psikodramaya dayalı etkileşim grup uygulamasının kadın psikolojik danışman adaylarının karşılıklı bağımlılık düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma 14 kişiden oluşan deney ve 14 kişiden oluşan kontrol grubu ile i içe desen yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen etkileşim grubu çalışmasının sonucunda deney grubundaki katılımcıların karşılıklı bağımlılık düzeylerinin kontrol grubuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı düzeyde düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda deney grubuna katılan katılımcıların puanlarındaki düşüşün izleme ölçümlerinde de devam ettiği ortaya konulmuştur. Araştırmanın nitel verilerinin de nicel verilerini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Noriega vd., (2008) tarafından Meksika’da sağlık kuruluşlarına başvuran ve yeniden örnekleme ile belirlenen 845 kadın ile gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların %25’inin karşılıklı bağımlılık düzeyinin yüksek seviyede olduğu bulunmuştur. Katılımcıların birlikte oldukları eşleri tarafından fiziksel istismara maruz kalanlarda, karşılıklı bağımlılık düzeyinin istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunurken, eşi tarafından cinsel istismara maruz kalan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek düzeyde karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip olduğu ortaya konulmuştur. Aynı zamanda ebeveynleri tarafından duygusal olarak istismara uğramış kadınların uğramayanlara göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak karşılıklı bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada ebeveynlerinden birinin erken ölümü, terk edilmesi, ayrılması veya ihmali ya da çocukluk döneminde bir akrabanın kronik fiziksel veya ruhsal hastalığı nedeniyle ihmal edilmesi gibi nedenlerle çocukluklarında duygusal kayıplar yaşayan kadınların, bu durumları yaşamamış kadınlara göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak karşılıklı bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Noriega vd., 2008).

2.2. Benlik Kurgusu

Birey yaşamı boyunca kendisini ve çevresini anlamlandırmaya çalışmaktadır. Kendisini anlamlandırmaya çalışan bireyin kendisi ile ilgili organize ettiği bilgiler ile

kendisine yönelik algıladığı benlik kavramını oluşturmaktadır. Benlik kurgusu; bireyi diğerlerinden ayıran, kişilerarası ilişkilerindeki duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen kültürel alan içerisinde gelişen bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Cross ve Madson, 1997).

Benliğin yapısı; bireyin kendisini, diğerlerini ve dünyayı nasıl görüp anlamlandıracağını şekillendirerek varoluşun temelini oluşturmakta ve bireyin duygu, düşünce ve davranışları üzerinde önemli düzeyde rol oynamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1999). Aynı zamanda benlik; bireylerin diğerleri ile olan ilişkilerini şekillendiren, bireyin kendi benliği ile diğerleri ile ilgili duygu, düşünce ve davranışları da şekillendiren bir yapı olarak ele alınmaktadır (Singelis, 1994).

Bireyin benlik kurgusunun gelişiminde yetiştiği aile ortamı ile birlikte içinde bulunduğu toplum tarafından kazandırılan sosyal normlar önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Triandis'e (1989) göre bireylerin benliklerini oluşturan üç unsur bulunmaktadır. Buna göre bireyin özel, toplulukçu ve kamusal benlikleri bulunmaktadır. Bireyin kendi duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik kendi hakkındaki tanımlamalarını içeren özel benliği, toplumdaki diğer bireylerin bireyin kendisi hakkında ne düşündüğünü içeren kamusal benliği ile aile ve yakın olduğu kişi ve grupların birey hakkındaki düşünce ve tanımlamalarını içeren toplulukçu benliği içermektedir. Benliğin boyutlarını oluşturan özel, toplulukçu ve kamusal yapılar incelendiğinde kültürün ne kadar özerkliğe değer veren, bireysel değerleri destekleyen bir yapısı varsa bireylerde de benzer şekilde özerk benlik kurguları ortaya çıkabilecekken içinde yaşanan kültür ne kadar toplumsal bağlara ve ilişkilere değer veren, birey olmaksızın toplumsal değerleri ve kararları destekleyen bir yapıya sahipse bireylerin benlik kurgularının da önemli ölçüde ilişkisel-bağımlı benlik kurgularını içerebileceği önerilmiştir (Triandis, 1989). Bu yaklaşıma ek olarak, bireyci ve toplulukçu kavramları birbirine zıt kutuplar olarak konumlandırmanın benlik kurgularını anlamada eksik bir yaklaşım olacağı ve benliği anlamada kültürün etkileri önemli olsa da birbirleri ile ilişki yapıları olduğunun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996).

Benlik kurgusu için kabul görmüş yaklaşımlar arasında yer alan Markus vd. (1997) tarafından öne sürülen benlik kurgusu kavramı iki boyutta ele alınmış olup, bireyin etkileşimde olduğu diğer bireylerden ve toplumsal normlarla daha az ilişkili olarak ele alınabilecek “bağımsız benlik” ile benliğin ilişki içerisinde olduğu kişilerle iç içe

olmasıyla gelişen “bağımlı veya ilişkisel benlik” olarak öne sürülmüştür. Benlik kurguları ile ilgili birçok sınıflandırma geliştirilmiş olup bağımlı-bağımsız, ilişkisel-ayrışmış, bireyci-toplulukçu gibi iki boyutlu bir yapı olarak ele alındığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalar yapılırken farklı kültürel özelliklere sahip toplumsal yapıların göz önüne alındığı görülmektedir. Markus ve Kitayama (1991) bağımlı veya ilişkisel benliği bireyin kendisini toplumsal ilişkilerin bir parçası olarak görerek davranışlarının ilişki içerisinde olduğu diğer kişiler tarafından belirlenerek diğerlerine duygusal, düşünsel ve davranışsal olarak bağlı bir benlik yapısı olarak tanımlamaktadır. Kağıtçıbaşı (1999) ise bağımlı-ilişkisel benlik kurgusunu; bireyin kendi benliğini kavramlaştırırken yakın ilişkilerde olduğu bireyleri ve toplumu göz önünde bulundurarak diğerlerini kendi benliğini kavramlaştırırken sürece dahil etmesi olarak ele almaktadır. İlişkisel benlik kurgusuna sahip bireyler için kendi ihtiyaçlarını ön plana alan ve kendini biricik değerlendirmek yerine diğerlerine bağlılık duygusunun önemli olduğu söylenebilir. Bağımlı benlik kurgusunun temel özellikleri arasında bireyin kendi benliğinin diğerlerinden ayrılaşmaması, içinde yer aldığı grubun özellikleri ile bütünleşme, kendini karşısındaki diğer bireylere göre ayarlama görülmektedir. Birey içinde bulunduğu gruba veya kişilerarası ilişkilerine göre kendisini ayarlayarak gruba veya diğer bireylere uyumlu ve özdeşleşmiş davranışlar ortaya koyabilmektedir (Markus vd. 1997; Singelis, 1994).

Bağımlı-ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylerin diğerlerine duydukları yükümlülükler ile ilişkili olarak bireysel özelliklerini, tercih ve ihtiyaçlarını kontrol altında tutarak ikinci planda tutma eğilimi görülebilmektedir. Bağımlı-ilişkisel benlik kurgusunda bireylerin aidiyet duydukları ve ortak kader paylaşımlarını içeren “iç grup” olarak tanımlanan gruplara uyum sağladıkları ve bağlılık gösterdikleri söylenebilir. Farklı kültürlerde farklı iç gruplar bireyler için önemli olabilirken toplulukçu kültürlerde en önemli iç grup aile olabilmektedir. İlişkisel benlik kurgusuna sahip bireyleri benliklerini şekillendiren iç gruplardan ve bağlı oldukları sosyal bağlamdan ayrı değerlendirmek uygun çıkarımlar doğurmayabilir (Sarıçam, 2013). Benlik kurguları değerlendirilirken özerkliğin ve bireyciliğin hakim olduğu toplumlar batı toplumları ile ilişkilendirilirken topluluk ve gruplarla ilişkilerin önemsendiği kişilerarası ilişkilere atfedilen değerin yüksek olduğu ilişkisel benlik yapılarına doğu toplumlarında daha sık rastlandığı düşünülürken (Kitayama vd., 1997) aynı zamanda toplumlar arasında net bir ayrımın var olmadığı, hem bireysel hem de ilişkisel özelliklerin toplumlarda bir arada var olabileceği

ve özerk benlik kurgusu ile ilişkisel benlik kurularının birbirine tamamen zıt yapılar olmadığı görüşü de öne çıkmaktadır (Cross ve Madson, 1997; Kağıtçıbaşı, 1996).

Benlik kurgusunun kavramsallaştırılmasında kültürel öğelerin önemli düzeyde rolünün bulunmasıyla birlikte Türk kültür yapısına ilişkin de birçok benlik kurgusu modeli öne sürülmüştür (İmamoğlu, 2003; Kağıtçıbaşı, 2005). Örneğin İmamoğlu (2003) Dengeli Ayrışma Bütünleşme Modeli ismini verdiği modelde benlik kurgusu içerisinde ilişkisel ve bireyleşme özelliklerinin bir arada bulunduğu bir model önermiştir. İmamoğlu'na (2003) göre bağımsız ve ilişkisel benlik birbirine zıt iki kutupta bulunmaktan ziyade birbirlerini tamamlayan ve birbirlerine yakınlaşıp uzaklaşabilen özellikler olarak ele almakta olup dengeli bir benliğin oluşabilmesi için bağımsız ve ilişkisel benliklerin bir arada olmasının gerektiğini belirtmiştir. Bir başka yaklaşımda Karadayı (1998) “ilişkili özerklik” kavramı ile birlikte benliği tanımlarken benlik sınırlarının belirginliğini, kendi duygu, düşünce ve davranışlarına karar verebilen ve yönetebilen özerkliği içeren benlik kurgusu aynı zamanda yakın ilişkilere değer veren ilişkisel yöne de sahip bir benlik olarak öne çıkmaktadır. Kağıtçıbaşı ise (1996) benlik kurgusunu değerlendirirken yalnızca özerk veya ilişkisel benlik yapıları ile değerlendirmenin eksik bir değerlendirme olacağını öne sürerek iki benlik yapısını da birlikte ele alan “Duygusal-Psikolojik Bağlılık Modeli”ni ortaya atmıştır. Model içerisinde “özerk-ilişkisel benlik” boyutunu önererek bireylerin hem kişilerarası ilişkilerine bağlı ve yakın ilişkilere sahip olan hem de kendi kararlarını vermede kendi istek ve ihtiyaçlarını ön plana alabilen farklı bir benlik boyutu da ortaya koymaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005).

Kağıtçıbaşı (1996) tarafından önerilen özerk- ilişkisel benlik yapısında bireyler hem özerk benlikle ilişkili özellikleri hem de ilişkisel benlikle ilişkili özellikleri bir arada taşıyabilmektedirler. Burada ele alınan özerklik kavramı bireyin kendi ilgi, yetenek ve becerilerini keşfederek kendisine uygun olabilecek yolları belirleyebilecek ve kararları alabilecek yeterliğe sahip olmasını ifade ederken ilişkisellik veya bağımlılık ise bireyin özellikle ailesini içeren yakın çevresi ile ilişkilerinin ve duygusal bağının sürmesini içermektedir.

Kağıtçıbaşı'nın (1996) benlik modeline göre bireyleşme ve kişilerarası mesafe eksenleri üzerinde benliğin konumlandığı görülmektedir. Kişilerarası mesafe eksenini ele alındığında iki kutbunda ilişkisellik ve ayrışma yer alırken bireyselleşme ekseninde

bağıllık ile özerkliğin yer aldığı görülmektedir. Modeldeki kutuplar arasında tam bir zıtlık ilişkisi olmayıp esnek bir geçişin hâkim olduğu söylenilebilir. Kağıtçıbaşı'na (1996) göre benlik kurgusunun gelişiminde bireyin yetiştirildiği ailenin yapısı kültürel etmenler içerisinde incelenebilir. Benlik kurgusunun gelişiminde önemli olan üç aile etkileşim tarzının tanımlandığı görülmektedir. Buna göre ilk aile etkileşim biçimi; geleneksel aile biçimi olarak tanımlanan bireylerin hem duygusal hem de ekonomik anlamda aileleriyle iç içe olduğu ve karşılıklı bağımlılık olarak ele alınmaktadır. Bir diğer aile modelinde ise bireyler ailelerinden hem duygusal hem de ekonomik anlamda özerk olup kendi kararlarını yönetme konusunda bağımsız olabildiği bir model olarak tanımlanmaktadır. Son aile modelinde ise bireyler ailelerine ekonomik olarak bağlı olmamakla birlikte duygusal olarak karşılıklı bağımlı bir örüntüye sahip olduğu görülmektedir. Birbirinden farklı örüntülere sahip aile etkileşim tarzları birbirinden farklı benlik kurgularının oluşumunda önemli rol oynamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996).

2.2.1. Özerk benlik kurgusu

Bağımsız-özerk benlik kurgusu kendi içerisinde “özerk-ayrık benlik kurgusu” ve “özerk-ilişkisel benlik kurgusu olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005). Markus ve Kitayama (1991) özerk-ayrık benlik kurgusunu bireyin kendisini içinde bulunduğu sosyal ortamdan ayrı değerlendirerek kendi özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillenen duygusal ve davranışsal örüntülerin birleşimi olarak ele almaktadır. Bağımsız-özerk benlik kurgusunun temel özellikleri arasında bireyin kendi benliğini diğerlerinden ayırmış, özerk, bireyselleşmiş olarak algılaması yer almaktadır. Bireyin kendisi daha ön planda olup kendi içsel motivasyonu ile hareket etme, kendini fark etme ve diğerlerinden ayırt etme, ben dili kullanma ile bağımsız-özerk benliğin özdeşleştiği özellikler ile ifade edilebilir (Sarıçam, 2013). Markus ve Kitayama'ya (1991) göre bireyin kendisini bireyselleşmiş ve diğerlerinden bağımsız olarak algılaması ve kendini ön planda tutması özerk benlik kurgusunun temel özellikleri arasında yer almaktadır. Birey kendine yönelik farkındalıklarını artırarak kendi ihtiyaçlarını tanıyan ve kendi ihtiyaçları yönünde hareket edebilen, kendi ilgi ve yeteneklerinin farkına varabilen bir benlik yapısından söz edilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991; Singelis, 1994).

Bireyin gelişim görevlerinden biri olan özerklik sürecinde bireyin ebeveynlerinden ayrımlaşarak, kendi duygusal ve sosyal gelişimi amacıyla ebeveynlerinde ayrımlaşarak kendi istek, ihtiyaç, potansiyellerinin farkında olan özerk

benliğin kazanımının önemine vurgu yapılmaktadır (Erikson, 1994). Özerklik, bireylerin özellikle ergenlik döneminde ortaya çıkan kendi duygu ve davranışlarını yönetebilme, kendi kararlarını verebilmeyi içeren gelişimsel görevlerden biri olarak ele alınmakta olup ergenlerin iyi oluşu açısından önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır (Ryan ve Deci, 2000). Bu dönemde bireylerin aileleri ile güvenli bağlarını sürdürerek gerektiğinde yardımlarına başvurmaları beklenirken aynı zamanda kendi yaşamlarını şekillendiren konularda, kendi duygu ve davranışlarında aktif bir rol olmasını içermektedir (Ryan ve Lynch, 1989). Bu anlamda özerklik değerlendirildiğinde yalnızca anne babadan ayrılmaya bağlı oluşan bir özellik olmaktan ziyade bağlanma figürleri ile güvenli bağlanmaya ve onlarla kurulan yakın ilişkilere de bağlı olabilmektedir (Ryan ve Lynch, 1989). Bakım verenlerle kurulan bağlanma ilişkisi ile özerklik arasındaki ilişki incelendiğinde bakım verenlerle kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin özerklik ile ilişkili olduğu görülmektedir (Motzoi, 2004). Bakım verenlerle güvenli bağlanma ile özerklik ergen gelişimi ile ön plana çıkmakta olan ve bireyin iyi oluşları ile istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönde ilişkiye sahip olduğu desteklenmektedir (Ryan ve Deci, 2000).

Markus vd. (1997) tarafından önerilen bağımsız/özerk ve bağımlı/ilişkisel benlik boyutlarına ve bağımsız/özerk ve bağımlı/ilişkisel benlik yapılarına ek olarak bir diğer benlik yapısı olan “özerk-ilişkisel” benlik yapısı önerilmiştir (İmamoğlu, 2003; Kağıtçıbaşı, 2005). Özerk-ilişkisel benlik yapısı iki zıt kutupta yer alan bağımsız ve özerk özellikler ile ilişkisel özellikleri aynı benlik boyutu içerisinde taşıyan bir benlik kurgusudur. Kağıtçıbaşı’nın (1996) benlik modelinde birey hem ilişkisel hem de özerk davranışlar gösterebilmektedir. Toplumsal değişimlerle birlikte aile içerisindeki örüntülerde değişimlerin yaşanmasıyla maddi bağımsızlığa sahip olup ailesine veya içerisinde bulunduğu iç gruplara karşı duygusal bağlılığını sürdüren bir benlik kurgusu ortaya çıkmıştır (Kağıtçıbaşı, 1996). Buna göre birey kişilerarası bireyleşme ve mesafeyi birbirini ile ilişkili ve iki farklı boyut olarak ele alınmaktadır. Özerk-ilişkisel benlik kurgusunda bireyler hem kendi bireysel özelliklerini ve değerlerini fark ederek kişisel ayrılmalarını gerçekleştirmiş olup hem de ilişki içerisinde oldukları bireylere yönelik kişilerarası bütünleşme potansiyeline de sahiptirler. Boyutlar içerisinde kişilerarası mesafe ekseninde ayrışma ve ilişkisellik yer almaktayken bireyselleşme ekseninde özerklik ve bağlılık yer almaktadır. Model içerisinde geçiş esnek olmakta olup eksenler arasındaki geçiş bireyin içinde bulunduğu çevreye, kültürel etmenlere göre değişmektedir.

2.2.2. Özerk benlik kurgusu ve karşılıklı bağımlılık

Karşılıklı bağımlığın ortaya çıkmasında erken çocukluk döneminden itibaren bireyin özerklik gelişimi ile yaşantıları önem taşımaktadır. Bowlby (1969) karşılıklı bağımlılığı erken çocukluk döneminde bakım verenden ayrılaşmanın yeterli gelişmemesine dayandırmaktadır.

Karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip bireyler ilişki içerisinde bulundukları bireylerin duygusal desteklerini kazanabilmek için çevrelerindeki olaylarla gereğinden fazla ilgilenme ve çevrelerindeki kişileri kontrol etmeye çalıştıkları görülmektedir (Lindley vd., 1999). Karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip bireyler aynı zamanda düşük benlik saygısına sahip olmakla ilişkilendirilmekte olup diğerlerinin onaylarını alma ile ilgilenmektedir. Bacon vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen nitel bir çalışmada kendilerini karşılıklı bağımlı olarak tanımlayan bireylerin benlik kurgularını tanımlamak için diğer kişilere yöneldikleri ve diğerleri aracılığı ile benliklerini tanımlayabildikleri ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre kendilerini karşılıklı bağımlı olarak tanımlayan bireyler kendi benliklerini net bir şekilde tanımlamada güçlük yaşamaktayken aynı zamanda diğerlerinin isteklerine uyum sağlayarak kendi ihtiyaç ve isteklerini göz ardı etme eğiliminde oldukları gösterilmektedir. Kendilerini karşılıklı bağımlı olarak tanımlayan katılımcılar duygularında, ilişkilerinde, mesleki yaşamlarında dalgalanmalar deneyimlediklerini ilişki içerisinde oldukları bireylere yönelik karşılıklı bağımlılıklarını erken çocukluk döneminde yaşadıkları ebeveyn terki veya aşırı kontrol gibi deneyimlerle ilişkilendirmişlerdir (Bacon vd., 2020).

Bireyin özerk gelişimi erken çocukluk döneminde bastırıldığında, çocuğun kendi istek, ihtiyaç ve yeteneklerini anlama yeteneği yeterince gelişmeyerek özerk benlik duygusu yeterince olgunlaşmamaktadır. Yaşamın erken gelişim dönemlerinde bireylerin kendi duygu, düşünce ve eğilimlerini anlamasına ve kendi ihtiyaçlarına değer vermesi ile birlikte özerklik gelişebilmekte ve birey kendi kendini denetleyebilir, bağımsız kararlar alabilir hale gelebilmekteyken aksi halde; bireyin benlik gelişimi daha zayıf kalarak etkileşimde olduğu kişilere odaklanan, diğerlerinin onayını arayan özelliklerin gelişmesi mümkün görülmektedir. Kendi yerine diğerlerine odaklanan gerçek ve otantik bir benlik kurgusunun yerine geçerek diğerlerine karşılıklı bağımlılığın gelişmesine; kendini feda edici, aşırı özverili, boyun eğici davranışların ortaya çıkmasında rol oynayabilmektedir (Bacon ve Conway, 2023).

2.2.3. Özerk benlik kurgusu ile ilgili araştırmalar

Benlik kurgusu biçimleri ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, kültürün benlik gelişimi üzerindeki rolü üzerinde duran çalışmaların önplana çıktığı görülmüştür (Ryan ve Lynch, 1989; Markus ve Kitayama, 1991; Kağıtçıbaşı, 1996; Cross ve Madson, 1997; İmamoğlu, 1998; Chirkov vd., 2003; Ryan ve Deci, 2000). Bu araştırma kapsamında benlik kurgusu türleri arasında yalnızca özerk benlik kurgusu araştırma değişkeni olarak ele alınmış olup bu bölümde de özerk benlik kurgusu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalara ve bulgularına yer verilmiştir.

Kuyumcu'nun (2011) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında; duyguları fark etmede zorlanma, duyguları ifade etmede zorlanma, pozitif ve negatif duygu durumu benlik kurgusu biçimine göre karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda yalnızca duyguları ifade etme zorluğunun benlik kurgusu bakımından farklılaştığı görülmektedir. İlişkisel benlik kurgusu özelliklerini gösteren bireylerin özerk benlik kurgusu özelliklerini gösteren bireylere göre duygularını ifade etmede yaşanan zorluk düzeylerinin istatistiksel bakımdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre bireylerin pozitif duygu durumları ile özerk benlik kurgusu arasında pozitif yönde düzeylerinin istatistiksel bakımdan anlamlı düzeyde bir ilişkinin varlığına da ulaşılmıştır.

Özdemir'in (2012) ergen bireylerle gerçekleştirdiği çalışmada ergenlerin benlik kurguları ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın bulgularına göre; özerk benlik kurgusuna sahip katılımcıların ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylere göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaştığı ve öznel iyi oluş düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Parra vd. (2015) gerçekleştirdiği bir başka çalışmada ise özerk benlik ile yaşam doyumu ve aile bütünlüğü arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif düzeyde bir ilişki bulgusuna ulaşıldığı görülmüştür.

Akhun (2012) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmasında bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, algılanan ebeveynlik biçimleri, bireylerin benlik kurgusu biçimleri, ayrılma-bireyleşme problemleri ve duygu düzenleme güçlükleri değişkenleri ile bireylein sahip olduğu psikolojik belirtilerin ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın bulguları incelendiğinde, hem anneden hem de babadan algılanan olumsuz

ebeveynlik biçimleri ile üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide özerk benlik, özerk-ilişkisel benlik, erken dönem uyumsuz şemalar, duygu düzenleme güçlüğü ve ayrılma bireyleşme problemleri tarafından açıklandığı görülmektedir.

Bilir'in (2016) gerçekleştirdiği çalışmada, üniversite öğrencilerinin ilişkilere yönelik inançları ile romantik ilişkilerindeki ilişkisel benlik tutumu arasındaki ilişkini bağlanma biçimleri temelinde incelemiştir. Özerk benlik yapısına sahip bireyler cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermemekteyken kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek ilişkisel benlik ve özerk-ilişkisel benlik kurgularına sahip olduğu görülmektedir. Bağlanma biçimleri açısından incelendiğinde, güvenli bağlanma örüntüsü ile özerk-ilişkisel benlik kurgusu arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bulğur'un (2017) benlik kurguları ile akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında özerk benlik kurgusu ile akılcı olmayan inançlar arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

2.3. Akılcı Olmayan İnançlar

Akılcı olmayan inançlar denildiğinde akla gelen ilk Albert Ellis ve “Akılcı Duygusal Davranış Terapisi” (ADDT) gelmektedir. Akılcı Duygusal Davranış Terapisi 1950’li yıllarda Albert Ellis tarafından “Akılcı Terapi” olarak ortaya çıkmıştır. Ellis sonraki yıllarda yaklaşımın ismini “Akılcı-Duygusal Terapi” olarak güncellemiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde duygu düşünce ve davranışların nedensel ilişkilerinin vurgulanması ile birlikte yaklaşım “Akılcı-Duygusal Davranışçı Terapi” ismi ile son halini almıştır (Ellis, 1993).

ADDT’ye göre bireyler günlük yaşamlarında karşılaştıkları durumlara yönelik çeşitli değerlendirmelerde bulunurlar. Ellis (1993) bu değerlendirmelerin akılcı ve akılcı olmayan inançlardan oluşan bir yargı sistemine göre yapıldığını ileri sürmüştür. ADDT’de kullanılan “akılcı” kavramı sadece mantıksal geçerliğe dayanan biliş anlamında kullanılmaktan ziyade kendi kendine yardım sunabilen ve etkili bir biliş olarak ele alınmaktadır (Çivitçi, 2014). ADDT’nin insan doğasına bakışına göre bireylerin gerçekçi olmayan beklentileri içeren akılcı olmayan inançların geliştirilmesinde sosyal faktörlere vurgu yapılmaktadır. Buna göre akılcı olmayan inançların gelişiminde aile üyeleri, bireyin sosyal çevresi ve sosyal medya önemli görülmektedir (Clark, 2000).

Bireylerin akılcı olmayan inançlarının gelişiminde sosyal öğrenme etmenleri rol oynamaktayken, akılcı olmayan düşüncelerin gelişimine yönelik bir bilişsel eğilime de vurgu yapılmaktadır. Bireyler var olan durumlara ve olgulara ilişkin gerçekçi olmayan değerlendirmeler yapabilecek eğilime sahipken aynı zamanda düşünce biçimlerini değiştirme, kendi seçimlerini yapma potansiyeline de sahiptirler. Bu potansiyelle birlikte kendi yaşamlarında güçlükler sebep olan akılcı olmayan inançlarını fark edebilme ve değiştirebilmeye yönelik etkin bir yeteneğe de sahiptirler (Ellis ve Dryden, 1997).

ADDT'nin insan doğasını ele alışına göre, bireyler akılcı olan ve olmayan inançlarla bir bilişsel değerlendirme sistemine sahiptir. Ellis (1993) bireylerin bu değerlendirme sisteminde davranışsal ve duygusal güçlüklerini çözümlmek amacıyla ABC Modelini önermiştir. Model içerisinde “A” (activity, actions) duyguları ve düşünceleri tetikleyen olayı, “B” (belief) kişilerin tetikleyici olay hakkındaki inançlarını, “C” (consequences) kişilerin olaya verdikleri duygusal veya davranışsal tepkilerini temsil etmektedir. Bireyin sahip olduğu akılcı inançlar, uygun ve işlevsel sonuçlara yol açarken; akılcı olmayan inançlar, işlevsel olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Birey meydana gelen olaya ilişkin akılcı bir inanca sahipse olaya yönelik verdiği tepkiler de olaya uygun biçimde gerçekleşecektir. Aksi halde, bireyin olaya ilişkin akılcı olmayan inançları devreye girdiğinde bireyin kendine zarar veren duyguları deneyimleme ve olayla uyumlu olmayan tepkiler verme eğiliminde olacaktır. Bireylerin olaylara karşı verdikleri tepkiler olaylara atfedilen değerlendirmelerden ve inançlardan oldukça etkilenmektedir. Bireylerin olaylara yönelik değerlendirme ve yorumları çoğunlukla olaya yönelik verilen tepki üzerinde olayın kendisinden daha etkili olmaktadır (Dryden, 2009; Ellis, 1993).

Bireylerin olaya karşı değerlendirmeleri akılcı veya akılcı olmayan şekilde ortaya çıkabilmektedir. Akılcı değerlendirmeler bireyleri geliştirici, esnek, gerçekliğe uygun bir yapıyken akılcı olmayan inançlar kendini engelleyici, değişime dirençli, gerçeklerle uyumsuz bir doğaya sahiptir. Akılcı olmayan inançlar zorunlulukları, gereklilikleri, ya hep ya hiç tarzında düşünmeyi veya mutlak talepleri içerebilmektedir. Bireylerin amaçlarına ulaşmasında engelleyici bir rol oynayan akılcı olmayan inançlar gerçeklikle uyumlu değerlendirmeleri içermediğinden bireye zarar veren sonuçlara neden olabilmektedir (Dryden, 2009; Çivitçi, 2014).

Akılcı olmayan inançlar dört ana kategori altında değerlendirilmektedir (David, Lynn ve Ellis, 2010). Bu kategoriler şunlardır:

Felaketleştirme: Felaketleştirmede birey durumun gerçekte olduğundan daha kötü olarak değerlendirme ve karşılaşılabileceği sonuçları abartılı bir şekilde değerlendirme eğilimdedir. Bireyler çoğunlukla durumu felaket, katlanılamaz, berbat gibi tanımlamaktadır.

Hayal kırıklığına karşı düşük tolerans: Bu inanca sahip bireyler ulaşmak istedikleri hedefler yolunda karşılaştıkları engelleri olduğundan büyük görme eğilimine sahip olup hedeflerine ulaşamayacaklarını varsayarlar. Beklentilerinin karşılanmadığı durumlara dayanmasının mümkün olmadığını düşünmektedirler değerlendirilmektedir (David, Lynn ve Ellis, 2010).

Talepkârlık: Bu inanca sahip bireyler yaşamlarında kendilerine, diğerlerine veya dünyaya karşı katı beklentilere sahip olabilmektedir. Özellikle zorunluluk içeren gereklilik kalıplarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Bireyler gerçekleşmesini istedikleri durumların kesinlikle gerçekleşmesi gerektiğine, eğer gerçekleşmezse katlanılamaz olarak değerlendirmektedir. Örneğin bir kişi tüm insanların kendisini sevmesi gerektiği akılcı olmayan inancına sahip olabilir ancak bazı insanların kendisini sevmediğini düşündüğü durumlarla karşılaştığını bunu kabul edilebilir bulmayacak olup bazı kişiler tarafından sevilmebileceği düşüncesi katlanılmaz gelebilecektir (Çelikkaleli, 2019).

Aşırı genelleme: Bireyler kendilerini, diğerlerini veya yaşadıkları dünyayı yaşadıkları bir durumun sonucunda alaşağı edebilmektedir. Birey günlük yaşamında yaptığı bir hata sonucunda kendini “ben hiçbir işe yaramam”, “ben beceriksizim” gibi katı ve abartılı bir şekilde suçlayabilmektedir. Birey kendini gerçekte uyumlu olmayan bir şekilde abartılı bir şekilde eleştirebilmektedir. Bir başka şekilde, diğerlerini de hata olarak değerlendirdikleri bir durumdan dolayı sert bir şekilde suçlayabilmektedirler. Dünyaya yönelik aşırı genellenmiş inanca sahip bir birey ise dünyanın veya yaşamın kötü, acımasız, adaletsiz olduğunu düşünme eğilimine sahiptir (Çelikkaleli, 2019).

Akılcı olmayan inançlara sahip bireyler kendilerini “başarılı olmalıyım, sevilmeliyim”, diğerlerini “herkes beni sevmeli ve takdir etmeli” yaşam veya dünyayı “yaşamım hep düzenli olmalı” gibi talepkâr düşüncelere sahip olup inançlarına uymayan bir durumla karşılaştıklarında bu durumu felaketleştirerek dünyanın sonu gibi algılayma eğilimine sahiptir. Bu durumu genelleyerek de kendilerine, diğerlerine veya dünyaya

ilişkin akılcı olmayan inanç sistemlerini desteklemeye devam etmektedirler (Dryden, 2009).

2.3.1. Akılcı olmayan romantik ilişki inançları

Genç yetişkinlik döneminde romantik ilişkilere verilen önem artmaktadır. Yakın ilişkilerin içerisinde değerlendirilen romantik ilişkiler genç yetişkin gelişimsel döneminde gerçekleştirilmesi beklenen bir görev olarak değerlendirilmektedir (Erikson, 1994). Bu dönemde bireyler diğerleriyle daha yakın ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi önemsemektedir. Bireylerin erken dönemlerinden itibaren şekillendirdikleri algılarla birlikte bu dönemdeki deneyimler romantik ilişkilere yönelik beklentilere yön vermekle birlikte gelecekteki evlilik yaşantılarının da temelini oluşturmaktadır (Furman, 2002).

Yaşamın hemen hemen her alanında olduğu gibi bireyler ilişkilere başlarken ilişkilere yönelik çeşitli inançlara ve beklentilere sahiptirler. Romantik ilişkilere yönelik inançlar bireylerin ilişkiye yönelik beklentileri, eşlerine yönelik beklentileri ve olayları nasıl algıladıklarına göre oluşmaktadır (Sullivan ve Schwebel, 1995).

İlişkilere yönelik inançlar bazen gerçeklikle yakınlık gösterirken zaman zaman değerlendirmede yapılan yanlışlıklarla gerçeklikle örtüşmeyen hale gelebilmektedir. Akılcı inançlar bireyle, eşiyle ve ilişkinin doğası ile uyum gösteren inançlar olarak değerlendirilirken (Sullivan ve Schwebel, 1995) akılcı olmayan ilişki inançları bireylerin kendisine, eşine ve kurulan ilişkiye yönelik gerçekle örtüşmeyen değerlendirmeler olarak ele alınmıştır (Ellis, 1986). İlişkiye dair inançların gerçeklikle tutarlı olması ilişki içerisindeki eşlerin etkili problem çözmelerine, iletişime açık olmalarına, sevgi ve ilgilerini ifade etmelerine olanak sağlamaktadır. Buna karşılık ilişkiye yönelik inançları gerçeklikle tutarlı olmayan bireylerin karşılaşılabileceği bazı sorunlar bulunmaktadır. İlişkiye yönelik akılcı olmayan inançlara sahip bireylerde ilişkiye ve eşe yönelik yüksek beklentiler ve standartların karşılanmamasından kaynaklanan hayal kırıklığı ilişkisel çatışmalara neden olabilmektedir (Sullivan ve Schwebel, 1995).

Ellis (1986) akılcı olmayan inançları yaşamın her alanında kendini gösteren değişime dirençli, katı bilişsel yapılar olarak tanımlamaktadır. Akılcı olmayan inançlar alanyazını incelendiğinde Ellis (1986) tarafından geliştirilen genel akılcı olmayan inançlar ile Eidelson ve Epstein (1982) tarafından kavramlaştırılan ilişkiye özgü akılcı olmayan inançların ön plana çıktığı görülmektedir. İlişkilere özgü akılcı olmayan

inançlara yönelik geliştirilen ölçek çalışmasında “eşimin aklını okumalıyım”, “anlaşmazlıklar ilişki için yıkıcıdır”, “eşler değiştiremezler”, “cinsel mükemmeliyetçilik” ve “cinsiyetler farklıdır” olmak üzere beş boyut olduğunu ileri sürmüşlerdir. Aşağıda bu boyutlarla ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Zihin okuma beklenmelidir: Bu akılcı olmayan inanca sahip bireyler; birbirlerini gerçekten önemseyen ve tanıyan eşler birbirlerinin neye ihtiyacı olduğunu diğer kişi söylemeden de hissedebilmelidir. Bu beklentiye sahip bireyler kendi ihtiyaçlarının ve isteklerinin açıkça ifade etmediği durumlarda eşi tarafından anlaşılmasını istemektedir. Bu beklenti ilişki içerisinde hayal kırıklığına veya çatışmalara yol açabilmektedir (Eidelson ve Epstein, 1982).

Anlaşmazlıklar yıkıcıdır: Hemen hemen her ilişkide anlaşmazlıklar yaşansa da bazı bireyler ilişkilerinde değer, tutum ve tercihleriyle ilgili konularda yaşadıkları anlaşmazlıkların ilişkilerine zarar veren ve yaşanmaması gereken bir durum olarak değerlendirme eğilimindedir. Bu bireyler yaşadıkları anlaşmazlıkları ve çatışmaları eşlerinin artık kendilerini sevmediği, ilişkilerinin artık yürümediğine yönelik çıkarımlarda bulunabilmektedir. Halbuki çatışmalar her zaman ilişkilerin doğasına zarar veren bir durum olmaktan ziyade bireylerin kendilerini ve ilişkilerini değerlendirebilmelerini sağlayan güçlendirici bir yöne de sahip olabilmektedir (Eidelson ve Epstein, 1982).

Eşler değişmez: Bireyler eşlerinin değişmeyeceğine yönelik akılcı olmayan bir inanca sahip olabilmektedir. Eşlerin değişmeyeceğine yönelik düşük yeterlik beklentisine sahip bireylerin bir ilişkiden duyduğu tatminin azalması, ona daha az bağlılık hissetmesi ve çatışmaları yapıcı bir şekilde çözmek için daha az aktif girişimde bulunması muhtemeldir (Doherty, 1981).

Cinsel mükemmeliyetçilik: İlişkilerde yaşanan cinselliğin mükemmel olmasına ilişkin sahip olunan akılcı olmayan inanç bireylerin kendilerini ve eşlerini sorunsuz ve her zaman tatmin edici birlikteliklerin olması gerektiğine yönelik inançlara işaret etmektedir. Snell (1997) geliştirdiği modelinde cinsel mükemmeliyetçiliğin dört boyutunun olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre cinsel mükemmeliyetçilik bireyin kendisi ile ilgili, eşi ile ilgili, eşinin bireyin kendisini tanımlaması ile ilgili ve toplum tarafından tanımlanan beklentilerle ilgili olabilmektedir. Bireyin kendisi ile ilgili cinsel mükemmeliyetçilik

bireyin kendisi ile ilgili belirlediği mükemmel standartlara ve beklentilere dayanmaktadır. Bireyin eşi ile ilgili yüksek beklentiler olabildiği gibi birey eşinden kendisi ile ilgili yüksek beklentilere sahip olduğu, her zaman mükemmel olmasını istediği gibi inançlara da sahip olabilmektedir. Bununla birlikte birey toplum tarafından her zaman cinsel açıdan mükemmel bir eş olması gerektiği ile ilişkili akılcı olmayan inançlara da sahip olabilmektedir (Snell, 1997; Stoeber ve Harvey, 2016).

Cinsiyetler farklıdır: Bireyler birlikte oldukları eşlerinin cinsiyete özgü temel farklılıklara sahip olduğunu düşünme eğilimine sahip olabilmektedir. Bu inanca sahip bireyler ilişki içerisinde farklı cinsiyetlerin farklı ihtiyaçları olduğuna inanmaktadır. Cinsiyetlerin temelinde önemli ölçüde farklı olduğuna yönelik inanç, bireyin eşine ilişkin kalıplaşmış algıları teşvik etmesi ve onun kendine özgü arzu ve özelliklerine duyarlılığını azaltmasına yol açabilmektedir. İlişki içerisindeki kalıplaşmış cinsiyet algıları bireylerin eşlerini suçlamasına ve ilişkiyle ilgili sorunların çözümüne yönelik çaresizlik tepkilerine katkıda bulunabilir (Doherty, 1981).

İlişkilere yönelik bireye özgü gelişen istikrarlı inanç yapıları deneyimlerle gelişen ve güncellenen bir yapıya sahip olmakla birlikte bilişsel çarpıtmalarla ilişkili olup değiştirilmesi zor, gerçeğe bağdaşmayan yapılar da olabilmektedir. Debord, Romans ve Krieschok (1996) bilişsel yapıların ilişki içerisinde üç farklı alanda rol oynadığını ileri sürmüştür. Bu alanlar; bireyin kendisi ile ilgili sahip olduğu inançlar, bireyin diğerleri ile ilgili sahip olduğu inançlar ve bireyin romantik ilişkinin doğasına yönelik sahip olduğu inançlardır.

Romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan ilişki inançları Weaver ve Ganong (2004) tarafından ilk görüşte âşık olma, aşkın evlilikte en önemli dayanak olduğu ve bütün engelleri aşarak sonsuza kadar süren aşkların gerçek aşk olduğu olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte Sprecher ve Metts'in (1999) romantik ilişki inançlarını belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek çalışmasında aşkın engel tanımadan sürüp gideceği, gerçek aşkın ilk ve tek aşk olduğu, ilişkide her şeyin mükemmel olması gerektiği, ilk görüşte aşkın gerçek aşk olduğuna yönelik dört boyut üzerinden ele aldığı görülmektedir. Romans ve DeBord (1995) ise yürüttükleri çalışmalarında romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançları dokuz boyutta ele almışlardır. Bu boyutlar; “birbirimize karşı daima dürüst ve açık olmalıyız”, “birbirimizin aklından geçenleri okuyabilmeliyiz”, “birbirimizin ihtiyaç duyduğu her şeyi karşılamalıyız”, “her şeyi

beraberce yapmalıyız”, “bir ilişkide her şey mükemmel olmalı”, “ilişki iyiye bunu sürdürmesi kolay olur”, “romantik idealizm” ve “bir birey romantik ilişkiye sahip değilse bir bütün olarak sayılamaz” olarak değerlendirilmiştir.

2.3.2. Akılcı olmayan romantik ilişki inançları ve karşılıklı bağımlılık

Akılcı olmayan inançlar ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkinin incelendiği sınırlı araştırmanın olduğu görülmektedir (Avcı Çayır ve Kalkan, 2018; Topçu, 2018). Topçu (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme ve kişilerarası kontrol alt boyutlarının akılcı olmayan romantik ilişki inançları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu ve aynı zamanda benliğin ayrılaşması ile romantik ilişki inançları arasındaki ilişkide karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme ve kişilerarası kontrol alt boyutlarının aracılık rolünün olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre; bireylerin kendini feda etme ve kişilerarası kontrol düzeyleri arttıkça akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının da artma eğiliminde olduğu söylenebilir. Benzer biçimde Avcı Çayır ve Kalkan (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada bireylerin kişilerarası bilişsel çarpıtmalarının kişilerarası bağımlılık ile pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir.

2.3.3. Romantik ilişki inançları ile ilgili araştırmalar

Kararlı ve değişime dirençli bilişsel yapılar olarak değerlendirilen ilişki inançlarının yakın ilişki deneyimlerinin belirlenmesinde merkezi bir rol oynarken aynı zamanda yakın ilişki deneyimlerinin de romantik ilişki inançlarını şekillendirmede önemli rolünün bulunduğu söylenebilir (Fletcher, Rosanowski ve Fitness, 1994).

İlişki inançları ile çeşitli değişkenlerin ilişkilerinin incelenmesinin sıklıkla araştırmalara konu olduğu görülmektedir (Sarı ve Owen, 2016; Avcı Çayır ve Kalkan, 2018; Kılıçaslan, 2021). İlgili araştırmalar incelendiğinde, Kaygusuz’un (2013) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği akılcı olmayan inançlar, fiziksel ve duygusal istismar ve problem çözme davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasının bulgularına göre; üniversite öğrencilerinin sahip oldukları çaresizlik inancı ile fiziksel ve duygusal istismar arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunurken sahip olunan çaresizlik inancı ile problem çözme becerileri arasında ise negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ile toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkisinin incelendiği Çavdar (2013) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir.

Sarı ve Owen (2016) gerçekleştirdikleri çalışmada ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ve bağlanma türlerinin ilişki doyumu üzerindeki yordayıcı rolünü incelemiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, ilişki doyumu üzerinde kaygılı ve kaçınan bağlanma ile aşırı beklentiler ile farklı düşünme alt boyutlarının anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir. Benzer bulgular Stackert ve Bursik (2003) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, güvensiz bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere göre akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda güvensiz bağlanma ve romantik ilişkilere yönelik romantik olmayan inançları ile ilişki doyumu arasında negatif yönlü istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Avcı Çayır ve Kalkan'ın (2018) gerçekleştirdiği üniversite öğrencilerinde kişilerarası bağımlılık ile kişilerarası bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın bulgularına göre; kişilerarası bilişsel çarpıtmalar ile kişilerarası bağımlılığın duygusal güven alt boyutu arasında pozitif yönlü istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki ortaya konulmuştur. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin kişilerarası bağımlılık düzeyleri ile kişilerarası bilişsel çarpıtmaları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Kılıçarslan'ın (2021), genç yetişkinlerde erken dönemdeki uyumsuz şemalar ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar, stresle başa çıkma biçimleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançlar ile aktif stresle başa çıkma arasında negatif yönlü ilişki bulunmuş olup pasif stresle başa çıkma tarzı ile pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Aynı zamanda romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançlar ile erken dönem uyumsuz şemaların alt boyutları arasında yer alan kopukluk, diğeri yönelimlilik, zedelenmiş otonomi ile birlikte yüksek standartlar şemaları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

2.4. Ebeveyn Kabul-Reddi

Birçok gelişim kuramına göre ebeveynler çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Bowlby, 1969; Erikson, 1994). Yaşam boyu gelişim kuramlarından olan Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı Rohner vd. (2005) tarafından ortaya konulmuş olup kültür, cinsiyet, etnik köken gibi değişkenlere bakılmaksızın evrensel olarak tüm çocukların ebeveyn veya bakım veren figürleri tarafından kabul edilmeye ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır. Kuram ilk oluşturulduğu yıllarda “Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı” olarak isimlendirilirken sonraki yıllarda bireylerin kendisi için önemli olan kişilerle kurduğu ilişkileri içeren “Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı” olarak isimlendirilmeye başlanmıştır (Rohner ve Lansford, 2017). Kuramın ismi zaman içerisinde değişime uğramış olsa da kuram; çocukların ebeveynlerinden algıladıkları kabul ve ret düzeylerinin nedenleri ve sonuçlarına odaklanmaya devam etmiştir (Rohner, 2021).

Ebeveynin çocuğu ile kurduğu ilişkideki duygu ve davranışlarının ebeveynin kabul-ret düzeyini açıklarken söz konusu davranışlara yönelik bireye özgü bir değerlendirme sürecinden geçmektedir. Her çocuk kendi fenomenolojik alanında ebeveyninin davranışlarını değerlendirerek işleme koyarken ebeveyn kabul-ret algısı bireye özgü gelişmektedir (Rohner ve Khaleque, 2010).

Algılanan ebeveyn kabul-ret düzeyi ebeveyn ile çocuk arasındaki deneyimler aracılığı ile olduğundan dolayı ebeveynin davranışlarını tanımlarken kültürel yakınlık göstergelerinin dikkate alınması gerekmektedir (Rohner ve Khaleque, 2010). Bu nedenle birçok ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmaların ışığında kültürel bağlamdan bağımsız farklı kültürler için ortak ölçütler ortaya konulmuştur (Rohner, 2004). Evrensel olarak kabul edilen bu ölçütler sıcaklık/şefkat (veya tam tersi olarak soğukluk/ilgisizlik), düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık ve farklılaşmamış reddetme olarak dört gruba ayrılmıştır. Ebeveyn kabul ve reddi “sıcaklık boyutu” üzerinde değerlendirilmektedir.

2.4.1. Ebeveyn kabul-reddinin sıcaklık boyutu: Ebeveyne yönelik algılanan kabul veya ret sıcaklık boyutunun iki kutbunu oluşturmaktadır (Rohner, 2004). Bir başka ifadeyle, ebeveyn kabulü çocuk tarafından algılanan sıcaklık, şefkat, ilgi, destek veya çocuğa gösterilen sevgi işaretleri ile oluşmaktayken ebeveyn reddi çocuk tarafından algılanan ilgi ve şefkat eksikliği, düşmanlık veya saldırganlık, ihmal ve kayıtsızlık ile ayrılaşmamış ret ile tanımlanabilmektedir. Ebeveynin kabul ve reddi birlikte ebeveynliğin

sıcaklık/sevgi boyutunu oluşturmaktadır. Her çocuk ebeveynleri tarafından az veya çok düzeyde sıcaklık/sevgiyi hissetmekte olup ebeveyn ve çocuk arasındaki bağın kalitesinin ebeveynlerin kullandığı fiziksel ve sözel duygularını ifade etme davranışlarına dayandığı söylenebilir. Ebeveynin sevgi ve sıcaklığı fiziksel olarak öpme, sarılma, rahatlatma gibi davranışlarla algılanabilirken sözel olarak iltifat etme, takdir etme, çocuğu ile ilgili hoş sözler söyleme gibi yaygın davranışlarla ortaya konulabilir (Rohner ve Khaleque, 2010). Ebeveyn kabulünün çocuk tarafından algılanan ebeveynin desteği, bakımı, ilgisi, sıcaklık ve şefkat düzeyi ile belirlendiği görülmektedir. Diğer taraftan ebeveyn reddi iste ebeveynin ilgisi, şefkati ve desteğinden yoksun olma veya fiziksel veya duygusal ihmal edici davranış ve duygularla ilişkilendirilebilir (Rohner, 2004).

Çocuk tarafından ebeveyn reddi olarak algılanan davranışlar; saldırganlık/düşmanlık, kayıtsızlık/ihmal veya ayrımlaşmamış ret olarak ortaya çıkabilmektedir. Düşmanlık ve saldırganlık türünde ebeveyn çocuğa yönelik kin, nefret, öfke gibi duyguları hissetmesi düşmanlık ile ilişkilendirilirken bu duyguları ifade etmede sözel veya fiziksel yollara başvurusu saldırganlık olarak değerlendirilebilir. Çocuğa yönelik itme, vurma gibi davranışlar fiziksel saldırganlık ile ilişkili iken aşağılama, alay etme, küçük düşürme, hakaret etme gibi davranışlar sözel saldırganlığı ifade etmektedir. Ebeveynin düşmanlık davranışları çocuğu duygusal veya fiziksel olarak incitmeyi kapsamaktadır (Rohner ve Khaleque, 2010).

Bir diğer ebeveyn ret türü olan kayıtsızlık ve ihmalde ebeveyn çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını önemsememesi, çocuğu ihtiyaçlarını ifade ederken kayıtsız kalması ile ilgilidir. İhmal ve kayıtsızlık çocuğun ihtiyaçlarını önemsemeyen ve bir ihtiyaç halinde yanında bulunmayan, yeterince vakit ayırmayan ebeveynleri ifade etmektedir, fiziksel veya duygusal olarak ulaşılır olmayan ebeveyn davranışlarını ifade etmektedir. Ebeveynler çocuklarına karşı duydukları öfke ile başa çıkabilmek adına çocuklarını ihmal edip çocuklarının sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamama yoluna gidebilirler (Rohner, 2004).

Ebeveyn reddi yalnızca ebeveynin çocuğa karşı düşmanca veya ihmalkâr davranışları ile ortaya çıkmayabilir. Bu temalar içerisinde yer alan farklılaşmamış reddetme çocuğun ebeveynlerinin kendisine karşı açık bir şekilde ihmalkâr, düşmanca veya soğuk davranışları bulunmamasına rağmen çocuğun sahip olduğu sevilmediği ve önemsenmediğine yönelik inanca işaret etmektedir. Ebeveynin ayrımlaşmamış ret

davranışları gerçek veya algıya dayalı olsa da çocuklar reddedilmiş veya sevilmediklerini hissederek kendilik değerlerine oldukça fazla odaklandığı görülmektedir (Yu vd., 2020).

Ebeveyn Kabul-Reddi Kuramına göre sıcaklık boyutu ebeveyn ile çocuğu arasındaki ilişkinin doğasına ve gösterilen ilginin ne kadar güçlü olduğu ile ilgilidir (Khaleque ve Rohner, 2012). Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin doğası çocuğun gelecekte kuracağı diğer ilişkilere yönelik inançlarının temelini oluşturduğundan önemli bir role sahiptir. Ebeveyn ile çocuk arasında kurulan ilk ilişkinin doğasının hem gelecekteki ilişkilere yönelik beklentileri ve inançların gelişiminde hem de kişilik üzerinde belirleyiciliğe sahip olduğu söylenebilir (Rohner, 2004).

Her birey sosyal bir varlık olarak hayatını devam ettirebilmek için duygusal destek, bakım, ilgi gibi olumlu tepkilere ihtiyaç duymakta olup yetişkinliğe gelindiğinde ihtiyaçlar daha karmaşık bir yapı haline gelmektedir. Bebeklikte ve çocuklukta bakım veren bağlanma figürlerinden karşılanan ilgi ve bakım ihtiyaçları ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde romantik ilişkiler aracılığı ile güvenli bağlar kurulmaya çalışılarak karşılanmaya çalışılmaktadır. Ebeveyn Kabul-Ret Kuramına göre sevildiklerini hissettikleri tutarlı bir ortamda büyüyen çocukların başkalarını ulaşılabilir ve duyarlı algılamaktayken kendilerini de yeterli ve ilgiyi hak eden kişiler olarak görme eğilimine sahiptirler (Rohner ve Khaleque, 2010). Buna karşın, reddedildiğini algılayan bireyler daha kaygılı ve güvensiz hissetme eğiliminde olup kişilerarası ilişkilerde güçlük yaşama eğilimindedirler (Rohner ve Britner 2002; Tariq ve Kauasr, 2015).

Bağlanma figürleri tarafından kabul edildiklerini hisseden bireylerin düşük düşmanlık ve saldırganlık, özerklik, olumlu bir benlik saygısı ve öz yeterlilik, duygusal tutarlılık ve olumlu bir dünya algıları geliştirmeleri muhtemeldir. Ancak bağlanma figürleri tarafından reddedildiğini hisseden bireyler için tam tersi özellikler söz konusu olabilmektedir (Rohner ve Lansford, 2017). Ebeveyni tarafından reddedildiğini algılayan bireyler hissettikleri kaygı ile başa çıkabilmek ve sıcaklık ihtiyaçlarının doyumu adına daha olumlu tepkiler alabilecekleri davranışlarda bulunmaya başlayabilmektedir. Sıcaklık ihtiyacı için diğerlerinin istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aşırı bakım verme davranışlarında bulunmak daha bağımlı olmaya yönelik eğilimi de beraberinde getirmektedir. Burada ele alınan bağımlılık kavramı bireyin duygusal destek, bakım, rahatlık, ilgi ve benzerlerine yönelik hissedilen istek ya da özlemi ifade etmektedir (Khaleque ve Rohner, 2012). Buna göre bireylerin daha bağımlı veya bağımsız davranış

kalıpları geliştirmesi üzerinde ebeveynlerinden algıladığı sıcaklık veya ihmal davranışlarının rolünün bulunduğu söylenebilir. Daha bağımsız davranışlar gösteren bireyler ebeveynleri tarafından olumlu yanıt ihtiyaçları yeterince karşılanan ve böylece diğerlerinden yardım almak için çaba harcamayan bireylerken, kişilerken bağımlı davranış örüntülerine sahip bireyler diğerlerinden alabileceği olumlu yanıt için kendisinden ödün veren bireyler olarak ele alınabilmektedir (Rohner, 2004).

Diğer taraftan ebeveynlerinde aldığı destek ve hissettiği kabul ile birlikte olumlu yanıtlara yönelik duygusal ihtiyaçlarından memnun olan, böylece artık başkalarından destek, rahatlık veya bakım için sık sık veya yoğun bir özlem duymayan kendi özerkliğine sahip bireyler de görülebilmektedir. İşlevsel bağımsızlığın yanı sıra kronik reddedilmeden kaynaklanan temel öfke ve güvensizliğin bir sonucu olarak bu ihtiyaç inkâr edilse bile, sıcaklık ve destek arzusunu içeren “savunmacı bağımsızlık” da ortaya çıkabilmektedir (Rohner ve Lansford, 2017). Savunmacı bağımsızlıkla ilişkili duygusal ve davranışsal özellikler aynı zamanda karşı reddedilmeye de yol açabilir; reddedildiğini hisseden bireyler kendilerini reddeden ebeveynlerini reddetme eğilimindedir (Rohner ve Lansford, 2017).

Özetlenecek olunursa, ebeveynlerinden kabul algılayan bireyler kişilerarası ilişkilerinde karşılıklı güvenli bağlanma ile birlikte kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen, gerektiğinde başkalarına ulaşıp ihtiyaçlarını dile getirebilen ve ilgi bekleyen bir davranış örüntüsüne sahipken ebeveynleri tarafından kabul edilmediğini algılayan bireyler ya yakın ilişkilerden tamamen kaçınarak “savunmacı bağımsızlık” geliştirme ya da ilişki içerisinde oldukları kişilerle bağımlı örüntüler geliştirme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir (Rohner ve Khaleque, 2010).

2.4.2. Ebeveyn kabul-reddi ve karşılıklı bağımlılık

Kottke, Warren, William ve Moffett (1993’den aktaran Crothers ve Warren, 1996) karşılıklı bağımlılık ölçme araçları üzerinden yaptıkları faktör analizine göre karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan kişilerin karakteristik özellikleri arasında ebeveynleri tarafından kabulün düşük düzeyde olması ve işlevsel olmayan ebeveynlere sahip olmayı da içeren sekiz faktör yer almaktadır. Ebeveynleri tarafından kabul edilmeme sevilmediğini, anlaşılmadığını hissetme ve duyguları veya yaşanılan güçlükleri güvenli bir şekilde ifade etmekte yaşanan zorluğu ifade etmektedir. Fischer ve Crawford’un

(1992) gerçekleştirdiği çalışmada otoriter bir ebeveyne sahip olan çocuklarında karşılıklı bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ebeveyn tutum ve özellikleri ile karşılıklı bağımlılığın birlikte ele alındığı çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda karşılıklı bağımlılığın ebeveynlerle zayıf iletişim, ebeveynlerin iş sahibi olmaması, çatışma çözmede şiddete başvurma, ebeveynlerin desteği ve kabulünden yoksun olma, aşırı kontrol ve otoriter ebeveyn tutumu, güvenli bir aile ortamına sahip olmama ve aile ortamında duygularını ifade edememe ile ilişkili olabileceği rapor edilmiştir (Crothers ve Warren, 1996).

Knudson ve Terrell (2012) karşılıklı bağımlılık ile kök aile deneyimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında, bireylerin çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden algıladıkları tehdit ve ebeveyn çatışması ile başa çıkmayla karşılıklı bağımlılık arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu bulgu, yetişkinlikte karşılıklı bağımlılık ile çocuklukta algılanan ebeveynler arası çatışma arasındaki ilişkinin, sadece çatışmaya maruz kalmaktan ziyade, çocuğun kendisini tehdit altında hissetme veya çatışmayla baş edememe derecesine bağlı olabileceğine işaret etmektedir.

Cullen ve Carr'ın (1999) aktardığına göre, karşılıklı bağımlılık ebeveynlerden algılanan yüksek tehdit algısı ve kendini suçlama ile ilişkili olarak görülmektedir. Buna göre erken çocukluk dönemindeki deneyimler yetişkinlik yaşamındaki romantik ilişki deneyimlerini şekillendirmede önemli bir role sahiptir. Cowan ve Warren (1994) gerçekleştirilen karşılıklı bağımlılıkla ilişkili etmenlerin incelendiği çalışmada; karşılıklı bağımlılık ölçeğindeki ebeveynleri tarafından sevildiğini hissetmeme, ebeveynleri tarafından anlaşıldığını hissetmeme ve ebeveynlerine karşı kendi duygularını ve yaşadığı güçlükleri dile getirmede yaşanan zorluklarla ilişkili maddelerin “algılanan ebeveyn reddi” faktör yapısını oluşturduğu görülmektedir.

2.4.3. Ebeveyn kabul-reddi ilgili araştırmalar

Ebeveyn kabul-reddi ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; ebeveyn kabulünün düşük depresif semptomlarla (Khaleque ve Rohner, 2002), başarılı duygu düzenleme ile (Faraji, Laçın ve Tezcan, 2022) ilişkili olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Diğer taraftan ebeveyn reddi ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda ise kişilerarası problemler (Tariq ve Kauasr, 2015) ile ilişkili olduğu görülmektedir. Aynı

zamanda ebeveynlerden algılanan sıcaklık ve desteği içeren kabul düzeyinin bireylerin yetişkinlik yaşantılarında sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri üzerinde rol oynayabileceği ileri sürülmektedir (Seiffge-Krenke, Shulman ve Kiessinger, 2001).

Paradis ve Boucher'ın (2010) gerçekleştirildiği çocukluk dönemindeki istismar ile yakın ilişkilerde yaşanan kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada, ebeveynleri tarafından çocukluklarında duygusal olarak ihmal edilen kadın katılımcıların yakın ilişkilerinde kendilerine güvenmeme, mesafeli olma ve kendilerini susturmayı içeren yakın ilişki problemleri yaşadığına ulaşılmıştır. Aynı zamanda çocukluğunda fiziksel istismar yaşamış erkek katılımcılar ile duygusal istismar yaşamış kadın katılımcılar eşini aşırı kontrol etme, manipüle etme ve eşini sık değiştirme davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bayat (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının ve benlik kurgusunun aracı rolü incelenmiştir. İlgili araştırmanın bulgularına göre; ebeveyn reddi ile psikopatoloji arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. İlişkisel benlik kurgusunun ve kontrol odağının algılanan anne kabul-reddi ile bireylerin psikopatoloji düzeyleri arasındaki ilişkide aracılık rollerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Özerk-ilişkisel benlik kurgusu ve kontrol odağının ise algılanan baba kabul-reddi ile bireylerin psikopatoloji düzeyleri arasındaki aracılık rollerinin istatistiksel düzeyde anlamlı olduğu görülmektedir.

Rohner ve diğerleri (2019) tarafından 13 ülkede gerçekleştirilen çok kültürlü bir çalışmada yetişkinlerin çocuklukta anne ve babalarından algıladıkları ret düzeylerinin yakınlık korkularını yordadığı ve çarpık zihinsel temsillerin ebeveyn reddi ile yetişkinlikteki yakınlık korkusu üzerinde kısmi aracılık rolü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Khaleque ve diğerleri (2019) tarafından genç yetişkinlerle yürütülen çalışmada algılanan ebeveyn kabul- ret düzeyleri ile reddedilme duyarlılıkları ve bireylerin psikolojik uyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde ebeveyn kabul reddi, reddedilme duyarlılığı ve psikolojik uyum arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda çocuklukta algılanan baba reddinin bireylerin reddedilme duyarlılığının önemli bir yordayıcısı olduğu görülürken, algılanan anne reddinin reddedilme duyarlılığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı derecede yordayıcı etkisinin bulunmadığı görülmüştür.

Giotsa vd. (2018) tarafından ebeveyn reddi ile kişilerarası kaygı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmanın bulgularına göre, ebeveyn reddinin tüm alt boyutları olan düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık ve ayrımlaşmamış ret ile kişilerarası kaygı arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Deveci Şirin (2019) tarafından genç yetişkinlerle gerçekleştirilen bir diğer çalışmada algılanan ebeveyn kabul reddi ile ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide güvensiz bağlanma türlerinden kaçınan bağlanma ile kaygılı bağlanmanın aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın bulguları ele alındığında, algılanan ebeveyn kabul-reddi ile ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide hem kaçınan bağlanmanın hem de kaygılı bağlanmanın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde aracılık rolünün bulunduğu ortaya konulmuştur.

Epli ve diğerleri (2021) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada, algılanan ebeveyn reddi ile flört kaygısı arasındaki ilişkide bilişsel çarpıtmaların aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre; algılanan ebeveyn reddi, flört kaygısı ve bilişsel çarpıtmalar arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda bilişsel çarpıtmaların algılanan anne reddi ile flört kaygısı arasındaki ilişkide aracılık etkisi olduğunun olduğuna ulaşılmaktayken bilişsel çarpıtmaların baba reddi ile flört kaygısı arasındaki ilişkide aracılık rolünün istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplandığı çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanma sürecinde izlenen adımlar, verilerin analize hazırlanması ve analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında detaylı bilgiler sunulacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, özerk benlik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide romantik ilişki inançları ve algılanan ebeveyn kabul-reddinin aracı rolünün incelenmesinin amaçlandığı ilişkisel araştırma modeline dayalı bir araştırmadır. İlişkisel araştırma, birden fazla değişken arasındaki ilişkilerin yönünün ve düzeyinin ortaya konulması adına gerçekleştirilen nicel araştırma yöntemleri altında yer alan bir araştırma modelidir (Büyüköztürk vd., 2020).

Bu çalışmada tahmin değişkeni özerk benlik (X) ve sonuç değişkeni olarak karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma (Y₁), kendini feda etme (Y₂) ve kişilerarası kontrol (Y₃) arasındaki ilişkide romantik ilişki inançları (M₁) ve algılanan ebeveyn kabul-reddinin (M₂) paralel aracılık etkileri üç farklı yapısal eşitlik modellemesi içerisinde denenmesi hedeflenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesinde bağımsız değişken, bağımlı değişken ve aracı değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler ortaya konularak teorik olarak geliştirilen modelin elde edilen veri ile uyumu gösterilebilmektedir (Koyuncu, 2022).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılı güz döneminde lisans düzeyinde öğrenimlerine devam eden, kayıp ve uç verilerin belirlenmesi ile 555 kişilik veri setinden 125 kişilik veri seti çıkarılması ile kalan 440 üniversite öğrencisi uygun örnekleme yöntemi ile belirlenerek çalışma grubunu oluşturmuştur. Uygun örnekleme yöntemi maddiyat, zaman ve işgücü gibi sınırlılıklar sebebiyle örneklemin kolaylıkla ulaşılabilecek birimlerden rastgele seçilmesiyle belirlenen örnekleme yöntemi olarak ele alınmaktadır (Büyüköztürk vd., 2020).

Çalışma grubunu oluşturan katılımcılar yaşa göre incelendiğinde, 440 katılımcının 177'sinin (%40,2) 17-20 yaş aralığında, 253'ünün (%40,2) 21-25 yaş aralığında, 7'sinin (%1,7) 26-30 yaş aralığında, iki kişinin (%0,4) 31-35 yaş aralığında, bir kişinin ise (%0,2) 36-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 21,5 ve standart sapması 2,25 olarak dağılım göstermektedir. Çalışma grubunu oluşturan katılımcılar cinsiyete göre incelendiğinde, 315 kişinin (%71,6) kadın, 125 kişinin (%28,6) erkek olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların demografik bilgilerini edinmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır. Katılımcıların benlik kurgusu yapılarının incelenmesi amacıyla, Kağıtçıbaşı (2007) tarafından geliştirilen Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği (ÖİBÖ), romantik ilişki içerisindeki karşılıklı bağımlılık düzeylerini belirleyebilmek için Ulusoy (2017) tarafından uyarlanan Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği (BKBÖ), romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançlarının belirlenmesi amacıyla Gizir (2012) tarafından uyarlanan İlişki İnançları Ölçeği (İİÖ) ve ebeveynlere yönelik algılanan kabul ve ret düzeyinin belirlenmesi amacıyla Dedeler, Akün ve Durak-Batıgün'ün (2017) kısa formunun uyarlama çalışmasını gerçekleştirdiği Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Formu (EKRÖ-K) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” bilgilendirilmiş onam formu ile birlikte katılımcıların yaş, cinsiyet, kaçınıcı çocuk oldukları, ebeveynlerin birlikte olma durumunu içermektedir.

3.3.2. Özerk-ilişkisel benlik ölçeği (ÖİBÖ)

Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği (ÖİBÖ), Kağıtçıbaşı (2007) tarafından geliştirilmiş olup, bireylerin benlik kurgularını ortaya koymayı hedeflemektedir. Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği Kağıtçıbaşı (1996) geliştirilen “Aile Değişim Kuramı ve Benlik Modeli”ne dayanmaktadır. Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği ilişkisel benlik, özerk benlik ve özerk-ilişkisel benlik olmak üzere toplam üç alt boyut yer almaktadır. Her alt boyut için 9 madde içeren ölçek, toplamda 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 27 puan ile 135 puan arasında değişmektedir. ÖİBÖ’nde ilk 9 madde özerk benlik alt boyutunu, 10-18 arasındaki maddeler ilişkisel benlik alt boyutunu ve 19-27 arasındaki maddeler ise

özerk-ilişkisel benlik alt boyutuna aittir. Ölçekte ters puanlanan maddelere bakıldığında Özerk benlik kurgusu alt boyutunun ters maddeleri 4. ve 9. maddeler arasında yer alan maddelerdir. İlişkisel benlik kurgusu alt boyutunun ters maddeleri ise; 11., 12., 15. ve 18. maddelerdir. Özerk-ilişkisel benlik kurgusu alt boyutunun ters maddeleri; 21, 23, 24 ve 26. maddelerdir. ÖİBÖ, beşli likert derecelendirmeye dayalı bir ölçme aracıdır.

Ölçeğin psikometrik özellikleri incelendiğinde, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları “özerk benlik” alt boyutunun .76, “ilişkisel benlik” alt boyutunun .72, “özerk-ilişkisel benlik” için ise .80 olduğu görülmektedir (Kağıtçıbaşı, Baydar ve Cemalcılar, 2006’dan aktaran Aydın, 2019). Ölçeğin Aydın (2019) tarafından gerçekleştirilen güvenirlik analizleri sonucunda, “özerk benlik” alt ölçeğinin madde toplam katsayılarının .31-.54 arasında olduğu ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .76 olduğu bulunmuştur. ÖİBÖ’nün “ilişkisel benlik” alt ölçeğinin madde toplam güvenirlik katsayıları .18 ile .22 arasında değişmekte olup, Cronbach Alfa değeri ise .66 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yalnızca “özerk benlik” ve “ilişkisel benlik” boyutları kullanılarak bireylerin benlik yapılarının belirlenebileceği görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007). Buna göre bireylerin özerk ve ilişkisel benlik alt boyutlarından aldıkları puanın ortalamanın üstünde olması durumunda, benlik kurgusunun “özerk-ilişkisel benlik” yapısına uygun olduğu söylenebilirken, her iki ölçekte de ortalamanın altında puan alınması halinde “bağımlı-ayrık benlik” yapısına uygun olduğu söylenebilir. Bu çalışmada özerk benlik kurgusu ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide romantik ilişki inançları ve algılanan ebeveyn kabul-reddinin aracılığı incelendiğinden, ölçeğin yalnızca “özerk benlik” alt ölçeği kullanılmıştır. Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeğinin bu çalışma kapsamında kullanılan özerk benlik alt boyutunun Cronbach's α güvenirlik katsayısı .76 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Bileşik karşılıklı bağımlılık ölçeği (BKBÖ)

Marks vd. (2012) tarafından bireylerin ilişki içerisindeki karşılıklı bağımlılık davranış örüntülerini ölçmek için geliştirilen Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği, Ulusoy ve Güçray (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği; kişilerarası kontrol, kendini feda etme ve duygusal bastırma olmak üzere üç alt boyuttan oluşmakta olup, orijinal formu 19 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması kapsamında yapı geçerliğini ölçmek için gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda, iki maddenin faktör yüklerinin düşük olması nedeniyle bu madde çıkarıldıktan sonra toplamda 17 maddeden oluştuğu bulunmuştur.

Ölçeğin uyarlama çalışmaları kapsamında yapılan güvenirlik analizine göre, ölçekten alınan toplam puan ve alt ölçek puan ortalamalarının iç tutarlılık katsayıları .61 ile .76 arasında değiştiği ve test-tekrar test güvenirlik değerlerinin .60 ile .66 arasında değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır (Ulusoy ve Güçray, 2017).

Bu çalışmada Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği için hesaplanan Cronbach's α güvenirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .75, duyguları bastırma alt boyutu için .79, kendini feda etme alt boyutu için .74, kişilerarası kontrol alt boyutu için .59 olarak bulunmuştur.

3.3.4. İlişki inançları ölçeği (İİÖ)

İlişki İnançları Ölçeği (İİÖ) Romans ve DeBord (1995) tarafından geliştirilmiş olup, Türk kültürüne uyarlama çalışması Gizir (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek genç yetişkinlerin romantik ilişkiye yönelik işlevsel olmayan temel inanç yapılarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir ve orijinal formu 71 maddeden oluşmaktadır. Geliştirilen ölçme aracı beşli likert tipi bir ölçektir. Gizir (2012) tarafından ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması amacıyla gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin orijinal formundaki bazı maddelerin faktör yapısına uymama, düşük ölçüm değerlerine sahip olma gibi nedenlerden dolayı analizden çıkarılmasından sonra elde edilen yapının kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur [χ^2 (558) = 1102.81, χ^2 /sd = 1.98, RMSEA = .036, SRMR = .035, GFI = .93, AGFI = .91 ve CFI= .96]. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, ölçeğin “birbirimize karşı tamamen açık ve dürüst olmalıyız”, “birbirimizin zihnini okuyabilmeliyiz”, “birbirimizin bütün ihtiyaçlarını karşılamalıyız”, “birbirimizi değiştirebilmeliyiz”, “her şeyi birlikte yapmalıyız” ve “romantik idealizm” olmak üzere altı boyuttan ve 37 maddeden oluşan bir ölçek olarak son halini almıştır. Aynı zamanda ölçeğin işlevsel olmayan ilişki inançları isimli tek bir üst boyuttan oluşan bir yapı olarak ele alınarak gerçekleştirilen ikinci sıralı faktör analizi sonucunda, tek boyutlu bir yapı olarak da yapı geçerliği bakımından kabul edilebilir olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [RMSEA= .036, SRMR= .036, GFI= .92, AGFI= .91 ve CFI= .96]. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının tek boyutlu yapı için .95 olduğu bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek puan 37 ile 185 arasında değişmekte olup, alınan toplam puan yükseldikçe romantik ilişkilere yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyi de artmaktadır.

İlişki İnançları Ölçeğinin bu çalışma kapsamında hesaplanan Cronbach's α güvenirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .93, “birbirimize karşı tamamen açık ve dürüst olmalıyız” alt boyutu için .86, “birbirimizin zihnini okuyabilmeliyiz” alt boyutu için .86, “her şeyi birlikte yapmalıyız” alt boyutu için .81, “birbirimizin bütün ihtiyaçlarını karşılamalıyız” alt boyutu için .82, “birbirimizi değiştirebilmeliyiz” alt boyutu için .75, “romantik idealizm” alt boyutu için .78 olarak bulunmuştur.

3.3.5.Yetişkin ebeveyn kabul-ret ölçeği kısa formu (EKRÖ-K)

Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeğinin orijinal formu “sıcaklık/şefkat”, “öfke/saldırganlık”, “kayıtsızlık/ihmal” ve “ayrışmamış ret” olarak tanımlanan dört alt boyutta algılanan ebeveyn kabul düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Anne ve baba kabulü için 60 maddeden iki ayrı form bulunmaktadır. Ölçeğin kısa form çalışması Rohner (2005) tarafından orijinal ölçekte yer alan 60 maddenin 24’ünün seçilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir Geçerlik ve güvenirlik analizleri sonrasında oluşturulan kısa form anne ve baba için 24’er maddeden oluşmakta olup, toplamda 48 madde içermektedir. Ölçek toplam puanı alt ölçeklerden alınan puanların toplanması ile elde edilmekte olup, ölçeğin sıcaklık/şefkat alt boyutundaki maddelerin ters kodlandıktan sonra diğer alt boyutlardaki maddeler ile toplanması yoluyla elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24 ve en yüksek puan 96 olarak ele alınmaktadır. Alınan toplam puanın düşük olması algılanan ebeveyn kabulünün yüksek düzeyde olduğu biçiminde yorumlanmaktadır. Toplam puanın yüksek olması ise algılanan ebeveyn reddinin yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Formunun Türkçeye uyarlama çalışmasını Dedeler, Akün ve Durak-Batıgün (2017) gerçekleştirmiştir. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Formunun anne formu için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .75 ile .92 arasında değişirken, test-tekrar test güvenirlik katsayılarının ise .40 ile .83 arasında değiştiği bulunmuştur. Testi yarılama yöntemi ile edilen korelasyon değeri .88 olarak bulunmuştur. Madde toplam korelasyon değerlerinin ise .45 ile .82 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin baba formunun iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında ise elde edilen değerlerin .85 ile .96 arasında değiştiği, test-tekrar test güvenirlik katsayılarının .86 ile .96 arasında değiştiği bulunmuştur. Testi yarılama güvenirliği için elde edilen korelasyon değeri .94’tür. Ayrıca madde toplam korelasyon değerlerinin ise .50 ile .92 arasında değiştiği bulunmuştur.

Ölçeğin geçerlik çalışmaları için açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, ölçek bağıntılı geçerlik ve ayırt edici geçerlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Formunun anne formunun kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu bulunmuştur [GFI= .91, AGFI= .89, CFI= .95, RMSEA= .05]. Benzer şekilde baba formu için de gerçekleştirilen geçerlik çalışmasında, üçlü faktörlü yapısının kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir [GFI= .90, AGFI= 0.88, CFI= .94, RMSEA= .06]. Ölçek için gerçekleştirilen ayırt edici geçerlik çalışmasında anne ve baba formlarının düşük, orta ve yüksek düzeyde bağlanma gruplarını anlamlı bir şekilde ayırt edebildiği bulgusuna ulaşılmıştır (Dedeler vd., 2017). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Formunun bu çalışma kapsamında hesaplanan Cronbach's α güvenirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .90, anne formu için .93, baba formu için ise yine .93 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerinin toplanmasında kullanılan ölçekleri geliştiren veya uyarlayan araştırmacılara ulaşılarak ölçek kullanımına yönelik izin alınmıştır. Alınan ölçek kullanım izinleri çalışmanın sonunda sunulmuştur (Ek-3, Ek-4, Ek-5, Ek-6). Veri toplama süreci 2023- 2024 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Anadolu Üniversitesinde lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan öğrenciler ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine ulaşılması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır (Ek-2).

3.4.1 Etik Bildirim

Araştırma için veri toplamaya başlamadan önce Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Etik Kurulundan 14.09.2023 tarihli ve 596531 numaralı etik kurul izni alınmıştır (Ek 1). Araştırmaya katılmadan önce katılımcılara Gönüllü Katılım Formu aracılığıyla gönüllü katılımları, verilerin kullanımı ile ilgili etik hususlar ve gizlilik ile ilgili bilgilendirmeler yapılarak onayları alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde verilerin analize hazırlanması ile ilgili varsayımların incelenmesi gerçekleştirilen veri analizi tekniklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.5.1. Verilerin Analize Hazırlanması

Araştırma hipotezlerinin test edilebilmesi için gerekli olan analizlerden önce, normallik, doğrusallık ve eşvaryanslılık varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Veri setini analize hazırlama aşamasında kayıp değerlerin belirlenerek veri setinden çıkarılması veya ortalama değerlere göre yeniden atanması yoluyla kayıp veriler yeniden değerlendirilmiştir. Kayıp değerlere yeniden atama işlemi gerçekleştirildikten sonra tek yönlü uç değerlerin belirlenmesi amacıyla standart Z puanları ve box-plot grafikleri incelenmiştir. Standart Z Puanı için ± 3 ölçüt olarak alınmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Çok yönlü uç değerlerin belirlenmesinde Mahalanobis uzaklık değeri için kritik ki-kare değeri $\alpha = .001$ (Gürbüz, 2021) dikkate alınmıştır. Uç değerler bu ölçüte göre belirlenerek uygun olmayan 125 veri çıkarıldıktan sonra, analizlere 440 kişilik bir veri seti ile başlanmıştır.

Değişkenlerin tek yönlü normallik varsayımlarını incelemek amacıyla Q-Q grafikleri ve basıklık/çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Her bir değişken için Q-Q grafikleri incelendiğinde, noktaların doğru üzerinde veya yakın dağıldığı gözlenmiştir. Aynı zamanda her bir değişken için çarpıklık basıklık katsayılarının ± 1 aralığında değer aldığı, dolayısıyla verilerin normallik varsayımlarının karşılandığı görülmektedir (Çokluk, 2018). Çarpıklık basıklık değerleri Tablo 4.1.'de verilmiştir. Değişkenlerin tek yönlü normallik varsayımlarını karşıladığı belirlendikten sonra, doğrusallık ve çok değişkenli normallik varsayımlarının incelenmesi aşamasına geçilmiştir. Eş varyanslılık varsayımının incelenmesi amacıyla her değişken için saçılma diyagramları elde edilmiştir. Her değişken için elde edilen ikili saçılma diyagramları incelendiğinde, dağılımın elips şeklinde olması eş varyanslılık varsayımlarının karşılandığını göstermektedir (Çokluk, 2018).

Analizlerin gerçekleştirilebilmesi için bir diğer varsayım değişkenler arasında çoklu bağlantılık probleminin bulunmamasıdır (Çakıcı Eser, 2022). Çoklu bağlantılık çeşitli yöntemlerle incelenebilmektedir. Çoklu bağlantılığın incelenebilmesi için, değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayısı, Varyans Artış Faktörü (VIF) değerleri, tolerans değerleri dikkate alınmıştır. Araştırma için kurulan model ele alındığında, tolerans değerlerinin .970 ile .985 aralığında, VIF değerlerinin 1.02 ile 1.03 aralığında yer aldığı ve değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin .90'dan yüksek olmadığı görülmektedir. Değişkenler arası korelasyonlar Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Analizler öncesi karşılanması gereken bir diğer varsayım doğrusallıktır. Doğrusallığın gözlemlenebilmesi için standardize artık değerler için saçılım grafiği oluşturulmuştur. Artık değerlerin $y = 0$ doğrusunun etrafında homojen dağılımları gözlenmiş olup, doğrusallık varsayımının karşılandığı söylenebilir (Çakıcı Eser, 2022). Araştırma modelindeki artık değerlerin birbirleri ile ilişkili olup olmadığını incelemek amacıyla Durbin Watson katsayıları hesaplanmıştır. Durbin Watson otokorelasyon değerlerinin her model için değerlendirildiğinde, 0.473, 1.85 ile 2.04 olduğu görülmektedir. Katsayı değerinin 1.5-2.5 aralığında olması otokorelasyonun düşük olduğuna yönelik ipucu vermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015).

3.5.2. Veri Analizi Teknikleri

Analiz aşamasında ilk olarak, katılımcıların cinsiyetleri bakımından karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol düzeyleri açısından anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklemeler için t-testi ile test edilmiştir. İkinci olarak özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme, kişilerarası kontrol ve duyguları bastırma alt boyutları arasındaki ilişkide romantik ilişki inançları ile ebeveyn kabul reddinin aracılık rolü Hayes'in çoklu aracılık analizi ve Bootsraping yöntemiyle denenmiştir (Hayes, 2018). Özerk benlik (X) tahmin değişkeni, karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma (Y_1), kendini feda etme (Y_2) ve kişilerarası kontrol (Y_3) bağımlı/sonuç değişkeni, romantik ilişki inançları (M_1) ve algılanan ebeveyn kabul-reddi (M_2) aracı değişkenler olarak paralel aracılık etkileri üç farklı model içerisinde test edilmiştir.

Araştırmanın hipotezleri Jamovi 2.3.28 ve R programından yararlanılarak test edilmiştir. Gerçekleştirilen analizler için R programı içerisinde "lavaan" (Rosseel, 2012) ve "semPlot" (Epskamp, 2019) paketleri kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmada özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme, kişilerarası kontrol ve duyguları bastırma alt boyutları arasındaki ilişkide romantik ilişki inançları ile ebeveyn kabul reddinin aracılık rolü incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın hipotezlerine yönelik elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İlk olarak her bir ölçekten elde edilen toplam puanların aritmetik ortalamaları, alınan en düşük ve en yüksek değerler, medyan, standart sapma, toplam katılımcı sayısı, çarpıklık ve basıklık katsayısı değerleri Tablo 4.1.'de sunulmuştur. Ölçeklerden elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 aralığında değer aldığı, dolayısıyla verilerin normallik varsayımlarını karşılayacak özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Çokluk, 2018).

Tablo 4.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	n	Min.	Max.	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık
OB	440	13	43	26,6	5,68	0.10	-0.02
KB-DB	440	5	25	15,5	4,35	0.08	-0.53
KB-KF	440	7	35	20,8	4,67	0.15	-0.02
KB-KK	440	5	22	12,3	3,14	0.51	0.22
Rİİ	440	51	177	114	20,4	0.05	0.42
EKR	440	51	153	80,3	22,5	0.92	0.16

OB: Özerk Benlik, KB-DB=Karşılıklı Bağımlılık Duyguları Bastırma Alt boyutu, KB-KF: Karşılıklı Bağımlılık Kendini Feda Etme Alt boyutu, KB-KK: Karşılıklı Bağımlılık Kişilerarası Kontrol Alt boyutu, Rİİ: Romantik İlişki İnançları, EKR: Ebeveyn Kabul-Reddi.

4.2. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Araştırmada incelenen karşılıklı bağlanmanın alt boyutlarından duyguları bastırma, kendini feda etme, kişilerarası kontrol ile özerk benlik, romantik ilişki inançları ve ebeveyn kabul-reddi değişkenleri arasındaki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayı değerleri Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Araştırma Değişkenlerinin Pearson Momentlar Çarpımı Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6
OB	-					
KB-DB	.13*	-				
KB-KF	-.36**	.05	-			
KB-KK	-.11*	.20**	.30**	-		
Rİİ	-.12*	-.02	.40**	.28**	-	
EKR	.12*	.27**	-.07	.38**	.005	-

OB: Özerk Benlik, KB-DB: Karşılıklı Bağımlılık Duyguları Bastırma Alt boyutu, KB-KF: Karşılıklı Bağımlılık Kendini Feda Etme Alt boyutu, KB-KK: Karşılıklı Bağımlılık Kişilerarası Kontrol Alt boyutu, Rİİ: Romantik İlişki İnançları, EKR: Ebeveyn Kabul-Ret. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Araştırmanın tahmin değişkeni olan özerk benlik ile bağımlı değişkenlerden biri olan duyguları bastırma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r = .13, p < .05$) olduğu, kendini feda etme ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ($r = .36, p < .01$), kişilerarası kontrol ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -.11, p < .05$). Özerk benlik ile racı değişkenler olan romantik ilişki inançları ile arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ($r = -.12, p < .05$), ebeveyn kabul-reddi ile arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r = .12, p < .05$) olduğu bulunmuştur. Araştırmada incelenen bağımlı değişkenlerden duyguları bastırma ile aracı değişkenlerden ebeveyn kabul-reddi ile pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ($r = .27, p < .01$) görülmektedir. Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden biri olan kendini feda etme ile özerk benlik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ($r = -.36, p < .01$), aracı değişken olan romantik ilişki inançları ile ise pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ($r = .40, p < .01$) bulunmuştur. Kişilerarası kontrol değişkeninin hem ebeveyn kabul-reddi hem de romantik ilişki inançları değişkenleri ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ($r = .28, p < .01$; $r = .38, p < .01$) görülmektedir.

4.3. Karşılıklı Bağımlılığın Cinsiyete Göre Farklılaşmasının İncelenmesi

Karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma, kendini feda etme ile kişilerarası kontrolün cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bağımsız gruplar için t-testinden yararlanılmıştır. Aynı veri seti üzerinden birden çok karşılaştırma yapılmış olmasından dolayı, Tip 1 hataya düşmemek için Bonferroni

düzeltilmesinden yararlanılarak yeni anlamlılık düzeyi elde edilmiştir ($p < .016$). Elde edilen bulgular Tablo 4.3.'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. *Duyguları Bastırma, Kendini Feda Etme İle Kişilerarası Kontrolün Cinsiyete Göre Farklılaşması*

Alt Boyutlar	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
DB	1	315	15,2	4,44	-2.36	.02
	2	125	16,2	4,0		
KF	1	315	20,4	4,67	-2.72	.007*
	2	125	31,8	4,57		
KK	1	315	12,1	3,18	-2.56	.011*
	2	125	12,9	2,94		

Not. DB: Karşılıklı Bağımlılık Duyguları Bastırma Alt boyutu, KF: Karşılıklı Bağımlılık Kendini Feda Etme Alt boyutu, KK: Karşılıklı Bağımlılık Kişilerarası Kontrol Alt boyutu. 1: Kadın, 2: Erkek. * $p < .016$.

Tablo 4.3. incelendiğinde, karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme alt boyutunun cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmanın kendini feda etme alt boyutu için erkeklerin lehine ($p = .007$) olduğu görülmektedir. Bulgular incelendiğinde karşılıklı bağımlılığın kişilerarası kontrol boyutunda da cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmanın kişilerarası kontrol alt boyutu için erkeklerin lehine ($p = .011$) olduğu görülmektedir. Karşılıklı bağımlılığın duyguları bastırma alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir ($p = .02$).

4.4. Özerk Benlik ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

Araştırmada özerk benlik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının aracı rolünün analizi Jamovi 2.3.28 ve R programı aracılığı ile Bootstrapping yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen analizler için R programı içerisinde “lavaan” (Rosseel, 2012) ve “semPlot” (Epskamp, 2019) paketleri kullanılmıştır. Araştırmada karşılıklı bağımlılığı oluşturan alt boyutlar olan duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol için üç farklı aracılık modeli kurularak analiz gerçekleştirilmiştir.

4.4.1. Özerk Benlik ile Duyguları Bastırma Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

Araştırmanın ilk alt problemi olan özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ile romantik ilişki inançlarının aracı rolü incelenmiştir. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmekte olup özerk benlik, ebeveyn kabul-reddi ve romantik ilişki inançlarının duyguları bastırmaya ait varyansın %8'ini açıkladığı görülmektedir [$F(3, 436) = 12,7; p < .001, R^2 = .08$].

Kurulan model incelendiğinde, özerk benliğin ebeveyn kabul-reddini pozitif yönde ($\beta = .49, t = 2.61, p = .01$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı görülmekteyken, romantik ilişki inançlarını negatif yönde ($\beta = -.44, t = -2.56, p = .02$) yordamaktadır. Modeldeki diğer yollar incelendiğinde, ebeveyn kabul-reddinin duyguları bastırmayı pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($\beta = .05, t = 5.457, p < .001$). Romantik ilişki inançlarının ise duyguları bastırmanın istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmektedir ($\beta = -.001, t = -.145, p = .90$). Kurulan modele ilişkin standardize edilmemiş beta katsayıları Tablo 4.4'te ve Şekil 4.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Özerk Benlik ile Duyguları Bastırma Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi

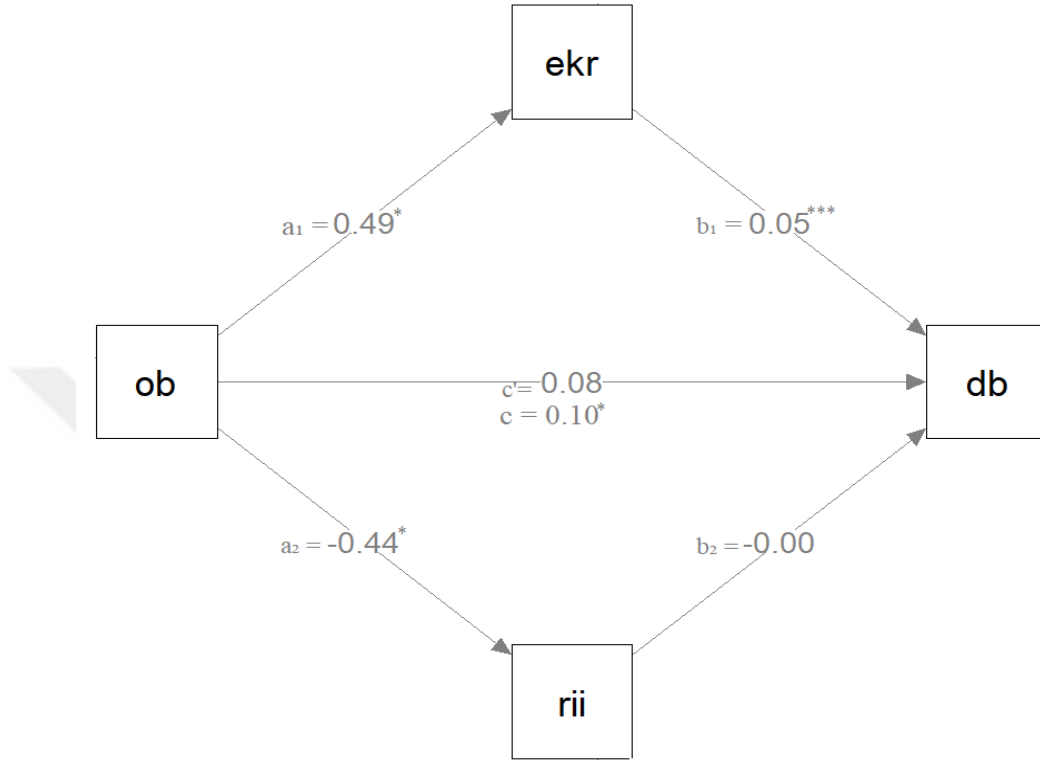
	EKR			Rİİ			DB		
	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p
OB	.49	.19	.01*	-.44	.19	.02*	.08	.04	.06
EKR	-	-	-	-	-	-	.05	.009	.001**
Rİİ	-	-	-	-	-	-	-.001	.01	.90

$R^2 = .08, F(3; 436) = 12,7, p < .001***$

OB: Özerk Benlik, EKR: Ebeveyn Kabul- Reddi, Rİİ: Akılcı Olmayan Romantik İlişki İnançları, DB: Duyguları Bastırma. Not. * $p < .05$, ** $p < .001$

Kurulan model incelendiğinde, özerk benliğin duyguları bastırma üzerindeki doğrudan etki rolünün (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir [$\beta = .08, SH = .04, GA = (-.003, .15), p = .06$]. Aracı değişkenler modele eklendiğinde; özerk benliğin aracı değişkenlerle birlikte duyguları bastırma üzerindeki toplam etkisinin (c

yolu) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$\beta = .10$, $SH = .04$, $GA = (.02, .18)$, $p = .01$].

Şekil 4.1. Duyguları Bastırma Paralel Aracılık Etkisi Modeli

Not: ob: Özerk Benlik, db= Karşılıklı Bağımlılık Duyguları Bastırma Alt boyutu, rii: Romantik İlişki İnançları, ekr: Ebeveyn Kabul-Ret. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Aracı değişkenlerin dolaylı etkileri Bootstrapping yöntemi ile 5000 yeniden örnekleme yapılarak hesaplanmıştır. Aracı değişkenlerin duyguları bastırma üzerindeki dolaylı etkileri incelendiğinde, özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$\beta = .02$, $SH = .01$, $GA = (.002, .04)$, $p = .03$]. Bir başka ifadeyle, özerk benliğin duyguları bastırma üzerindeki etkisi ebeveyn ret düzeyi arttıkça yükselmektedir. Modeldeki diğer aracı değişken olan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkideki aracılık rolünün anlamlı olmadığı görülmektedir [$\beta = .001$, $SH = .005$, $GA = (-.009, .011)$, $p = .90$]. Aynı zamanda duyguları bastırma üzerindeki toplam aracılık etkisi incelendiğinde ebeveyn reddinin ilişki inançlarından daha güçlü bir aracılık

etkisi olduğu görülmektedir. Özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının aracılık etkilerinin bulguları Tablo 4.5.'de sunulmuştur.

Tablo 4.5. Özerk Benlik ile Duyguları Bastırma Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

	Güven Aralığı (%95)			p
	B	Alt	Üst	
OB →EKR→DB	.02	.002	.04	.03*
OB →Rİİ →DB	.001	-.009	.011	.90
Toplam Etki(c)	.10	.02	.18	.01*
Doğrudan Etki (c')	.08	-.003	.15	.06

OB: Özerk Benlik, EKR: Ebeveyn Kabul- Reddi, Rİİ: Romantik İlişki İnançları, DB: Duyguları Bastırma.

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. n= 440, Bootstrapping 5000.

4.4.2. Özerk Benlik ile Kendini Feda Etme Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

Araştırmanın bir diğer alt problemi olan özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının aracı rolü incelenmiştir. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmekte olup özerk benlik, ebeveyn kabul reddi ve romantik ilişki inançlarının kendini feda etmeye ait varyansın %26,2'sini açıkladığı görülmektedir [$F(3, 436) = 51,6$; $p < .001$, $R^2 = .26$].

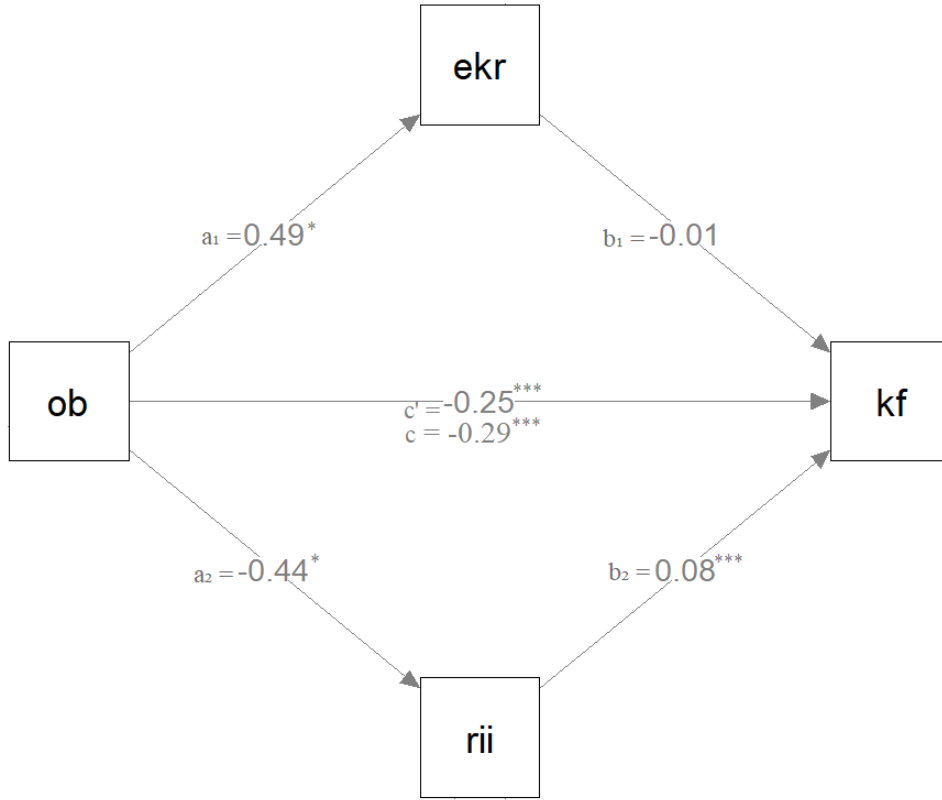
Kurulan model incelendiğinde, özerk benliğin ebeveyn kabul-reddini pozitif yönde [$B = .49$, $t = 2.61$, $p = .01$] yordadığı görülmekteyken romantik ilişki inançlarını negatif yönde [$B = -.43$, $t = -2.56$, $p = .02$] yordadığı görülmektedir. Modeldeki diğer yollar incelendiğinde ebeveyn kabul reddinin kendini feda etmeyi istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmektedir [$B = -.007$, $t = -.833$, $p = .41$]. Romantik ilişkileri inançlarının ise kendini feda etmeyi pozitif yönde yordadığı görülmektedir [$B = .08$, $t = 8.862$, $p < .001$]. Kurulan modele ilişkin standardize edilmemiş beta katsayıları Tablo 4.6.'da ve Şekil 4.2'de gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Özerk Benlik ile Kendini Feda Etme Etme Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi

	EKR			Rİİ			KF		
	B	SH	p	B	SH	p	B	SH	p
OB	.49	.19	.01*	-.43	.19	.02*	-.25	.04	.001***
EKR	-	-	-	-	-	-	-.007	.008	.41
Rİİ	-	-	-	-	-	-	.08	.08	.001***

$R^2 = .262$, $F_{(3, 436)} = 51.6$, $p < .001$ ***

OB: Özerk Benlik, EKR: Ebeveyn Kabul- Reddi, Rİİ: Akılcı olmayan romantik ilişki inançları, KF: Kendini Feda Etme. Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Şekil 4.2. Kendini Feda Etme Paralel Aracılık Etkisi Modeli

Kurulan model incelendiğinde, aracı değişkenler ele alınmadan özerk benliğin kendini feda etme üzerindeki doğrudan etki (c' yolu) rolünün pozitif yönde anlamlı olduğu görülmektedir [$B = -.25$, $SH = .04$, $GA = (-.32, -.18)$, $p < .001$]. Aracı değişkenler modele eklendiğinde, özerk benliğin aracı değişkenlerle birlikte kendini feda etme

üzerindeki toplam etkisinin (c yolu) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$B=-.29$, $SH= .04$, $GA= (-.37, -.22)$, $p<.001$].

Aracı değişkenlerin dolaylı etkileri Bootstrapping yöntemi ile 5000 yeniden örnekleme yapılarak hesaplanmıştır. Aracı değişkenlerin kendini feda etme üzerindeki dolaylı etkileri incelendiğinde özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir [$B=-.004$, $SH= .004$, $GA= (-.01, .006)$, $p= .48$].

Modeldeki diğer aracı değişken olan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkideki aracı rolünün istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir [$B= -.04$, $SH= .01$, $GA= (-.07, -.005)$, $p= .02$]. Bir başka ifadeyle özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki negatif yöndeki ilişki, akılcı olmayan romantik ilişki inançları düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının aracılık etkilerinin bulguları Tablo 4.7.'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Özerk Benlik ile Kendini Feda Etme Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

	Güven Aralığı (%95)			p
	B	Alt	Üst	
OB →EKR→KF	-.004	-.01	.006	.48
OB →Rİİ →KF	-.04	-.07	-.005	.02*
Toplam Etki(c)	-.29	-.37	-.22	.001***
Doğrudan Etki (c')	-.25	-.32	-.18	.001***

OB: Özerk Benlik, EKR: Ebeveyn Kabul-Reddi, Rİİ: Romantik İlişki İnançları, KF: Kendini Feda Etme.

Not. * $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$. n = 440, Bootstrapping 5000.

4.4.3. Özerk Benlik ile Kişilerarası Kontrol Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

Araştırmanın bir diğer alt probleminde özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının aracı rolü incelenmiştir. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmekte olup özerk

benlik, ebeveyn kabul reddi ve romantik ilişki inançları kişilerarası kontrole ait varyansın %24.1'ini açıkladığı görülmektedir [$F(3, 436) = 46,1; p < .001, R^2 = .24$].

Kurulan model incelendiğinde, özerk benliğin ebeveyn kabul-reddini pozitif yönde [$B = .49, t = 2.61, p = .01$] yordadığı görülmekteyken romantik ilişki inançlarını negatif yönde [$B = -.43, t = -2.56, p = .02$] yordamaktadır. Modeldeki diğer yollar incelendiğinde ebeveyn kabul reddinin kişilerarası kontrolü pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir [$B = .05, t = 9,44, p < .001$]. Romantik ilişkileri inançlarının ise kişilerarası kontrolü pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir [$B = .04, t = 6,31, p < .001$]. Aynı zamanda kendini feda etme üzerindeki toplam aracılık etkisi incelendiğinde ilişki inançlarının ebeveyn reddinden daha güçlü bir aracılık etkisi olduğu görülmektedir. Kurulan modele ilişkin standardize edilmiş beta katsayıları Tablo 4.8'de ve Şekil 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Özerk Benlik ile Kişilerarası Kontrol Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları

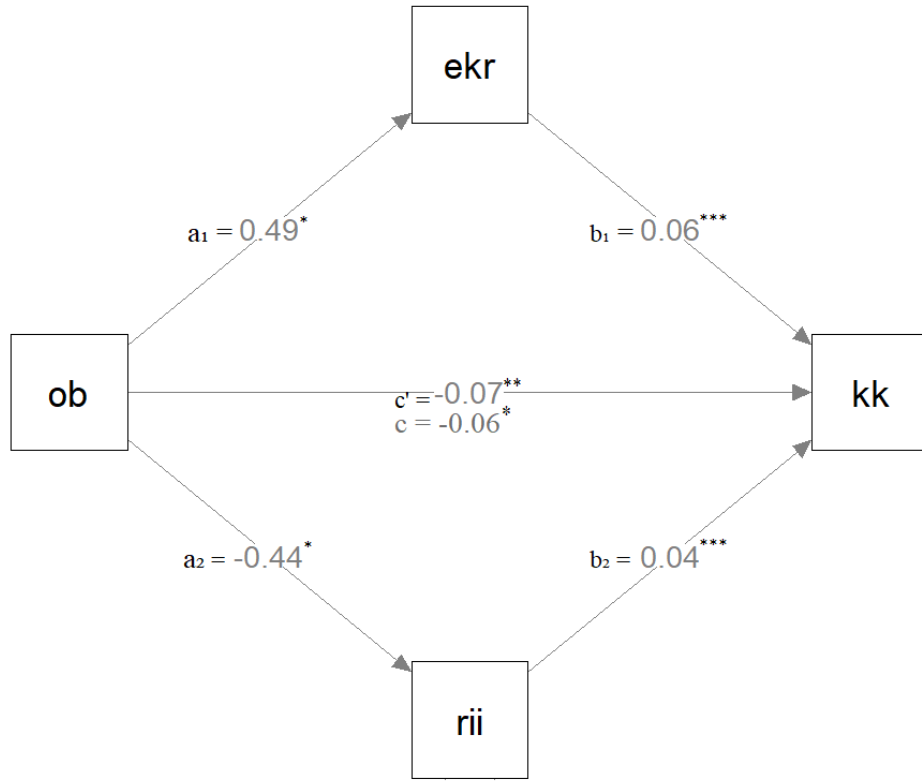
	EKR			Rİİ			KK		
	B	SH	p	B	SH	p	B	SH	p
OB	.49	.19	.01*	-.43	.19	.02*	-.07	.019	.005**
EKR	-	-	-	-	-	-	.05	.006	<.001***
Rİİ	-	-	-	-	-	-	.04	.006	<.001***

$R^2 = .262, F = (3;436) = 46.1, p < .001***$

OB: Özerk Benlik, EKR: Ebeveyn Kabul- Reddi, Rİİ: Romantik İlişki İnançları, KK: Kişilerarası Kontrol.

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Kurulan model incelendiğinde, aracı değişkenler ele alınmadan özerk benliğin kişilerarası kontrol üzerindeki doğrudan etki rolünün (c' yolu) negatif yönde anlamlı olduğu görülmektedir [$B = -.07, SH = .02, GA = (-.12, -.02), p = .005$]. Aracı değişkenler modele eklendiğinde; özerk benlik ile aracı değişkenlerin kişilerarası kontrol üzerindeki toplam etkisinin (c yolu) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$B = -.06, SH = .02, GA = (-.12, -.02), p = .03$].

Şekil 4.3. Kişilerarası Kontrol Paralel Aracılık Etkisi Modeli

Aracı değişkenlerin dolaylı etkileri Bootstrapping yöntemi ile 5000 yeniden örnekleme yapılarak hesaplanmıştır. Aracı değişkenlerin kişilerarası kontrol üzerindeki dolaylı etkiler incelendiğinde, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$B = .03$, $SH = .01$, $GA = (.005, .05)$, $p = .01$]. Bir başka ifadeyle, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki negatif yöndeki ilişki, ebeveynden algılanan ret düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Modeldeki diğer aracı değişken olan akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkideki aracı rolünün de istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir [$B = -.02$, $SH = .007$, $GA = (-.033, -.002)$, $p = .02$]. Bir başka ifadeyle, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki negatif yöndeki ilişki, akılcı olmayan romantik ilişki inançları düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Aynı zamanda kişilerarası kontrol üzerindeki toplam aracılık etkisi incelendiğinde ebeveyn reddinin ilişki inançlarından daha güçlü bir aracılık etkisi olduğu görülmektedir. Özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracılık etkilerinin bulguları Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. *Özerk Benlik ile Kişilerarası Kontrol Arasındaki İlişkide Ebeveyn Kabul Reddi ile Romantik İlişki İnançlarının Paralel Aracılık Etkisi Bulguları*

	Güven Aralığı (%95)			
	B	Alt	Üst	p
OB →EKR→KF	.03	.005	.05	.01*
OB →Rİİ →KF	-.02	-.03	-.002	.02*
Toplam Etki(c)	-.06	-.12	-.005	.03*
Doğrudan Etki (c')	-.07	-.12	-.02	.005**

OB: Özerk Benlik, EKR: Ebeveyn Kabul-Reddi, Rİİ: Akılcı olmayan romantik ilişki inançları, KK: Kişilerarası Kontrol. Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. $n = 440$, Bootstrapping 5000.

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amaçları bağlamında elde edilen bulgulara ve ilgili araştırmalarla bulguların tartışılmasına yer verilmiştir. Tartışma ile birlikte araştırmacılara ve uygulamacılara öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde karşılıklı bağımlılığın alt boyutlarının (duyguları bastırma, kendini feda etme, kişilerarası kontrol) cinsiyete göre karşılaştırılması ile birlikte, özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ile akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracılık rolünün incelenmesi ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın bağlamında tartışılmıştır.

5.1.1. Karşılıklı bağımlılığın alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmasının bulgularının tartışılması

Araştırmanın alt amaçlarından biri, bireylerin karşılıklı bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmasının incelenmesidir. Gerçekleştirilen araştırmanın bulguları incelendiğinde, karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme alt boyutunun cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşma görülmektedir. Bu farklılaşmanın kendini feda etme alt boyutu için erkeklerin lehine olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile romantik ilişki içerisinde ilişkiyi sürdürmek üzere kendinden ödün verme ve kendini feda edici davranış örüntüleri erkeklerde kadınlara göre daha yüksek düzeyde görülmekte olduğu ileri sürülebilir. Bulgular incelendiğinde karşılıklı bağımlılığın kişilerarası kontrol boyutunda da cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmanın kişilerarası kontrol alt boyutu için erkeklerin lehine olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile romantik ilişki içerisinde olunan kişiyi kontrol edici, denetleyici davranış örüntülerinin erkeklerde kadınlara göre daha yüksek düzeyde görülmekte olduğu ileri sürülebilir. Son olarak karşılıklı bağımlılığın duyguları bastırma alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde, elde edilen bulguların Topçu'nun (2023) çalışması ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Topçu'nun (2023) gerçekleştirdiği çalışmanın bulguları ele alındığında, karşılıklı bağımlılığın alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenerek karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme ve duyguları

bastırma alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, bununla birlikte kişilerarası kontrol alt boyutu puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre, kendini feda etme ve duyguları bastırma alt boyutunda erkeklerin kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile erkekler romantik ilişkileri içerisinde kendi beklenti ve duygularını gizleyerek ilişkilerini sürdürmek için kendilerini feda etme eğilimlerinin daha yüksek olduğu ileri sürülebilir. Araştırma bulgularının duyguları bastırma alt boyutunda benzer sonuçlar vermediği görülmektedir.

İlgili alanyazında karşılıklı bağımlılığı cinsiyet açısından ele alan çalışmalara incelendiğinde elde edilen bulguların bu araştırmanın bulguları ile tutarlı olmadığı görülmektedir. Yurtdışında gerçekleştirilen çalışmalar ele alındığında Cowan vd. (1995) gerçekleştirdikleri çalışmada, kadın katılımcıların karşılıklı bağımlılık puan ortalamalarının erkek katılımcılara göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek olduğuna ulaşmıştır. Fuller ve Warner (2000) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmada, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek karşılıklı bağımlılık ortalamaları olduğuna ulaşmıştır. Ergenlerle gerçekleştirilen bir başka çalışmada (Laizane, 2012), kız öğrencilerin karşılıklı bağımlılık ortalamalarının erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra yurtiçinde Sezen (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da kadın katılımcıların karşılıklı bağımlılık puanlarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir. Aynı zamanda yurtiçinde gerçekleştirilen karşılıklı bağımlılık çalışmalarında yalnız kadın katılımcılarla gerçekleştirilen çalışmalara rastlandığı görülmektedir (Altunova ve Altıntaş, 2015; Ulusoy ve Güçray, 2019; Tekin ve Ançel, 2023).

Karşılıklı bağımlılık örüntüsü bireylerin içinde bulundukları ilişkilerde bakım verme ve kendini feda etme davranışları ile birlikte kendi benliklerinden uzaklaşma ve duygularını bastırmalarını içermekte olup kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri arasında yer alan bakım verici olma, kendini feda etme ile karşılıklı bağımlılığın örtüştüğü vurgulanmaktadır (Fuller, 2000; Ançel, 2012). Karşılıklı bağımlılığı toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilendiren çalışmalar incelendiğinde, kadınlar diğerlerine olan bağlılığını hissetmek ve korumak adına kendi iyilik hallerini yok sayan ilişki içerisinde

bakım verici olma ve sorumluluğunu rolünü üstlenerek kendilerini feda etme davranışı gösterebilmektedir (Anderson, 1994). Buna göre, bakım verme ve fedakârlık davranışları toplum tarafından kadına atfedilen roller arasında yer alırken toplum tarafından kadınlar için desteklenen davranışlar arasında yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından kadının ilişki içerisinde fedakâr davranışlar göstermesi ilişkiyi sürdüren bir yapı gibi ele alınmakla birlikte kadınlarda karşılıklı bağımlılığın fark edilmesini zorlaştırabilmektedir (Cowan ve Warren, 1994).

Karşılıklı bağımlılık puanlarının cinsiyete göre erkekler lehine farklılaştığı bulgusu yalnızca Topçu (2023) tarafından beliren yetişkinlerle gerçekleştirilen çalışma ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgu, son yıllarda karşılıklı bağımlılık ve cinsiyete özgü toplumsal rollerle ilgili yaşanmakta olan değişim süreci ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik farkındalık gelişimi ile birlikte üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha eşitlikçi bir tutumun benimsendiği görülmektedir (Gümü, 2019). Bu bağlamda değerlendirildiğinde, gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu üniversite öğrencilerinin oluşturması nedeniyle, karşılıklı bağımlılık alt boyutlarında erkekler lehine bir farklılaşmaya ulaşılmasında rol oynayabilecek bir etmen olarak ele alınabilir.

5.1.2. Özerk benlik ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması

Araştırmanın bir diğer alt problemi ise özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolünün incelenmesidir. Bu bölümde özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolünün her bir alt boyuta göre sonuçlarına ve tartışmasına yer verilecektir.

5.1.2.1. Özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması

Gerçekleştirilen araştırmada aracı değişkenlerin duyguları bastırma üzerindeki dolaylı etkileri incelendiğinde; özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Bir başka ifadeyle, özerk benliğin duyguları bastırma üzerindeki etkisi ebeveyn ret düzeyi arttıkça yükselmektedir. Modeldeki diğer aracı değişken olan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkideki aracı rolünün anlamlı olmadığı görülmektedir. İlgili çalışmalar incelendiğinde, elde edilen sonuçların alanyazın ile tutarlı olduğu görülmektedir. Buna göre, karşılıklı bağımlılığın işlevsel olmayan aile içi örüntüler ile aile içi stres yaşantıları ile ilişkili bir yapı olduğu görülmektedir (Chang, 2018; Cullen ve Carr, 1999; Fuller ve Warner, 2000). Cullen ve Carr'ın (1999) gerçekleştirdiği çalışmaya göre, karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan grubun karşılıklı bağımlılık düzeyi düşük olan gruba göre kök ailesindeki özellikle algılanan belirsiz aile içi roller ve duyguların ifade edilmesine izin verilmeyen işlevsel olmayan davranışlar bakımından karşılıklı bağımlılık düzeyi yüksek olan grup lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Erken çocukluk döneminde ebeveynlerden algılanan çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelme, çocuğu sözel olarak aşağılama, tehdit etme, çocuğun ihtiyaçlarını reddetmeyi içeren ihmal davranışlarının yetişkinlik döneminde yakın ilişkilerde yaşanan güçlüklerle pozitif ilişkili olduğu görülmektedir (Crawford ve Wright, 2007; Dodge Reyome; 2010). Carson ve Baker'ın (1994) gerçekleştirdiği çalışmada çocukluk döneminde duygusal olarak ihmal edilen bireylerin karşılıklı bağımlılık puanlarının daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Araştırmacıların aynı zamanda ebeveyn reddi altında yer alabilecek ebeveynin çocuğa yönelik aşırı kontrol davranışına karşın, çocuğun ihtiyaçlarına yönelik bakım vermeyen bireylerin karşılıklı bağımlılık puanlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir (Fischer ve Crawford, 1992; Crothers ve Warren, 1996). Dodge Reyome ve Ward (2007) çalışmalarında benzer bir bulguya ulaşmış olup, çocukluk döneminde ebeveynlerden algılanan ihmal öyküsü ile karşılıklı bağımlılık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğuna ulaşılmıştır. İlgili araştırmalarda ve gerçekleştirilen araştırmanın bulgularından yola çıkarak, bireyin kendini diğerlerinden bağımsız hissetme ile ilişkili olan özerk benlik kurgusu ile ebeveyn reddi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve bireyin ebeveynlerinden algıladığı ihmal davranışlarını içeren ret düzeyi yükseldikçe duygularını bastırmaya yönelik eğiliminin de yükselebileceği görülmektedir.

Karşılıklı bağımlılığın alt boyutu olan duyguları bastırma ile kendini susturma kavramı arasındaki paralellik dikkat çekmektedir. Jack'e (1991) göre kendini susturma, yakın ilişkilerde bireyin kendini ifade etmesine izin vermeyecek şekilde bağımlılık aradığı, ilişkisine aşırı değer atfetmeye ve kendini feda etmeye yol açtığı bir yaklaşımı

içermektedir. Reyome ve diğerleri (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da çocukluk döneminde ebeveyn tarafından algılanan ihmal öyküsü ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide kendini susturmanın aracılık rolü olduğu ulaşılmıştır. Türkiye sosyal normları bakımından kendini feda etme ve duyguları bastırma ile ilişkili yapıların erken yaşlardan itibaren kültürel olarak desteklendiği söylenilebilir (Ançel, 2012). Tanhan ve Mukba'nın (2014) gerçekleştirdikleri çalışmalarında duygularını bastırma, onaylanma ihtiyacı ve düşük öz yeterlik inancının Türkiye'de yaygın olarak görüldüğünü göstermektedir. Diğerlerinin düşünceleri kültürel olarak önemsenen bir olgu olup, bireylerin ilişkilerinde kendi duygularını ifade etmemelerine yol açabileceği ifade edilebilir. Price (2023) ise benlik kurguları ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmada, özerk ve ilişkili benlik yapılarının kendini susturma ve füzyon ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Araştırmanın bulgularına göre, özerklik benlik kurgusu puanları arttıkça kendini susturma davranışlarının düşmekte olduğu görülmektedir. Bu bakımdan araştırma bulguları ele alındığında, bireylerin kendilerini diğerlerinden bağımsız olarak değerlendirebilmeleri ve kendi istek ile ihtiyaçlarının farkında olup bu yönde davranışlar göstermeleri ilişkilerinde kendi isteklerini ve duygularını ifade etmeleri bakımından önemli bir rolü olabileceği ifade edilebilir.

Modeldeki diğer aracı değişken olan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkideki aracı rolünün anlamlı olmadığı görülmektedir. Bir diğer şekilde ifade edilecek olunursa, kendi istek ve ihtiyaçlarının farkında olan ve kendilerini bağımsız olan değerlendiren bireylerin ilişki içerisinde istek, beklenti ve duygularını daha yüksek düzeyde ifade edebileceği ileri sürülebilmekteyken bireylerin akılcı olmayan inançlarının rolünün zayıf olduğu ifade edilebilir. İlgili araştırmalar ele alındığında, Topçu (2023) benliğin ayrımlaşması ile romantik ilişki inançlarının alt boyutu olan “birbirimizi değiştirebilmeliyiz” ile arasındaki ilişkide duyguları bastırma alt boyutu tek başına ele alındığında romantik ilişki inançlarının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan araştırma bulgularının ilgili alanyazın ile tutarlılık gösterdiği söylenilebilir.

5.1.2.2.Özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması

Mevcut araştırmada aracı değişkenlerin kendini feda etme üzerindeki dolaylı etkileri incelendiğinde, özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn

kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, modeldeki diğer aracı değişken olan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkideki aracı rolünün istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki negatif yöndeki ilişkinin, akılcı olmayan romantik ilişki inançları düzeyi yükseldikçe azaldığı görülmektedir. Bu bulguya göre, bireylerin özerk benlik kurgusu düzeyi azaldıkça, bir diğer şekilde ifade edilecek olursa, ilişkisel benlik yapısı arttıkça romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançlara olan inancın da yükseleceği, böylece kendini feda etme eğiliminin de yükseleceği görülmektedir. Kendini feda etme üzerinde romantik ilişki inançlarının aracı rolünün alan yazındaki bulgularla tutarlı olduğu görülmektedir. Topçu (2023) gerçekleştirdiği çalışmada benliğin ayrımlaşması ve romantik ilişki inançları arasındaki ilişkide karşılıklı bağımlılık alt boyutlarından kendini feda etme ve kişilerarası kontrol alt boyutlarının tam aracılık rolünün olduğu bulgusuna ulaştığı görülmektedir. Buna göre, bireylerin benlik ayrımlaşma düzeyleri yükseldikçe kendilerini feda etme eğilimlerinin de azalacağı, bunun da romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançların azalması üzerinde rol oynayacağı söylenebilir. Bu bağlamda mevcut bulgular ele alındığında, bireylerin ne kadar kendilerini diğerlerinden bağımsız tanımlayabilen, ilişkilerinde özerk davranışlar gösterebilen bir yapıya sahipse, romantik ilişkilerine yönelik akılcı olmayan inançlarının da o kadar düşük olacağı, ilişkilerine ve eşlerine yönelik daha gerçekte uyumlu değerlendirmeler yapacağı söylenebilir. Bireylerin kendilerini diğerlerine ne kadar bağlı ve kendi benlik kurgularını ne kadar diğerleri ile kurduğu ilişkilere bağladığı ilişkilerine yüklediği anlamlar üzerinde rol oynayabilmektedir. Kendi benliklerini başkalarından bağımsız olarak düşünemeyen bireyler içinde bulundukları ilişkiyi veya eşlerini idealize ederek, ilişkileri olmadan kendilerini eksik, yetersiz hissedeceklerini ve bu ilişkiyi devam ettirmeye yönelik kendilerini feda etme davranışlarına yönelebileceklerdir. Savaş'ın (2021) gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularına göre, romantik ilişki inançları ile erken dönem uyumsuz şemaların kendini feda etme alt boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Buna karşın, gerçekleştirilen çalışmada özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bireylerin özerk benlik kurgusu arttıkça bir diğer şekilde ifade edilecek olursa ilişkisel benlik yapısı azaldıkça ebeveynlerinden algıladığı red düzeyinin de yükseleceği ancak bu değişimin kendini feda etme eğilimi üzerinde anlamlı bir etkiye

sahip olmadığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgunun ilgili araştırmalarla örtüşmediği görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar ele alındığında ebeveyn reddi altında yer alabilecek ebeveynin çocuğa yönelik aşırı kontrol davranışına karşın çocuğun ihtiyaçlarına yönelik bakım vermeyen bireylerin karşılıklı bağımlılık puanlarının daha yüksek olduğuna ulaştığı görülmektedir (Fischer ve Crawford, 1992; Crothers ve Warren, 1996; Dodge Reyome ve Ward, 2007). Bu bağlamda araştırma bulgusu ele alındığında, kendini feda etme üzerinde ebeveynlerden algılanan ihmal ve ret düzeyinin rolü bulunmadığı, ancak karşılıklı bağımlılığın duyguları bastırma ve kişilerarası kontrol alt boyutlarında ebeveyn reddinin rolünün istatistiksel olarak anlamlı olmasının, ölçme aracından karşılıklı bağımlılık için ayrı bir analiz gerçekleştirilmemiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna karşın, kendini feda etme davranışı ile çocukluktaki aile deneyimlerinin ilişkisini inceleyen araştırmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

5.1.2.3. Özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddi ile romantik ilişki inançlarının paralel aracılık rolü bulgularının tartışılması

Araştırmada aracı değişkenlerin kişilerarası kontrol üzerindeki dolaylı etkileri incelendiğinde, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul reddinin aracılık rolünün istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki negatif yöndeki ilişki, ebeveynlerden algılanan ret düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bu bulguya göre, bireylerin özerk benlik kurgusu düzeyi yükseldikçe, ebeveynlerinden algıladıkları ret düzeylerinin de yükseleceği, bu şekilde kişilerarası kontrol eğilimlerinin de yükseleceği görülmektedir. Araştırma bulgusunun karşılıklı bağımlılığın işlevsel olmayan aile içi örüntüler ile aile içi stres yaşantıları ile ilişkili bir yapı olduğunu gösteren çalışmalarla tutarlılık gösterdiği görülmektedir (Cullen ve Carr, 1999; Fuller ve Warner, 2000; Chang, 2018). Aynı zamanda benlik kurguları ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaları da destekler niteliktedir. Bayat (2015) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, algılanan ebeveyn reddi ile bireylerin psikopatoloji düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır. Algılanan anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının ve ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracı rolleri olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda algılanan baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide ise kontrol odağı ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracı rolünün olduğu gözlemlenmiştir. Aynı

çalışmanın anne ve babadan algılanan ret düzeyi yükseldikçe, özerk benlik puanlarının da yükseldiği bulguları ile araştırmanın bulguları tutarlılık gösterir niteliktedir.

Erken çocukluk döneminde ebeveynlerden algılanan ihmal edici davranışlar, çocuğun isteklerinin yok sayılması, yeterince ilgilenilmemesi; bireylerin yetişkinlik dönemlerindeki ilişkileri üzerinde rol oynayabilmektedir (Crawford ve Wright, 2007). Farklı bir çalışmada bireylerin erken çocukluk döneminde ebeveynlerinden algıladıkları ret düzeyleri ile ilişkilere yönelik bilişsel çarpıtmalar ve flört kaygısı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir (Epli vd., 2021). Buna göre, ebeveynlerden algılanan ret düzeyi ilişki içerisindeki davranışları şekillendirebilecek bir etmen olarak ele alınabilir. İlişkilerinde karşılıklı bağımlılık örüntüsüne sahip bir bireylerin, diğer kişiye karşı aşırı bakım veren konumunda olma, düşük düzeyde benlik saygısı, duyguların bastırılması, aşırı kontrol etme isteği ve takıntılı davranışlar, zayıf kişisel sınırlar, iletişimde yaşanan güçlükler gibi özelliklerle ilişkilendirildiği görülmektedir (Beattie, 2008). Aynı zamanda aile içerisinde ihmal edildiğini hissedem bireyler yetişkinlik dönemlerinde sahip oldukları ilişkiyi kaybetmemek adına bireylerin birlikte oldukları kişiyi kontrol edici davranışların gelişimine katkı sunduğu ileri sürülebilir.

Modeldeki diğer aracı değişken olan akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkideki aracı rolünün de istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki negatif yöndeki ilişki, akılcı olmayan romantik ilişki inançları düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Bu bulguya göre, bireylerin özerk benlik kurgusu düzeyi azaldıkça, bir diğer şekilde ifade edilecek olursa, ilişkisel benlik yapısı arttıkça romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançların eğiliminin de yükseleceği, böylece kişilerarası kontrol eğiliminin de yükseleceği görülmektedir. Kişilerarası kontrol üzerinde romantik ilişki inançlarının aracı rolünün anlamlı bulunmasının alan yazındaki bulgularla tutarlı olduğu görülmektedir. Topçu'nun (2023) gerçekleştirdiği çalışmasında, benliğin ayrımlaşması ve romantik ilişki inançları arasındaki ilişkide karşılıklı bağımlılık alt boyutlarından kendini feda etme ve kişilerarası kontrol alt boyutlarının tam aracılık rolünün olduğu bulgusuna ulaştığı görülmektedir. Buna göre, bireylerin benlik ayrımlaşma düzeyleri yükseldikçe, kendilerini feda etme eğilimlerinin de azalacağı bunun da romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançların azalması üzerinde rol oynayacağı

söylenebilir. Buna ek olarak, Avcı Çayır ve Kalkan (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada bireylerin kişilerarası bilişsel çarpıtmalarının kişilerarası bağımlılık ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğu ve anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşıldığı görülmektedir. İlgili araştırmalar bağlamında araştırmanın bu bulgusu ele alındığında; bireyler kendilerini diğerlerinden ne kadar bağımsız tanımlayabilen, ilişkilerinde özerk davranışlar gösterebilen bir benlik kurgusuna sahipse, romantik ilişkilerine yönelik akılcı olmayan inançlarının da o kadar düşük olacağı, ilişkilerine ve eşlerine yönelik daha gerçekle uyumlu değerlendirmeler yapacağı söylenebilir. Buradan yola çıkarak ilişkilerinde özerk veya bağımsız benlik kurgusuna sahip olmayan bireylerin diğerleri ile kurdukları ilişkileri sürdürmeleri gerektiği ile ilgili ve sürdürmeleri için ellerinden geleni yapmaları gerektiğine yönelik akılcı olmayan inançlara sahip oldukları ileri sürülebilir. Akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının ise bireylerin var olan ilişkilerini sürdürmek için ilişki içerisinde oldukları kişiyi kontrol etme davranışı göstermelerinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

1. Gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların cinsiyet dağılımlarının dengeli değildir. Diğer taraftan, alanyazında cinsiyete dayalı bulguların çelişkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla karşılıklı bağımlılığın cinsiyete göre farklılaşmasını inceleyecek çalışmalarda, cinsiyet dağılımının dengeli olmasını sağlayacak biçimde örneklem belirlenmesinin daha net sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Cinsiyetin dengeli dağılımının sağlandığı bir çalışmanın yanısıra cinsiyet değişkenin düzenleyici değişken olarak ele alındığı araştırma modelleri geliştirilebilir.

2. Bu araştırma üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Farklı gelişim dönemlerinde bulunan bireylere ulaşarak, karşılıklı bağımlılık üzerinde rol oynayabilecek değişkenlerin etkisinin karşılaştırılması mümkün olabilir.

3. Gerçekleştirilen araştırma karşılıklı bağımlılık üzerinde rol oynayabilecek etmenlerin keşfedilmesi amacıyla ilişkisel araştırma modeli ile kurgulanmıştır. Yurtiçinde karşılıklı bağımlılık ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar sınırlı sayıda olup, ağırlıklı nicel yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık deneyimlerinin incelenmesi ve rol oynayan etmenlerin keşfedilmesi amacıyla yeni araştırmalarda nitel veya karma araştırma yöntemlerden faydalanılması resmin daha net olarak ortaya konulmasına katkı sunabilir.

4. Gerçekleştirilen araştırmada karşılıklı bağımlılığın kendini feda etme ve kişilerarası kontrol boyutlarında erkeklerin puan ortalamalarının kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Alanyazında kadınlarda karşılıklı bağımlılığı inceleyen araştırmalar daha yaygın olup erkeklerde karşılıklı bağımlılık puanlarının daha yüksek bulunduğu yalnızca bir çalışmaya daha rastlanmıştır (Topçu, 2023). Bu nedenle yurtiçinde gerçekleştirilen çalışmalarda toplumsal cinsiyete özgü dinamiklerin anlaşılması konuya açıklık getirmesi açısından önemli görünmektedir.

5. Gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda, özerk benlik ile karşılıklı bağımlılığın alt boyutları olan duyguları bastırma, kendini feda etme ve kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide ebeveyn kabul-reddi ile akılcı olmayan romantik ilişki inançları aracı rolü incelenmiştir. Özerk benlik ile duyguları bastırma arasındaki ilişkide yalnızca ebeveyn reddinin aracılık rolü anlamlı bulunmuştur. Özerk benlik ile kendini feda etme arasındaki ilişkide yalnızca akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracılık rolü anlamlı bulunmuştur. Son olarak, özerk benlik ile kişilerarası kontrol arasındaki ilişkide hem ebeveyn reddinin hem de akılcı olmayan romantik ilişki inançlarının aracı rolü anlamlı bulunmuştur. Bu bağlamda, önleyici ruh sağlığı hizmetleri veya müdahale çerçevesinde karşılıklı bağımlılık ile ilgili çalışacak uzmanların geliştirdikleri programlarda romantik ilişki inançları ve ebeveyn kabul-reddine ilişkin bilişsel temelli yeniden yapılandırmayı temel alan psikoeğitim programlarını kullanılabileceği düşünülmektedir.

6. İlgili alanyazın incelendiğinde, karşılıklı bağımlılık düzeyini düşürmeye yönelik psikoeğitim programı geliştirmeye etkililiğini denemeye yönelik sınırlı sayıda deneysel çalışmaya rastlanmıştır. Karşılıklı bağımlılık düzeyini düşürmeye ve daha işlevsel ilişki yürütme becerileri geliştirme adına grup psikoeğitimi veya etkileşim temelli grupla psikolojik danışma oturumları planlanarak deneysel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

7. Gerçekleştirilen araştırma kesitsel ölçümlere dayanmaktadır. Üniversite öğrencileri ile boylamsal çalışmaların gerçekleştirilmesinin değişim üzerine rol oynayabilecek faktörlerin ortaya konulması bakımından alana katkı sunabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinin algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma birleşme problemleri ve duygu düzenleme güçlüklerinin, psikolojik belirtilerle ilişkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınova, H.H. ve Altuntaş, O. (2015). Kadınların karşılıklı bağımlılığı ve buna etki eden faktörlerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 10 (10), 81-98.
- Aluede, O., Imhonde, H. and Eguavoen, A. (2006). Academic, career, and personal needs of Nigerian university students. *Journal of Instructional Psychology*, 33 (1), 50-57.
- Ançel, G. and Kabakçı, E. (2009). Psychometric properties of the Turkish form of Codependency Assessment Tool. *Archives of Psychiatric Nursing*, 23 (6), 441-453.
- Anderson, S.C. (1994). A critical analysis of concept of codependency. *Social Work*, 39 (6), 677-685
- Avcı Çayır, G. ve Kalkan, M. (2018). The effect of interpersonal dependency tendency on interpersonal cognitive distortions on youths. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28 (6), 771-786.
- Aydın K.B. (2019). Özerk-ilişkisel benlik ölçeğinin geçerliği, güvenirliği ve öznel esenlik hali ile ilişkisi, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4 (8), 46-64.
- Bacon, I. and Conway, J. (2023). Co-dependency and Enmeshment a Fusion of Concepts. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 21 (6), 3594-3603.
- Bacon, I., McKay, E., Reynolds, F., and McIntyre, A. (2020). The lived experience of co-dependency: An interpretative phenomenological analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18 (3), 754–771.

- Bayat, B. (2015). *Algılanan ebeveyn kabul-reddinin yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji ile ilişkisi: Kontrol odağının ve benlik kurgularının aracı rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beattie, M. (2008). *The new codependency: Help and guidance for today's generation*. New York: Simon and Schuster.
- Bilir, S.E. (2016). *Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde işlevsel olmayan ilişki inançları ile ilişkisel benlik tutumlarının bağlanma kuramı çerçevesinde araştırılması*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Bulğur, E. (2017). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının benlik kurgularıyla ilişkisinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Adıyaman üniversitesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut Ateş, F., Kurt, İ.E. ve Akbaş, T. (2020). Aile terapisi kuramları (3. Basım). Z. Karataş ve Y. Yavuzer (Ed). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları örnek uygulamalarla temel ve güncel kuramları içinde* (s. 415-458). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (29. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Carfora, R. (2009). *Codependency among only children as predicted by parenting styles practiced in family-of-origin*. Smith Collage. Northampton, MA.
- Carr, A. ve Buchanan, D. (1997). A theological analysis of codependency theories. *The Journal of Pastoral Care*, 51(3), 303–314.
- Carson, A. ve Baker, R. (1994). Psychological correlates of codependency in women. *The International Journal of the Addictions*, 29 (3), 395-407.
- Chang, S. (2018). Testing a model of codependency for college students in Taiwan based on Bowen's concept of differentiation. *International journal of psychology: Journal international de psychologie*, 53 (2), 107–116.

- Chirkov, V., Kim, Y., Ryan, R., and Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and interdependence: A self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 97-110.
- Cowan, G., and Warren, L.W. (1994). Codependency and gender-stereotyped traits. *Sex Roles*, 30, 631-645.
- Cowan, G., Bommersbach, M., and Curtis, S.R. (1995). Codependency, loss of self, and power. *Psychology of Women Quarterly*, 19 (2), 221–236.
- Crawford, E., and Wright, M. (2007). The impact of childhood psychological maltreatment on interpersonal schemas and subsequent experiences of relationship aggression. *Journal of Emotional Abuse*, 7, 93–116.
- Cross, S.E., and Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals and gender. *Psychological Bulletin*, 122 (1), 5-37.
- Crothers, M., and Warren, L.W. (1996). Parental antecedents of adult codependency. *Journal of Clinical Psychology*, 52 (2), 231-239.
- Cullen, J., and Carr, A. (1999). Codependency: An Empirical Study from a Systemic Perspective. *Contemporary Family Therapy*, 21 (4), 505-526.
- Çakıcı Eser, D. (2022). Verilerin analize hazırlanması: Sayıtların test edilmesi. S. Göçer Şahin ve M. Buluş (Ed.), *Adım adım uygulamalı istatistik* içinde (s. 423-453). Ankara: Pegem Akademi.
- Çavdar, D. (2013). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelikkaleli, Ö. (2019). Akılcı duygusal davranış terapisi. Z. Karataş ve Y. Yavuzer (Ed.), *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları: Örnek uygulamalarla temel ve güncel kavramlar* içinde (s. 275-312). Ankara: Pegem akademi.
- Çivitçi, A. (2014). Akılcı-Duygusal Davranış Terapisi. A. Çivitçi, A. S. Türküm, B. Duy ve Z. Hamamcı (Ed.), *Okullarda Akılcı–Duygusal Davranış Terapisine Dayalı Uygulamalar* içinde (s. 1–14). Ankara: Pegem Akademi.

- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dear, G.E., Roberts, C.M., and Lange, L. (2005). Defining codependency: A thematic analysis of published definitions, S. P. Shohov (Ed.), *Advances in psychology research* içinde (s. 189–205). New York: Nova Science Publishers.
- DeBord, J., Romans, J.S.C., and Krishok, T. (1996). Predicting dyadic adjustment from general and relationship-specific beliefs. *The Journal of Psychology*, 130 (3), 263-280.
- Dedeler, M., Akün, E., ve Durak Batıgün, A. (2017). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form'un uyarlama çalışması. *Düşünen Adam-The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 30, 181-193.
- Dereli, E. (2018). *Yetişkin bireylerde eşbağımlılık, bağlanma ve aleksitimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deveci Şirin, H. (2019). Parental acceptance–rejection and adult separation anxiety: The mediation of adult attachment insecurity. *Sage Open*, 9 (4), 1-9.
- Dodge Reyome, N. (2010). Childhood emotional maltreatment and later intimate relationships: Themes from the empirical literature. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 19 (2), 224–242.
- Doherty, W.J. (1981). Cognitive processes in intimate conflict: II. Efficacy and learned helplessness. *American Journal of Family Therapy*, 9, 35-44.
- Dryden, W. (2009). *Rational emotive behaviour therapy: Distinctive features*. New York: Routledge.
- Eidelson, R.J., and Epstein, N. (1982). Cognition and relationship maladjustment: Development of a measure of dysfunctional relationship beliefs. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50 (5), 715-720.
- Ellis, A. (1993). Reflections on rational-emotive therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (2), 199–201.

- Ellis, A. ve Dryden, B. (1997). *The practice of rational emotive behavior therapy*. New York: Springer Publishing.
- Ellis, A., Sichel, J.L., Yeager, R.J., DiMattia, D.J., and DiGiuseppe, R. (1989). *Rational-emotive couples therapy*. Pergamon Press.
- Epli, H., Batik, M.V., Çabuker, N.D. ve Çelik, S.B. (2021). The relationship between perceived parental rejection and dating anxiety: The mediating role of interpersonal cognitive distortions. *International Journal of Progressive Education*, 17(3), 70-85.
- Epskamp, S. (2019). semPlot: Path Diagrams and Visual Analysis of Various SEM Packages' Output. R Package Version 1.1.2.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. WW: Norton and Company.
- Erkan, S., Cihangir-Çankaya, Z., Özbay, Y., ve Terzi, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve yardım alma gönüllükleri. *Eğitim ve Bilim*, 37 (164), 94-107.
- Fischer, J.L. and Spann, L. (1991). Measuring Codependency. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 8 (1), 87-100.
- Fischer, J.L. and Crawford, D.W. (1992). Codependency and parenting styles. *Journal of Adolescent Research*, 7 (3), 352–363.
- Fletcher, G.J.O., Rosanowski, J., and Fitness, J. (1994). Automatic processing in intimate contexts: The role of close-relationship beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (5), 888-897.
- Frazier, P.A., Tix, A.P., and Barron, K.E. (2004). Testing Moderator and Mediator Effects in Counseling Psychology Research. *Journal of Counseling Psychology*, 51 (1), 115–134.
- Fuller, J.A. and Warner, R.M. (2000). Family stressors as predictors of codependency. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 126, 5–22.
- Furman, W. (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. *Current Directions in Psychological Science*, 11 (1), 177–180.

- Gizir, C.A. (2012). İlişki inançları ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 35-45.
- Gotham, H.J. and Sher, K.J. (1996). Do codependent traits involve more than basic dimensions of personality and psychopathology? *Journal of studies on alcohol*, 57 (1), 34-39.
- Gümüş, Z. (2019). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2 (3), 31-47.
- Gürbüz, S. (2021). *Sosyal bilimlerde aracı ve düzenleyici etki analizleri*. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hagan, K. (1989). Codependency and the myth of recovery: A feminist scrutiny. *Fugitive Information*, 1, 1-11.
- Happ, Z., Bodó-Varga, Z., Bandi, S.A., Kiss, E.C., Nagy, L., and Csókási, K. (2023). How codependency affects dyadic coping, relationship perception and life satisfaction. *Current Psychology*, 42 (18), 15688-15695.
- Harper M.S. and Welsh D.P. (2007). Keeping quiet: Self-silencing and its association with relational and individual functioning among adolescent romantic couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24, 99–116.
- Hayes, A.F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: The Guildford Press.
- İmamoğlu, E.O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing, but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129, 367-402.
- Jack, D.C. (1991). *Silencing the self: women and depression*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Baydar, N. ve Cemalcılar, Z. (2006). *Autonomy and relatedness scales (progress report)*. Istanbul: Koç University.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 4, 403-422.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and Human Development Across Cultures, Theory and Applications (2nd ed.)*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kansky, J. (2018). What's love got to do with it?: Romantic relationships and well-being. E. Diener, S. Oishi, and L. Tay (Ed.) *Handbook of well-being* içinde (s. 1-24). Salt Lake City, UT: DEF Publishers
- Kapçı, E.G. ve Küçüker, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (4), 286-295.
- Karadayı, F. (1998). *İlişkili özerklik: Kavramı, ölçülmesi, gelişimi ve toplumsal önemi, gençlere ve kültüre özgü değerlendirmeler*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Karaşar, B. (2020). Mediator role of the need for social approval in the relationship between perfectionism and codependency: A structural equation modeling study. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 7 (2), 40-47.
- Kaygusuz, C. (2013). Irrational beliefs and abuse in university students' romantic relations. *Eurasian Journal of Educational Research*, 51, 141-156.
- Kerr, M. and Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: Norton.
- Khaleque, A. and Rohner, R.P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A metaanalytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43 (5), 784–800.
- Khaleque, A., Uddin, M.K., Hossain, K.N., Siddique, M. and Shirin, A. (2019). Perceived parental acceptance–rejection in childhood predict psychological adjustment and rejection sensitivity in adulthood. *Psychological Studies*, 64 (4), 447-454.
- Kılıçarslan, İ. (2021). *Genç yetişkinlerin romantik ilişkide akılcı olmayan inançları, strestle başa çıkma tarzları ve erken dönem uyumsuz şemaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Kitayama, S., Markus, H.R., Matsumoto, H., and Norasakkunkit, V. (1997). Individual and collective processes in the construction of the self: Self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1245-1267.
- Knudson, T.M., and Terrell, H.K. (2012). Codependency, Perceived Interparental Conflict, and Substance Abuse in the Family of Origin. *The American Journal of Family Therapy*, 40 (3), 245–257.
- Koyuncu, İ. (2022). Yapısal eşitlik modellemesi. S. Göçer Şahin ve M. Buluş (Ed.), *Adım adım uygulamalı istatistik içinde* (s. 423-453). Ankara: Pegem Akademi.
- Kuyumcu, B. (2011). Üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık duyguları ifade etme benlik kurgusu ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 2 (1), 104-113.
- Laizane, I. (2012). Adolescent behavior problems and codependence in dysfunctional family context. *Engineering for Rural Development*, 11, 633-637.
- Lampis, J., Cataudella, S., Busonera, A. and Skowron, E.A. (2017). The role of differentiation of self and dyadic adjustment in predicting codependency. *Contemporary Family Therapy*, 39, 62-72.
- Lindley, N.R., Giordano, P.J., and Hammer, E.D. (1999). Codependency: Predictors and psychometric issues. *Journal of Clinical Psychology*, 55 (1), 59-64.
- Malakçioğlu, C. (2019). The mediation model of actual-ought self-discrepancy between attachment anxiety and codependence. *Kıbrıs Türk Psikiyatri Ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 85-92.
- Marks, A.D.G., Blore, R.L., Hine, D.W. and Dear, G.E. (2012). Development and validation of a revised measure of codependency. *Australian Journal of Psychology*, 64, 119-127.
- Markus, H. R. and Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98 (2), 224–253.

- McGrath, M. ve Oakley, B. (2011). Codependency and pathological altruism, B. Oakley, A. Knafo, G. Madhavan and D.S. Wilson (Ed.) *Pathological Altruism* içinde (s. 49-74). New York: Oxford University Press.
- Mellody, P., Miller, A.W., and Miller, J.K. (1989) *Facing codependency: What it is, where it comes from, how it sabotages our lives*. New York: Harper Collins Publishers.
- Morgan, J. (1991). What is codependency. *Journal of Clinical Psychology*, 42, 721-729.
- Motzoi, C. (2004). *Attachment to mother and father and autonomy in early adolescence*. Unpublished Master's Thesis. Canada: Concordia University, The Department of Psychology.
- Noriega, G., Ramos, L., Medina-Mora, M.E. ve Villa, A.R. (2008). Prevalence of codependence in young women seeking primary health care and associated risk factors. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78 (2), 199-210.
- O'Brien, P.E. and Gaborit, M. (1992). Codependency: A disorder separate from chemical dependency. *Journal of Clinical Psychology*, 48 (1), 129–136.
- O'Gorman, P. (1993). Codependency explored: A social movement in search of definition and treatment. *Psychiatric Quarterly*, 64 (2), 199–212.
- Özdemir, Y. (2012). Kırsal kesimde ve kentte yaşayan ergenlerin benlik kurguları açısından karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 81-96.
- Paradis, A. and Boucher, S. (2010). Child maltreatment history and interpersonal problems in adult couple relationships. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 19 (2), 138–158.
- Parra, Á., Oliva, A., and Sánchez-Queija, I. (2015). Development of emotional autonomy from adolescence to young adulthood in Spain. *Journal of Adolescence*, 38, 57-67.
- Price, A.A. (2023). *Seeking connection by forsaking self: Associations of autonomy and relatedness with self-silencing and emotional fusion*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Provo: Brigham Young University, School of Family Life.

- Reilly, C.E. (1998). A Cognitive Therapy Conceptualization of Codependency Among Women. *Journal of Addictions Nursing*, 10 (3), 109-114.
- Reyome, N.D., and Ward, K.S. (2007). Self-reported history of childhood maltreatment and codependency in undergraduate nursing students. *Journal of Emotional Abuse*, 7 (1), 37–50.
- Reyome, N.D., Ward, K.S., and Witkiewitz, K. (2010). Psychosocial variables as mediators of the relationship between childhood history of emotional maltreatment, codependency, and self-silencing. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 19, 159–179.
- Rohner, R. (2005). Parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ): Test manual. R.P. Rohner and A. Khaleque (Ed.). *Handbook for The Study of Parental Acceptance and Rejection* içinde (s. 43-106). CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59 (8), 830–840.
- Rohner, R.P. and Khaleque, A. (2010). Testing central postulates of parental acceptance-rejection theory (partheory): a meta-analysis of cross-cultural studies. *Journal of Family Theory and Review*, 2 (1), 73-87.
- Rohner, R.P., Khaleque, A., and Cournoyer, D.E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33 (3), 299–334.
- Rohner, R.P. and Britner, P.A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance–rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross Cultural Research: The Journal of Comparative Social Science*, 36 (1), 15–47.
- Rohner, R.P. and Lansford, J.E. (2017). Deep structure of the human affectional system: Introduction to interpersonal acceptance–rejection theory. *Journal of Family Theory and Review*, 9 (4), 426–440.
- Rohner, R.P., Filus, A., Melendez-Rhodes, T., Kuyumcu, B., Machado, F., Roszak, J., Hussain, S., Chyung, Y.-J., Senese, V.P., Daneshmandi, S., Ashdown, B.K., Giovazolias, T., Glavak-Tkalić, R., Chen, S., Uddin, M.K., Harris, S., Gregory,

- N., Fávero, M., Zahra, S. And Roy, K. (2019). Psychological maladjustment mediates the relation between remembrances of parental rejection in childhood and adults' fear of intimacy: a multicultural study. *Cross-Cultural Research*, 53 (5), 508–542.
- Romans, J.S.C. and DeBord, J. (1996). Development of the Relationship Beliefs Questionnaire. *Psychological Reports*, 76, 1248–1250.
- Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, 48 (2), 1-36.
- Ryan, R.M. and Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Ryan, R. M., and Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.
- Sarıçam, H. (2013). Benlik kurgusu. A. Akın (Ed.) *Güncel psikolojik kavramlar 2: Benlik içinde* (s. 224-234). Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Savaş, S. (2021). *Romantik ilişki inançları ve romantik ilişki doyumunun erken dönem uyumsuz şemalar açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Seiffge-Krenke, I., Shulman, S., and Kiessinger, N. (2001). Adolescent precursors of romantic relationships in young adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18 (3), 327- 346.
- Sezen, B. (2019). *Psikoloji öğrencilerinin ve klinik psikologların karşılıklı bağımlılık düzeyleri ve yetişkin bağlanma boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 580-591.

- Snell Jr, W.E. (2013). Multidimensional Sexual Perfectionism Questionnaire. Terri D. Fisher, Clive M. Davis, William L. Yarber (Ed.) *Handbook of Sexuality-Related Measures* içinde (s. 608-609). New York: Routledge.
- Springer, C.A., Britt, T.W., and Schlenker, B.R. (1998). Codependency: Clarifying the construct. *Journal of Mental Health Counseling*, 20 (2), 141–158.
- Stackert R.A. and Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34 (8), 1419-1429
- Stoeber, J. and Harvey, L.N. (2016). Multidimensional sexual perfectionism and female sexual function: A longitudinal investigation. *Archives of Sexual Behavior*, 45, 2003-2014.
- Strakes, C. (1997). *Cognitive group therapy program for codependent women: Development and effects on self-esteem, depression, and coping skills*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. New York: Columbia University, The Graduate School of Arts and Sciences.
- Sullivan, B.F. and Schwebel, A.I. (1995). Relationship beliefs and expectations of satisfaction in marital relationships: implications for family practitioners. *The Family Journal*, 3 (4), 298–305.
- Şimşek, M., Öncü, F. ve Kabil, M. (2020). Bağımlılıkta eş bağımlılık faktörü (BEŞF) ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 268-280.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (Çev. Ed. M. Baloğlu). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tanhan, F., and Mukba, G. (2014). Spann-Fischer İlişki Bağımlılığı Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlama Çalışmasına İlişkin Psikometrik Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36 (36), 179-190.
- Tariq, O. and Kausar, R. (2015). Parental acceptance-rejection and interpersonal problems in patients with conversion disorder. *Journal of Behavioral Sciences*, 25 (1), 19-38.

- Tekin, H. and Ançel, G. (2023). Codependency, gender equality, and sociodemographic variables as predictors of psychological well-being in homemakers. *Journal of Psychiatric Nursing*, 14 (4), 312-320.
- Topçu, E. (2023). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin romantik ilişki inançlarının karşılıklı bağımlılık ve benliğin ayrışması bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Triandis, H.C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96, 506-520.
- Ulusoy Doğmuş, Y. ve Güçray, S.S. (2019). Psikodrama teknikleri ile bütünleştirilmiş etkileşim grubu uygulamasının karşılıklı bağımlılık üzerindeki etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11, 246-260.
- Ulusoy, Y. and Güçray, S.S. (2017). Adaptation of composite codependency scale to Turkish: a validity and reliability study. *Journal of International Social Research*, 10 (49), 373-379.
- Ulusoy, Y. ve İnceoğlu, F. (2021). Kadınlarda ailenin işlevselliği, roller ile karşılıklı bağımlılık arasındaki ilişkide gerçek ve psikolojik doğum sırasının düzenleyici rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (3), 2707-2732.
- Van Wormer, K. (1989). Co-dependency: Implications for women and therapy. *Women and Therapy*, 8 (4), 51-63.
- Wells, M., Glickauf-Hughes, C., and Bruss, K. (1998). The relationship of codependency to enduring personality characteristics. *Journal of College Student Psychotherapy*, 12, 25-38.
- Yu, Q., Si, S., Zhang, S. and Zhang, J. (2020). Paternal indifference and neglect in early life and creativity: Exploring the moderating role of TPH1 genotype and offspring gender. *Plos One*, 15 (7). <https://psycnet.apa.org/record/2021-14341-001> (Erişim tarihi: 03.07.2024)

EK-1. Etik Kurul İzni

Evrak Kayıt Tarihi: 14.09.2023

Protokol No: 596531

Tarih: 03.10.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Özerk Benlik İle Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Romantik İlişki İnançları ve Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Aracı Rolü
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Baki DUY
TEZ YAZARI:	Şeyma Nur ŞAFAK
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Oylumlu
Prof. Dr. Saim ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)
Prof. Dr. Handan ÖVECI (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL (Açıköğretim Fak.)

EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu ve Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Şeyma Nur ŞAFAK tarafından Prof. Dr. Baki DUY danışmanlığında karşılıklı bağlanma ile çeşitli değişkenlerin arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yürütülen bir lisansüstü tez çalışmasıdır. Çalışmaya katılım gönüllük ilkesine bağlıdır ve katılımcıların bilgilerinin gizli tutulması önem taşımakta olup isminizi yazmanız gerekmemektedir. Araştırma kapsamında toplanılan veriler bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak olup araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır. Veri toplama araçlarında rahatsızlık hissedeceğiniz herhangi bir maddenin bulunmamasına dikkat edilecek olup istediğiniz zaman çalışmadan ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanılan veriler araştırmaya dahil edilmeyecektir. Araştırmada elde edilecek verilerin güvenilirliği için maddeleri dikkatli bir şekilde okuyup sizi en iyi yansıtan seçeneği işaretlemeniz ve boş bırakmamanız önem taşımaktadır.

Çalışma hakkında merak ettiklerinizi iletişim bilgilerim üzerinden sorabilirsiniz. Araştırmaya katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Şeyma Nur Şafak

Katılımcının Beyanı:

“Yukarıdaki açıklamaları okudum ve araştırmacı tarafından sözel olarak da bilgilendirildim. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılıyorum ve verilen bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum” ()

Demografik Bilgiler:

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

Kaçıncı Çocuğunuz?: Tek Çocuk () İlk () Ortanca () Son ()

Ebeveynlerin Birlikteliğı: Ayrı/Boşanmış () Birlikte ()

Annem Vefat Etti () Babam Vefat Etti ()

EK-3. Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği Örnek Maddeler ve Ölçek Kullanım İzni

Açıklama: Aşağıda insanların duygu, düşünce ve davranış tarzlarını yansıtan ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyunuz, yanıtlarınıza aşağıda yer alan katılma derecelerinden size en uygun olan seçeneği işaretleyerek karar veriniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Duygularımı başkalarıyla paylaşmak beni rahatsız eder.	()	()	()	()	()
3. Sevdiklerim iyi olduğu sürece, benim ne hissettiğim bir önemi yoktur.	()	()	()	()	()
4. Çaresizlik ve suçluluk duyguları uyandırma, zorlama, tehdit etme, tavsiyede bulunma, etkileme ya da baskın olma yoluyla insanları ve olayları kontrol etmeye çalışırım.	()	()	()	()	()
7. Çabam ve dikkatim olmazsa, her şeyin darmadağın olacağını hissederim.	()	()	()	()	()
10. Genellikle diğer insanların ihtiyaçları, kendi ihtiyaçlarımdan önce gelir.	()	()	()	()	()
12. Ailemin ihtiyaçlarını her zaman kendi ihtiyaçlarımdan önünde tutarım.	()	()	()	()	()
14. Olayları ve diğer insanların nasıl davranmalarını gerektiğini kontrol etmeye çalışırım.	()	()	()	()	()
17. Duygularımı kendime saklarım ve dışarıya belli etmem.	()	()	()	()	()

YAĞMUR ULUSOY DOĞMUŞ <

31.08 (Per), 20:15

Şeyma Nur ŞAFAK ✕

r>

💰 Tümünü yanıtla | v

Sevgili, Şeyma Nur. Tabi ki ölçeği kullanabilirsin. Ancak ben şuan Malatya'dayım ofislerimizde tadilat var. Ölçek bilgileri ofisimdeki bilgisayarımda olduğu için şuan sana yardımcı olamayacağım. Haftaya ya da iki hafta sonra seninle dosyaları paylaşırım. Ancak bana hatırlatırsan iyi olur, unutulabilirim. Baki hocama, çok selamlarımı ilet lütfen.

31 Ağu 2023 Per, saat 11:42 tarihinde Şeyma Nur ŞAFAK <

➡ şunu yazdı:

Merhaba Hocam,

Ben Şeyma Nur Şafak. Anadolu Üniversitesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D. araştırma görevlisi ve aynı zamanda yüksek lisans öğrencisiyim. Şu anda Prof.Dr. Baki Duy danışmanlığında "Özerk Benlik ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Romantik İlişki İnançları ve Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Aracı Rolü" başlıklı tez üzerinde çalışmaktayım. Tezimin için sizin sorumlu yazar olduğunuz "Bileşik Karşılıklı Bağımlılık Ölçeği"ni kullanmak istemekteyim. Ölçeği kullanım izniniz, ölçek formunu ve puanlanması konusunda dikkat etmem gerekenleri paylaşmanızı rica etmekteyim.

Teşekkür ederim. İyi günler dilerim.

EK-4. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form Örnek Maddeler ve Ölçek Kullanım İzni

Yetişkin EKRÖ: Baba (Kısa Form)

Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve babanızın siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin babanızın size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru” veya “Hiçbir zaman doğru değil” şıklarından birini işaretleyiniz.

BABAM	Hiçbir zaman doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Hemen hemen her zaman doğru
1.Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.				
2.Bana hiç ilgi göstermezdi.				
6.Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.				
11.Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.				
15.Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.				
20.Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.				
24.Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.				

Yetişkin EKRÖ: Anne (Kısa Form)

Bu sayfada anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve annenizin siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru” veya “Hiçbir zaman doğru değil” şıklarından birini işaretleyiniz.

ANNEM	Hiçbir zaman doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Hemen hemen her zaman doğru
1.Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.				
2.Bana hiç ilgi göstermezdi.				
6.Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.				
11.Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.				
15.Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.				
20.Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.				
24.Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.				

Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Form Kullanım İzni Hakkında

Meryem Dedeler Kenar <...>
31.08 (Per) , 14:57
Şeyma Nur ŞAFAK ✕

🔗 Tümünü yanıtla | ▼

Merhaba hocam
Bu ölçekte prosedür biraz farklı. Öncelikle ölçeğin orijinal geliştiricisi Ronald Rohnerden copyright almanız gerekmektedir. Mail adresine internetten ulaşabilirsiniz. O size Türkçe bilgileri gönderecektir. İyi çalışmalar dilerim.

Rohner, Ronald P. <...>
8.09 (Cum) , 22:09
Şeyma Nur ŞAFAK;

🔗 Tümünü yanıtla | ▼

PARQ.SF.Adult.Father.Tur...
182 KB

PARQ.SF.Adult.Mother.T...
179 KB

data analysis plan spss (...)
29 KB

Interpreting the Short F...
33 KB

4 ekin (423 KB) Tümünü indir

Action Items

Hello Seyma,

Attached are the measures and some useful files for data analysis and interpretation of scale scores for the short form. After collecting data from respondents, to score the measures, go to <http://parscore6.appspot.com> and using a [Gmail account](#) (we are hosted on the Google cloud), [register your project](#). Answer all questions in affirmative. You will then be ready to score. Use the following protocol to enter item scores:

Numerical Scoring. Record the numerical score for each response as follows:

Almost Always	Sometimes	Rarely	Almost Never
True	True	True	True
4	3	2	1

The scoring program does all reverse-scoring for you, as well as computes for missing data. [This email serves as copyright release](#). Please do not share these materials with any third party. Measures copyrighted by Rohner Research Publications may never be published in full or made publicly available in other ways.

I hope this email is useful to you. Please save it for future reference in scoring. **Please send the results of your work to us for archival in the Rohner Center.** Your work in Turkey is important to us to add to our archive of worldwide applications of IPARTheory.

Warm regards,

Nancy D. Rohner
Rohner Research Publications

EK-5. Özerk- İlişkisel Benlik Ölçeği Örnek Maddeler ve Ölçek Kullanım İzni

Ölçeğin tam formu sorumlu yazarın kendi web sitesinde erişime açık olduğundan ve ölçeğin sorumlu yazarı vefat etmiş olduğundan ölçek kullanımına ilişkin ek bir izin alınmamıştır (http-1). <https://mysite.ku.edu.tr/ckagit/scales/>

Açıklama: Bu ölçekte kişilerin kendileri ve ilişkileri hakkında maddeler yer almaktadır. Bunların her biri hakkında ne düşündüğünüzü 1 “kesinlikle katılmıyorum”dan 5 “tamamen katılıyorum”a uzanan beş derecelendirmeden birini işaretleyerek belirtiniz. Aşağıdaki cümlelerle ilgili görüşlerinizi, **kendinize çok yakın hissettiğiniz kişi veya kişilerle olan ilişkinizi düşünerek** belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Emin değilim (3)	Katılıyorum (4)	Tamamen katılıyorum (5)
1.Kararlarımda yakınlarımdan etkisi çok azdır.					
3.Kendimi yakınlarımdan bağımsız hissederim.					
7.Benimle ilgili bir konuda çok yakın hissettiğim kişilerin aldığı kararlar, benim için geçerlidir.					
8.Genellikle kendime çok yakın hissettiğim kişilerin isteklerine uymaya çalışırım.					
9.Kararlarımı yakınlarımdan isteklerine göre kolayca değiştirebilirim.					

EK-6. İlişki İnançları Ölçeği Örnek Maddeler ve Ölçek Kullanım İzni

Açıklama: Aşağıda romantik ilişkilerle ilgili inançları içeren ifadeler bulunmaktadır. Lütfen bu ifadelere ne derecede katıldığınızı ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Emin değilim (3)	Katılıyorum (4)	Tamamen katılıyorum (5)
1.Eşim tüm duygu ve düşüncelerini benimle paylaşmalı.					
7.Eşimden hiçbir şey gizlememeliyim.					
10.Eşim bana karşı her zaman tutku dolu olmalı.					
15. Eğer eşimle birbirimizi seviyorsak, hemen hemen her şeyi beraber yapmalıyız.					
16. Eşimi her zaman mutlu etmeliyim.					
22. Eşim bütün ihtiyaçlarımı karşılayabilmeli.					
24. İyi ilişkiler sonsuza dek sürer.					
31. İyi ilişkileri olan çiftlerin, birbirinden gizlisi saklısı yoktur.					
35. Eşim bana karşı her zaman açık ve dürüst olmalı.					
37. Eşim mutlu olmak için ihtiyacım olan tek şeydir.					

İlişki İnançları Ölçeği Kullanım İzni Hakkında

Cem Ali Gizir

14.09.2023 (Per), 14:18

Şeyma Nur ŞAFAK

ilişki inançları ölçeği (pu...
81 KB

2 ekin (129 KB) Tümünü indir

romantik ilişki inançları ...
48 KB

Kolay gelsin.
Prof. Dr. Cem Ali GİZİR
Mersin University
Faculty of Education
Department of Educational Sciences
Psychological Counseling & Guidance

Şeyma Nur ŞAFAK

[tr>](#), 8 Eyl 2023 Cum, 14:23 tarihinde şunu yazdı:

EK-7. Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Şeyma Nur ŞAFAK

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim:

- 2021- 2024 / Yüksek Lisans/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye
- 2016 – 2020 / Lisans / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Mesleki Geçmişi:

- Mart 2023 – Günümüz, Araştırma Görevlisi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı